

BARTHOLOMÆI

ROMVLEI
FLORENTINI CLA-

rissimi Iurisconsulti, in Academia Ingol-
stadiensi Professoris ordinarij,

*Commentatio seu Repetitio ad Rubr. &
L.j. de acqui. vel amit. posses. Qua subti-
lissima simul, & utilissima possessionum
materia continetur, atque explicatur.*

LVGDVNI,

Apud IACOB. GVICHET.

1661

REVERENDISSI-
MO IN CHRISTO PATRI ET
ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC
Domino, Domino Micaëli à Kienburg, DEI gratia
Archiepiscopo Salisburgenfi, & Apostolicæ Se-
dis Legato, Domino, ac Mecœnati suo
summa obseruantia colendo,

S. D.

QVONIAM homi-
nes hominum causa,
quemadmodum Ci-
cero eloquentiæ prin-
ceps in officijs ex Stoi-
corum sentētia præ-
clarè monet, sunt generati, ut ipsi inter se
alijs alijs prodesse possent: sicut etiam Pla-
to ad Archytam scribit, ut non sibi soli
se natum hominem meminerit, sed patria,
& suis, in animum induxi meum, omnino
turpe esse, & hominis nomine indignum,

ociosam agere vitam, & non semper aliquid agere, quo alijs & Reipub. prodesse queam. Quamobrem cum iam per plures annos apud Germanos manserim, Reuerendissime & Illustrissime Princeps, apud quos adeo humaniter & benignè tractatus fui, ut pluries in animum induxerim apud hanc nobilissimam, & omni laude dignam nationem vitam omnem transigere, atque emori, desideravi lucubrationes meas, qualescunque sint, pluribus Germaniæ Principibus dedicare, ut magis eis innotescerem, & operam eis meam locarem: quod quidem hætenus idque propterea cum primis feci, ut me non frustra tempus conterere, & ociosam vitam agere viderent, utq; mea reddere aliquam rationem vitæ possim. Quid enim est perpetuò in scholis commorari, docere tantum, & non alia monumenta suorum laborum relinquere, per quæ posteritas omnis adiuvetur, excitetur, ut maiores etiã nostri

noſtri Iuriſconſulti fecerunt , quorum
& nomina plura ſunt, & florens perpetuò
ſtabit memoria. Idcirco cùm ſuperioribus
diebus Auguſta eſſem apud tuam Celſi-
tudinem , ad cò humaniter, & liberaliter
mecum egit , ut cogitarem quomodo, &
qua via , ne ingratus eſſem, T. C. poſſem
animum meum promptiſſimum oſtende-
re, & maximè cùm ſciam eandē omni do-
ctrina genere, & virtute ornatam eſſe,
doctòſque viros fouere, & amplecti , in
diuerſis Gymnaſijs plures ſtudioſos alere,
& ingenioſos pauperes ad aliquod virtu-
tis culmen promouere. Utinam multos
tales Principes Germania haberet , qui
adoleſcentum pauperum ingenia promo-
uerent , ſiquidem hoc non ſolùm pium
eſt officium, verùm ad Chriſtianā Remp.
utiſſimum. Nam, ut dicebat ille, ho-
minum virtutib. totus orbis illustratur.
Virtutes enim regunt & gubernant or-
bem, Imperia, Regna, Reſpublicas, abſque

virtute gentes ferae sunt & barbarae. Vi-
demus quotidie feras nationes virtute
quandam ad politiam reduci. Propte-
rea laudanda est T. C. si sic ut incæpit,
pergit studia promouere. Quid enim digni-
us, & laudabilius tua Celsitudine esse pos-
sit, præsertim his turbulentissimis tempo-
ribus, quæ magnam peritiam requirunt ad
compescendas hæreses, eradicandasque
malas sectas, quæ præsertim in Germania
quotidie exoriuntur, ac pullulant. Prop-
tereà tu, qui es supremus in Germania An-
tistes, ex officio teneris, hæc omnia sicut fa-
cis, agere, ut inferiores excitentur, & tua
vestigia sequantur. Non potest melius
medicamen reperiri, quàm doctos viros
promouere in Germania, qui cum Ecclesiæ
Romanae hostibus certare valeant, &
doctrina eos armatos esse oportet, ut eos
doctrina, & probitate, & bona vita ex-
emplis ad veros religionis tramites redu-
cere possint, & unus pastor, atque unum
sit

fit ouile in Germania, et ne greges ut videmus, aberrant, sub alijs pastoribus. Nam aliàs Satanas, uti lupus furiens eos facile deuorat, & laniat. Quid dicam de animi tui infinitis dotibus, quibus T. C. ornata est, & excellit? Quid porro multa dicam de iustitia erga tuos subditos? Et quidem meritò, cum optima in Iurisprudentia fundamenta ieceris: cum in alma Ingolstadiana Academia, ubi semper leges floruerunt, Iurisprudentia operam dederis, & non mediocres fructus deportaris. Quod attinet ad vitam, morésque T. C. non opus est, ut multa dicam, cum nullum esse credam, cui non integritas, puritasque vite tue, atque mores inculpatissimi satis noti atque perspicui sint: cumque per tot peractos annos T. C. apud omnes eo loco, numeroque fuerit, ut inter Praesules Germania in maximo honore habita fuerit. Ob quam quoque causam propter infinitas virtutes, & animi dotes, quae in te

elucet. Ecclesia Salisburgensis ad supremos honores te vocauit, ut eam regeres & ornares, quæ opibus, potētia inter alias infima nō est. Quare hæc mea Cōmentaria in Rubr. & L. j. de acquir. possēs. T. C. dedicare volui, quæ subtilissimam in Iure nostro, & utilissimam materiam continet, & quæ in forensibus causis quotidie versatur. Ut plurimum enim à partibus litigantibus contenditur de iudicio possessorio, & petitorio, & possessorium iudicium cunctis præfertur. Nam Caij. I. C. lib. 7. ad edict. prouin. consilium fuit, ut semper oēs possessorio iudicio agere conarētur. Magis enim nobis expedit super possessione agere, quàm super petitorio, cum ius probandi in aduersarium transferatur, & dominij difficilis sit probatio. Propterea T. C. hæc commentaria protegere velit: Cum etiam ab alijs Legumlatoribus obseruatum fuerit, ut suas leges, quò sanctiores haberentur, ad aliquod

numen contulerint, sicut Minos, Lycurgus, Solon, & Numa Pompilius, qui Ioui, Apollini, Mineruæ, & Aegeriæ Nymphae suas sanctiones acceptas tulerunt, & sub earum patrocinio collocârunt. Et si meas lucubrationes eidem arridere perspexero, forsitan T. C. me in futurum ad maiora prouocabit, quæ magis placebunt. Scio enim sub T. C. numine facile me à censoribus, & maleuolis hominibus defendi posse, ne eorum dentes mordaces vereri necesse sit. Nihil enim aliud quidam homines agunt, quàm quòd aliorum scripta redarguunt, ipsi verò in arena comparere non audeant, solum lucrum præ oculis habeant, & in forensibus causis occupentur, dummodo crumenas repleant, neque ad aliorum utilitatem tendunt, sed sibi, suisq; solum prospiciunt. Ego autem non tam mihi, meisque prodesse studui, quàm publicam utilitatem, studioforumque commodum spectavi, quod & in futurū quoad

*rū quoad vixero, faciam. Postremò hoc
vnum precor, vt te nobis Iesus Christus,
ac Reip. diutissimè in multos annos inco-
lumen conseruet.*

R. C. T.

Deditiß.

*Bartholomæus
Romuleus.*

IN CLARISSIMI

IVRISCONSULTI DOMINI BARTHOLOMÆI ROMULEI FLORENTINI IN ACADEMIA INGOLSTADIENSI
PROFESSORIS ORDINARIJ, PRÆCEPTORIS SUI SUMMÈ COLENDA
COMMENTARIA, CARMEN GRATULATORIUM SEBASTIANI PREU STRAUBINGENSIS.

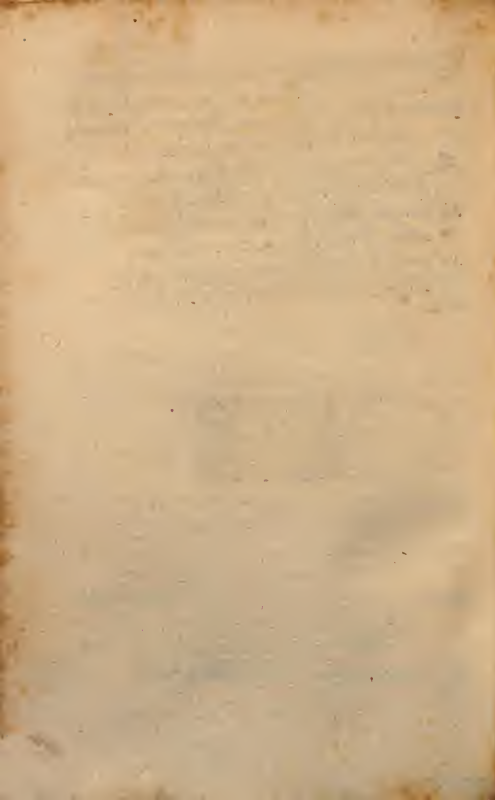
*EST ingens donum rerum possessio iusta,
A non legitima nota quod esse potest.
Hinc etenim leges manant, hinc Iuris origo,
Has Deus impressit pectore noticias.
Hinc est iudicium nobis iustique bonique,
Hac una vincit mens ratione feras.
Rebus & in cunctis vult conseruetur ut ordo
Discrimen recti, quisque scit atque mali.
Quilibet hinc nouit quid conseruatio possit,
Hinc certis rebus ponit vbique vices.
Contractus illis, & permutatio rerum,
Fontibus exoritur, firmaque iure manet,
Dic quoque quanta foret rebus confusio cunctis,
Si quod possideat nullus habere queat?*

Quas

*Quas Anabaptistæ mouerunt vndiq; turbas?
Hi quicquam proprij dum nihil esse volunt.
Proh quàm magna foret rerum confusio, si non
Possessor rebus posset adesse suis?
Alter ab alterius non posset fraude cauere,
Eriperent fures quicquid haberet inops.
Sed quia materia est grauis hæc ignotaq; multis,
Inter Doctores quæ dubitanda venit.
Est argumento siquidem subtilis in ipso,
Hancq; magis sensus, quàm bona scripta docēt.
Insuper illa frequēs, magno quoq; habetur in vsu
His, qui sectantur splendida iura fori.
Et quoniam facili casu labuntur in isio
Doctores pugnant, ambiguumque tenent.
Ergo Romuleus doctorum scripta reuoluens,
Huic legi lucem contulit inde suam.
Et quanquam plures huic commentaria legi
Conati, meritum reddere sint quæ decus,
Ingenij monumenta sui (quod acumine clarum
Exstitit) haud segnes hoc posuere loco:
Attamē hic author per plurima scripta reuelat
Nubibus obscuris quæ latuere diu.
Hic simul explanat Doctorum errata, docētque
Quis verus legis sensus, & ordo fiet.
Ergo Romulei lata nunc fronte laborem
Accipe, quem sudans composuit quæ vigil,
Qui*

*Qui tibi conatur quoniam prodesse, labori
Non parcat fructum negligit atque suum.
Tu modo quisquis eris Iuri studiosus alumnus,
Sedulus hac tanti perlege scripta viri:
Qui tibi demonstrat quà recto tramite pergās,
Exhibet & veluti Dædalus alter iter.
Sic habitos poteris cognoscere ritè labores,
Huic fidòque voles gratus adesse viro.
Sic quoque cognosces quæ sit possessio iusta,
Illius & leges. Lector amice Vale.*

BARTHOLOMEI RO-
MVLEI FLORENTINI AD
Rub.&.l.j.in prin. de acqui.vel
amitten. posses. Com-
mentatio seu
Repeti-
tio.

SUMMARIA.

- 1 *Definitio dominij.*
- 2 *Autoris obiectiones ad Bart. & DD. om-
nium dominij definitionem.*
- 3 *Defensio nonnullis tamen additis in Bart.
definitione.*
- 4 *Alia noua dominij definitio.*
- 5 *Dominium duplex esse omnes vno ore asse-
runt.*
- 6 *Vnicum esse dominium author asserit, Ger-
mani doctoris antiqui secutus senten-
tiam, licet ab omnibus explosam.*

A

- 7 *Ea quæ differunt per plus & minus non constituunt differentiam in specie.*
- 8 *Rubricæ continuatio.*
- 9 *Authoris noua ratio ad continuationem.*
- 10 *Eiusdem in genere doctrina ad omnium Rubricarū continuationem.*
- 11 *Dominium de iure gentium firmitus esse.*
- 12 *In Principis rescriptis semper præsumendam esse iustam causam, quomodo accipi debeat.*
- 13 *Cōtrariorum eandem esse disciplinam quomodo accipi debeat.*
- 14 *Contrariorum eadem est disciplina, quoad cognitionem.*
- 15 *Item quoad iuris dispositionem, supra dicta regula intelligitur.*
- 16 *Quando diuersa est ratio, tunc contrariorum non est eadem disciplina.*
- 17 *Item intelligitur quoad potestatem.*
- 18 *Statutum prohibens sororē succedere fratri, an eodem modo fratrem sorori succedere interpretetur.*
- 19 *In correlatiuis quod disponitur in vno, censetur dispositum in alio.*

- 20 *In Principis priuilegijs semper interpretatio
facienda est, vt cesset iniquitas.*
- 21 *In statutis non habet locum argumentum à
contrario sensu.*
- 22 *Bal. sententiam in suprad. statuto non habe-
re locum econtrà author tuetur.*
- 23 *Authoris noua declaratio ad l. maximum
vitium. C. de libe. præter.*
- 24 *Intellectus nouus ad l. prospexit. qui & d
quibus.*
- 25 *Statutum Parmense prohibens maritum re-
linquere vxori, an locum habeat econtrà.*
- 26 *Dictum statutum author interpretatur &
contrario procedere.*
- 27 *Intellectus l. ex facto in prin. de vulg. &
pupill.*

RAESENTI anno
tractandum est de vtilis-
sima & quotidiana ma-
teria possessionis, quæ in
forensibus causis vt plu-
rimum versatur. Plures
effectus parit possessio. Nam ex ea tam do-
minium de iure gentium, quàm de iure

Ciuili initiū habuit. De naturali possēssiōe habetis text. in. l. j. ti. nostri. De Ciuili dñio est text. in. l. sine possēssione, quē glo. hīc ad ducit, de vsucap. ti. proxī. Maximū enim cōmodū, vt Imperator inquit, ad fert possēssio. in. §. commodum. inst. de interdictis. Quia in dubio semper pro possēssore iudicatur c. si à sede. de præben. lib. vj. Et quia in materia nostra sepiſsimē fit mentio dominij, ad intellectum possēssionis, ideò non incommode prius dicēdum erit, quid sit dominium, & quotuplex sit. Circa primum
 I † sciēdum est quòd Iuriscōsulti non posuerunt definitionem dominij: sicut nec posuerūt definitionem possēssionis. Et propterea non mirum est: si vt Accur. dicit in. l. stipulatio ista. §. hæc quoque. de verb. oblig. peritissimī Doctores errarunt in eius definitione. Bart. tamen in. l. si quis vi. §. differentia. Sic eam posuit, cod. ti. nostro. *Dominium est ius de re corporali perfecte disponendi, nisi lege prohibeatur.* Singula verba Bart. declarat: primò dictum est ius ad differentiam ipsius rei corporalis, quæ est facti: & ideo dicitur in Rub. Quòd aliud sit dominium, quàm res ipsa, & ad hoc adducit tex. in l.

in.l.& an eadem. §. actiones. infra de excep.
 rei iud. Dictum est. *De Re Corporali*, ad
 differentiam incorporalium, in quibus non
 habet locum dominium propriè. l. iij. & ibi
 not. de vsufruct. dictum est, *Perfèctè dis-*
ponendi, per. l. in re mandata. C. Manda. &
 in. l. dudum. C. de cōtract. empti: vt quilibet
 sit arbiter, & moderator rei suæ, & liberè
 possit de rebus proprijs disponere. vt l. C. in
 quit in. l. Non vsque aded. Si quis à par. fue
 rit manumiss. & l. ex facto. in princ. de vulg.
 & pupil. subst. Non dictum est, ius insisten-
 di: ad differentiam possessionis, quæ facti
 est. Dictum est, nisi lege prohibeatur, ad dif-
 ferentiam illorū qui à lege prohibiti sunt,
 qui licet sint domini: alienare tamen non
 possunt. vt puta pupilli, prodigi, & similes.
 Ista definitio † pluribus modis procedere
 non potest, & imperfecta videtur: primò,
 quia emphyteuta, vasallus, & similes sunt
 domini: vt apparet in. l. possesores. C. de
 fund. patrim. li. xj. Sic & de feudatario est
 tex. in. c. ij. de inuestit. de re. alie. fac. & ta-
 men illæ personæ non possunt disponere, &
 alienare: vt in. l. j. ij. & iij. C. de iur. emphyt.
 & de feudatario patet in tit. de prohib. feu.

- alie. per Federi. & Loth. per totum. Secundo imperfecta est defini. Bart. quia consideratur dominium, & tamen non habet possessionem: ut est text. in l. in re. cum alijs. §. de rei vendi. Tercio imperfecta est defi. Bart. dum in fine dicit, *Nisi lege prohibeatur*. Nam & homo prohibere potest, ut dominus rei alienare non possit: scilicet, quando testator prohibeat bona alienari in infinitum extra familiam ratione agnationis conservanda. quo casu testatoris preceptum valet & tenet: ut est text. in l. filiusfamil. §. diui. Scuerus. de leg. j. Defendendo tamen verum definitionem. Bart. ab omnibus receptam, responderi potest ad primam obiectionem, quod Bart. racione videtur sentire, & remouere dictam obiectionem, dum dicit, *perfecte disponendi*. in quo verbo excluduntur domini vitiles, utpote, Emphyteuta, vassallus, & similes qui non perfecte disponendi facultatem habent. Ad secundam verum & tertiam obiectionem necesse est fateri nostras obiectiones. Et ergo tamen addendum est definitioni Bart. *Disponendi vel vendicandi*. ut ipsemet Bart. melius sentiens in l. j. nu. 6. hoc titul. dicit dominium differre a possessione in

in modo disponēdi, & rē vēdicandi. Item vt addatur necesse est, *nisi lex vel homo prohibuerit*. Quoad secundum quæsitum, Bar. in. d. §. differentia dicit duplex esse dominiū † & nō vnicum: prout nōnulli doctores anti
5 qui volebant, & quidam doctor Germanus, cuius sententiam refert ibi Bart. non tamen adducit quibus rationibus moueretur prædictus doctor Bart. tamen ab eorum sententia recedit, & doctores omnes in-
6 differēter eum sequūtur, ita vt nō facilē aliquis reperiatur contradictor †. Atque videtur & mihi sententiam Germani doctoris de iure veriorē esse: & primò probari per ipsius definitionem Bart. quæ declarat quid ditatem, & substantiam rei definitæ. vt patet in. l. j. vbi aliàs diximus suprā de testa. ponitur enim in ea, *iūs rectē & perfectē disponendi*. Per quæ verba excluduntur domini vtilēs: quum in eis non habeat locum definitio: utpote quibus de rebus suis perfectē disponere non permittitur. Et pro hac sentētia est casus in. l. j. §. qui in perpetuum. si ag. vectig. vel emphy. peta. dum l. C. ibi simpliciter dixit, *licet domini non sint*. Et sic apparet verum adhuc & vnicum domi-

nium secundum definitionem ipsius Bart.
 esse. Ad idem facere videtur text. in. l. in rē.
 de rei vendi. dum simpliciter dicit, *Domi-*
nium tam de iuregētiumquā de iure Ciuili
alicui contingere. Facit etiam ratio, si consi-
 derāmus originem, vnde prouenerit domi-
 nium. Sed apparet ex naturali possessione
 id initium habuisse vt I. C. noster in. l. j. in-
 fra eod. tit. dicit. Ad idem quòd non sit du-
 plex dominium, & per consequens neque
 duæ species dominij, commodissimè hoc
 adduci potest, quòd dominium directum,
 7 & vtile differunt per plus, & minus † Ea
 verò quæ differunt per plus, & minus, non
 cōstituunt diuersas species. l. fin. de fund. in
 struc. & nota. gl. in §. fi. inst. de iure p. so. quod
 licet serui quidam albi sint, quidam nigri,
 non tamen differunt in specie: Nam acci-
 dens nō inducit diuersitatem in specie. Vlti-
 mo loco probatur ista sentētia: Nam feuda-
 tarius emphyteutæ, & similes personæ habēt
 perpetuo ius vrēdi, & fruendi: Quia perpet-
 uo sunt ipsi, & haredes eorum vsufructua-
 rij. Sed vsufructus non est dominium, ne-
 que pars dominij. Vt I. C. inquit in lege re-
 cte dicimus, de verb. & re. significatione, ideò
 prædi

prædictæ personæ de proprietate, & stricta
significatione non sunt domini: sed improp-
rie domini dicuntur nonnūquam ab Imp.
licet propriè non sint: vt apparet in d. §. qui
in ppetuum. Et quòd hoc sit verū, p̄batur
optime ex tex. quem Bar. pro se adducit, in
cap. j. de inuesti. de re alie. facta. vbi appella-
tur vasallus, tāquam dominus, nō tñ sim-
pliciter dñs: Quia dictio illa, tanquā im-
proprietatē denotat, & hoc modo rñdetur
ad oīa iura quę adducit Bart. in d. §. dñs.

Venio ad gl. in Rub. nostra, que diuidi-
tur in duas partes. In prima ponit cōtinua-
tionē: in secunda per viam notabilis secun-
dum Bar. respōdetur quęstioni, sed melius
Iason hīc animaduertit non notare Accur-
sium hīc, sed remouere contrarium.

5 Circa primam partē† Gl. hīc cōtinuat ti-
tulum nostrū ad titulū præcedentē: vt hic p̄
eam. Contra hāc tamē cōtinuationē gl. in-
surgit hīc Aretin. quòd cōtinuatio gl. nullo
modo procedere possit: quia. attēta ratio-
ne ipsius sequeretur quòd præcedere de-
buisset titulus noster etiam præcedentem.
eo quia possessio non solum necessaria est
ad vsuscaptionem perficiendam. d. l. sine

possessione. verumetiam ad acquisitionem dominij de iure gentiū, de quo loquitur Titulus præcedens. Et ista obiectio licet Aret. non dicat, fuit prius Albe. de Rosa. hîc.

Aretinus ad tollendam istam difficultatem duobus modis respondebat. primò, quòd ad substantiam acquisitionis dominij de iure gentium non ita requiratur possessio, sicut ad esse vsucapionis. d. l. sine possessione. Nam ex traditione potest trāsferri dominium, posito quòd tradēs non sit dominus. adducebat text. in. l. qui fundum, qui est sing. de fun. dotāl. Et ista responsio fuit quoque Alberici. Iason verò hîc dānat hāc responsionem, quia dominium de quo loquitur titulus præcedens non potest acquiri sine apprehensione, vel occupatione. d. l. j. infrà cod. tit. Item dato quòd dominiū interdū acquiratur absque traditione. prout plures sunt casus in l. si ager. de rei vend. & ibi per glo. tamen illis casibus non dicitur acquiri dominium de iure gentium, sed de iure Ciuili. Ista responsio Iasonis à nonnullis recentioribus damnabatur: quia & in tit. præcedenti sunt casus, in quibus dominium acquiritur absque apprehensione naturali.

l. ad cò

l. adeò. §. insulæ. l. qua ratione. §. literę. Sed præceptores mei Florentini hîc respondebant, quòd materia nostra principaliter loqueretur de acquisitione dominij, in qua interuenit factum hominis. In illis verò casibus non interuenit factum hominis, vt puta, quando nobis acquiritur per alluuium, quia hominis factum non interuenit: prout dicebat Bar. in Tracta. Tyberiad. in verbo, *Agro nostro*. Secunda erat responsio Areti. ideò præcessisse titulũ de acquir. domi. quia dominium & possessio originem trahunt à iure gentium: vt patet in d. l. j. eod. tit. nostro. Sed dominium esset dignius & nobilius possessione: vt in l. j. C. si de momen. possess. appel. fuer. posset etiam adduci text. in d. l. si quis vi. §. differentia. infrà eod. tit. nostro. vbi dignius censetur dominium possessione. Succedit regula secundum Aret. vt præcedere debeat id, quod est dignius. §. singulorũ. inst. de rer. diuis. & l. j. & ij. de albo scriben. Ista secunda Aretini ratio damnatur quoque hîc per Iaso. Nam licet origine sint æqualia, tamen possessio, vti causa dominij, prius præcedere debuisset. facit pro hac sententia illius argumen

gumen.l.licet.§.ea obligatio.de procur.Re
 fert Ias.hic quosdam tertio loco respōdere
 quòd titulus noster positus sit in medio,ad
 hoc,vt referatur tã ad præcedentem,quàm
 ad sequentem titulum argu.l.ij. §.filius,de
 libe.& posthu. reprobatur etiam ista ratio,
 eo quia potuisset præponi titulus noster ad
 præcedētem titulum:& hoc modo vtrique
 conuenisset. Nos alio modo defendemus
 istorum sententiam, qui rationem non ad-
 ducebāt. Ias.post prædicta rursus opponit.
 & dicit Imperatorem cōtrarium obserua-
 se in.C.cùm præposuerit titulum de vsuca-
 pio.Nam Ias.hic hæc omnia dissoluissē vide-
 tur,vt hic per eum,qui dicebat,quòd in vsu-
 capione requiratur possessio continua:sci-
 licet quandoque x.quandoque xx.& inter-
 dum triennium in rebus mobilibus. In ac-
 quisitione verò dominij de iure gentium
 vno & eodem tempore exoriri dominium,
 & possessionem:neutrumque sic ab altero
 separatum,ad quod ponderabat.l.nostram
 in fi.ibi,*Protinus*.Ista sol.non tollit contra-
 rietatē,& difficultatē † propterea proba-
 bilius dici possit, quòd ideo I.C. posuerit
 Rub.nostrā in medio, inter titul.præceden-
 tem,

& sequentem, eo quia in titulo nostro ponitur possessio naturalis, & possessio Civilis. Naturalis sola possessio sufficit quoad titulum præcedentem, neq; est, necessaria Civilis possessio, in titulo verò sequenti omnino necessaria est Civilis possessio: quia vsucapio non perficitur, nisi accesserit Civilis possessio: vt Bart. & DD. communiter volūt. in l. iij. §. ex cōtrario. in prin. j. eod. ti. per tex. in l. j. in §. seruū qui in fuga. j. eod. cum alijs iuribus. Et hoc modo titulus noster inseruit vtriq; titulo præcedenti, & sequenti, propterea positus fuit in medio, & hoc modo probatur alio modo cōtinuatio nostri tituli, & tollitur difficultas adducta hīc p̄ Arc. & alios. Et hoc sufficiat quantū
 10 ad cōtinuationē nostri tituli. † Non omitto
 io tamen in genere, circa cōtinuationes titularū nō debere nos vsq; adeò esse sollicitos ad inuestigādas rationes, & causas, cur tali ordine titulus quisque, vel tali positus fuerit, prout DD. omnes in scholis hætenus fecerunt, sufficiat nobis quęcunque continuatio. Nā Imp. & I. C. vnū præposuerunt, in vno loco, in alio post posuerunt, habētes interdū rōnē antiq̄tatis, interdū frequētiæ,

necnō dignitatis:etiam ob varias alias causas, & rationes,nec propterea redarguendi sunt, nec contraheniunt dicto.I.C.in.l.ij.de sta.hominū, ibi,*His proximos atque coniunctos applicātestitulos,prout res patietur,dicemus &c.*Bonū est obseruare præceptū I.C. non tamen debemus ita esse adstricti, sed considerare .opportunitatem, & commoditatem, prout apparet obseruatum fuisse per Impp.qui in pluribus casibus, & titulis deuiârūt à I.C. quia interdū considerabant vnā rationē ex prædictis,quādoque aliam. Debet ergo fieri Cōtinuatio prout cōmodius,& opportunius est:vt idē I.C.in d.l. 2. put res patietur.&c.facit adhoc opt.tex.in §. final.Inst. per quas perso.nob. acqui.vbi Imp.inquit, *dictum est qualiter singule res nobis acquirātur, quo loco dicendum etiam fuisset de legatis & fideicōmissis:quibus & ipsis singule res acquiruntur.* Imp. tamen omittit, & dicit alio loco magis opportuno se tractaturum.Obseruandū ergo ex adductis nō debere nos omnino adstrictos esse, sed prout commodius est obseruare continuationem.

Sed antequam deueniam ad secundam
partem

partem glossæ ex dictis eius colligitur, Dominium considerari duplici modo, & ex duplici causa: scilicet dominium esse de iure gentium, & de iure civili. vt apparet per tex. in l. in rem. de rei vñdi. De primo dominio loquitur fere totus titulus præcedens: de secundo titulus subsequens. Sciendum tamen est firmitus † esse dominium de iure gentium, quàm de iure Civili. Nam primum non potest auferri à principe absque causa. l. item si verberatum. §. j. & ibi nota. D. de Rei ven. in l. Lucius de cuius. Nam ius naturale & gentium sunt immutabilia. §. Sed naturalia. Inst. de iur. nat. gent. & civil. in l. eas. de cap. dimi. in l. j. & ij. de vsu. ea. re. quæ vsu cõsumunt. Dominium verò de iure Civili debilius est: ex quo est iuris positiui. propterea princeps liberiùs disponere pòt de his quæ sunt iuris positiui. c. proposuit. ex. de præben. Et propterea interdum Cæsar impedire pòt vsucapionem, & alteri auferre dominium, quod acquiritur vsucapione: quia, vt dictum est, debilius est. In dominio verò de iure gentium absque cã expressa, & honesta, princeps non potest disponere, in alio verò præsumitur causa.

Quia

- 12 † Quia in concessione principis præsumitur semper causa, qua iuste motus fuerit, & dicit Bart. post gl. in l. Relegati. de pœnis in verb. Ex aliqua causa voluntatem principis, si aliæ non appareant, esse pro causa. Quod omnino intelligi debet in his, quæ sūt iuris positiui. Secus verò si essent iuris naturalis gentium, & diuini: quia tunc non valeret concessio neq; præsumeretur causa nisi esset expressa. Nam si absq; causæ expressione princeps posset disponere de his, quæ sunt iuris naturalis, gentium, & diuini, facile prædicta iura immutarentur, quod est contra text. in d. §. Sed naturalia. Et ita superiori quoq; anno dixi in nostro matrimonij compendio, & venationis.

- In secunda parte glo. dum ea remouet contrarium adducit dictum nota. Quod contrariorum † sit eadem disciplina. Quo modo istud dictum intelligi debeat, DD. hîc, & in alijs locis, vario modo declarant. Sed antequàm deueniam ad declarationem istius dicti, obiici posset gl. superflue iure consultum apposuisse in Rub. nostra, de acquirenda, vel amittenda possessione: quum sufficeret de acquirenda, si contrariorum

contrariorum esset eadem disciplina: quia si intelligimus quō acquiratur possessio, per cōsequens etiā intelligimus quomodo amittatur. Ad illud responderi potest, diuersa esse hęc: & vno posito nō statim sequi aliud: & propterea Bart. & DD. omnes in l. j. hoc tit. separatim posuisse quæstiones quomodo acquiratur possessio: quomodo item amittatur. † Quantum ergo ad dictum glo. nostræ, quomodo, & quot modis accipiat: plures conclusiones poni possunt. Prima est, vt contrariorum eadem sit disciplina, quoad cognitionem. Cognito enim vno ex contrarijs, aliud quoque cognoscitur. ad quod opt. facit tex. & ibi Bal. nō. ad istud propositū in l. j. de his qui sunt sui vel alie. iuris. Quæ conclusio declarari debet, quando cōtraria penitus essent. aliās secus prout Ange. Aret. in Instit. de his qui sunt sui vel alie. iur. Et propterea Ange. ibi infert, vt sicut post testificata, testes non examinātur, c. fraternitatis. extra de testibus. ita nō examinari eos super directo contrarijs: secus si per indirectum essent cōtraria, & ratio est quia eadem ratio, videlicet timor subornationis militat: vt not. in d. cap. fraternitatis.

Et hoc dictum Ang. sequi. Decius in l. nihil tam naturale. de reg. iur. Sed contra hanc doctrinā videtur obstare text. in l. Quemadmodum. iunc. tex. in l. iij. §. in amittenda. j. cod. Ex quibus iuribus simul iunctis apparet, contrariorum non esse eandem disciplinam. Ista iura difficillima sunt, & vix ad cōcordiam rediguntur: tamen nunc tenendo communem intellectum, dicimus vtrumq; necessarium esse in amittēda possessione quando inceptum sit à corpore: secus si ab animo. Licet nonnulli ad text. in l. quemadmodum. ponebant negatiuam, legentes, *Non quemadmodum*, & quorum lectura omnino falsa est, neq; in Pandectis Florentinis habetur: & hoc idem in pluribus ll. faciunt nonnulli, vt interdum apponant negatiuam, & affirmatiuam ad libitū. Quomodo agere si liceret, facilè difficultates auferrentur. Secunda est, † vt contrariorum sit eadem disciplina, scilicet quoad iuris dispositionem, quando extaret eadem ratio in vtroque contrariorum: vt loquitur tex. in l. diem proferre. §. stari. de arb. prout cum Bart. declarat in l. inter stipulantem. §. sacramenta. de verb. obli. Tertia conclusio est

fio est, quando in cōtrarijs est eadem ratio per tex. in l. fin. §. fin. de leg. iij. in l. & si contra. de vulga. & pupil. † Quarta conclusio, 16 Quando in contrarijs est diuersa ratio, nō esse eandem rationem in cōtrarijs directē, vel per indirectum. per text. in d. §. sacramento. & in l. in fundo. de rei vendi. Adducitur ad hoc bonus tex. in l. Titia seruis. §. si. de manu. testa. vbi dictum erat per testatorem, *Nisi rationes diligenter excusseris, liber ne esto.* Sed nō sequitur exinde redditis rationibus, debere eum esse liberum, quod est bene notandū: quum libertatis causa aliās sit bene priuilegiata, in cuius fauorem plura disposita sunt contra iuris regulas. vt l. c. in l. generaliter. §. si quis seruo. de fideicom. 17 liberta. † Quinta & vltima sit conclusio, quod contrariorū sit eadem disciplina, non solum quoad cognitionem, & iuris dispositionem, verū etiam quoad potestatem. & ad hoc facit tex. in l. is potest. de acquir. vel amitt. hared. vbi qui potest adire potest & repudiare: & econuerso qui potest repudiare, potest & adire: quum priuatio præsuponat habitū, vt Philosophus inquit, & l. b. in l. decem stipulatus: de verb. obl. & est ad

idem tex.in l.qui condemnare.de re iudic.
 vbi dicitur, *Qui condemnare potest, habet
 & potestatem absoluendi, & econuerso.* acce-
 dit etiam text.in l.ab emptione.de pact.&
 opti.est text.in l.nihil tam naturale,de reg.
 iur.dictum gl.referri potest ad plures quæ-
 stiones :& primò ad quæstionem notabilẽ,
 18 positam hïc per Sozi.las.& alios. † Quòd
 si iure municipali caueretur sororem non
 debere succedere fratri,an ec òtrario frater
 ab hæreditate sororis excludatur. In hac
 quæstione in specie Bald.dicit fratrem de-
 bere admitti ad sororis hæreditatem, neq;
 habere locum dictum gloss.nostræ,vt con-
 trariorum sit eadem disciplina, videlicet in
 l.lege xij.tabularum. C.de legi.hæredi.vbi
 per illũ tex.sic decidebat,& monebat Bald.
 quia dato vno absurdo, & inconuenienti,
 non debet dari aliud maius absurdũ. Nam
 si soror excluditur ab hæreditate fratris,
 quod est absurdum, non propterea debet
 frater excludi:quòd magis absurdũ est.&
 hoc Bald. dictum ab omnibus fere appro-
 batur vt patet ibi per Castr. Fulgo. & alios
 Ancharanum præcipuè. in c.Canonũ sta-
 tuta.versi.vlterius.extra de consti. Alex.in
 d.§.

d. §. sacram. Decius quoq; in d. l. nihil tam naturale quod & hodie plures recentiores sequuntur: vt per Cag. in l. secundū naturā. nu. 20. de. reg. iur. vbi quoque asserit Bald. sententiam esse communem, quā sequutos esse refert Mod. Asten. in Trac. exclu. fœmi. statu. agna. in iij. artic. princ. Contrarium tenent subtiles Senenses hîc vt Ias. refert, sic vt frater per istud statutum à sororis quoq; hæreditate excludatur: & æqualitas conseruetur. Ad quod adducit text. similem in §. filium. in Authen. quib. mo. na. effi. sui. ibi, *Æquum enim dantes priuilegium.* vbi dicitur, quòd sicut legitimatus per oblationem curiæ succedit patri, non & eius agnatis, ita æquum est patrem legitimato filio, non etiam agnatos patris succedere legitimato filio, vt agnatio seruetur. ad quod vide tex. in l. communium in prin. C. de natu. libe. & in l. si ab eo. C. de le. hære. Et pro hac sententia Sozi. hic retorquet tex. in cōtrarium contra Bal. de l. lege duodecim tabularum. C. de legib. hære. Sic inducendo. Imp. ibi reprobatur differentiam, quam faciebat media Iurisprudencia, dicens iniquum esse, vt fœmina non possit

succedere fratri, & tamen frater ei possit succedere. Eodem modo in casu isto, tollendum est istud inconueniens: & sic vt frater non debeat succedere sorori. Pro hac sententia etiam facit, quia frater & soror
 19 sunt correlatiua: in his verò regula test, vt quod dispositum est in vno, censeatur etiā esse in alio. l. si. C. de indi. viduit. toll. Accedit pro hac sententia, quia ex iuribus non debet dari occasio iniuriarum. l. meminerint. C. vnde vi. quod esset in casu isto: si soror excluderetur ab hæreditate fratris, & frater non esset exclusus, iniuria tunc sanè fieret sorori. Ad idem facit quod dici solet, vt statuta seu leges tales esse debeant, que à prudentissimis reprehēdi non possint. l. Saluius Aristō. de leg. præstan. vt Bal. in pluribus locis dicit. vt in consil. 82. lib. 4. & Corn. in consil. 65. plura dubia. libr. j. Vltimò pro
 20 hac sentētia facit, † Nam semper interpretatio faciēda est in lege, seu statuto, & principis rescripto, vt cesset iniquitas. l. ex facto. in princip. de vulga. & pupilla. substi. prout per Imp. factū est in d. l. lege duodecim tabularum. Sententia Baldi plura pro se habet: & vltra Bald. in dicto loco, & Dd. hic, facit

facit viua ratio: Nā si cōsideranda est ratio
statuentium, vt soror excludatur ab hære-
ditate fratris, nulla alia fuit, quā fauor agna-
tionis conseruandæ: quæ etiā in simili con-
sideratur à Iureconsulto in l. j. §. penult. de
ven. inspicien. Et licet non sit expressa, ha-
beri debet pro expressa, ex quo nulla alia
ratio reddi potest, facit dictū Bald. in l. quā-
uis. C. de fideicom. Quod semper in statu-
tis & legibus, licet ratio non sit expressa, si
tamē vnica reddi potest, habeatur pro ex-
pressa: & propterea miror Sozi. & alios hīc
qui hoc non animaduenterint, quū fateā-
tur, si ratio expressa fuisset agnationis con-
seruandæ, quòd frater non debuisset exclu-
di: sed vt diximus cū in casu nostro ha-
beatur ratio expressa, ideò omnino frater
erit admittendus, ex quo in persona ipsius
militat ratio agnationis conseruandæ. Et
ista ratio licet D. D. hīc non dicant, reddit
sententiam Baldi veriore, & pro opinio-
ne Bald. opt. facit tex. in d. l. lege duodecim
tabularum. inducendo secundū inductio-
nem Bald. Certum enim est, quòd si Impe.
ibi non correxisset dispositionem mediæ
Iurisprudentiæ, toleratum hoc fuisset, licet

inconueniens : sic apparet valere nonnun-
quàm legem , prout valuisset ante corre-
ctionem : etiam si detur inconueniens , vt
sentit Bald. facit etiam pro hac sententia
Bal. quia versatur in hoc fauor publice quàm
conseruentur agnationes ad Reipubl. vtili-
tatem d. l. j. §. penult. Ideò dispositio istius
statuti emanantis propter publicam vtili-
tatem latè interpretari debet. l. hoc modo.
de condi. & demonst. Auth. erit res quæ in
argu. C. communia de leg. Nam quæ com-
muniter prosunt, his, quæ singulis, præfe-
runtur. Ad idem facit, quia statuta strictè
sunt intelligenda, nec de vna persona ad
aliam extensio facienda. l. si verò. §. de viro.
solu. mat. Sunt enim statuta obseruanda. l.
constitutionibus. ad munic. DD. in l. Quic-
quid astringendæ. de verb. obli. facit etiam
21 pro hac sententia, † quia in statutis nō ha-
bet locum argumentum à contrario sen-
su. vt DD. dicunt in l. prima de offic. eius cui
man. est iuris. & hoc maximè quum statu-
tum istud sit iuris communis correctoriū.
de quo communiter succedunt masculi &
fœminæ. & frater succedit sorori, non ma-
gis quàm soror illi : & sic non debeat fieri
exten-

extensio. Authē. Quas actiones. & ibi no.
 22 C. de sac. san. eccl. † Et tenendo sententiam
 Baldi, quæ communis est, non obstat in con-
 trarium adducta. Et primū, quod con-
 trariorum eandem esse disciplinam dicitur,
 non obstat, quando diuersa est in his ra-
 tio: vt suprà diximus. Nam quoad istam
 regulam, alia est in fratre, quàm in sorore
 ratio, quūm (quod per masculos fieri solet)
 per fœminas familiæ non conseruentur. l.
 pronuntiatio. in fl. de ver. b. sig. Neq; ob iu-
 ra in contrariū adducta ad quæ ordine re-
 spondebimus. Primū enim text. in d. §. filiū
 in hoc casu, & proposito non obest: quia
 respondemus inæqualitatē locum habere,
 vbi cūque est diuersa ratio: quod absurdū
 haberi non debet: videmus sæpenumero in
 iure nostro admitti vnum ad successionem
 alterius, & non contrā. Sic mater tempore
 legis duodecim tabularum nō admitteba-
 tur antea ad hæreditatē filij: quā S. C. Ter-
 tullianum prouidisset: vt toto titul. ad Sc.
 Tertull. Et tamen ad hoc vt econtrā filius
 ad hæreditatem matris admitteretur su-
 peruenire necessariò debuit & Sc. Orficiā-
 num. Item filius emancipatus præteritus

à patre habet bonorum possessionem contra tabulas. l. j. §. quidam. de bon. pos. cont. tabul. & tamen econtrà, pater præteritus à filio emancipato, non habet bonorū possessionem contra tabulas. Non ob. etiā, quòd frater & soror sint correlatiua: quia negatur hoc: & si admitteretur, tamen quia in casu nostro diuersa est ratio, & alia in fratre, quàm in sorore. l. fina. C. de indi. vidui. toll. locum non habet. Nec ob. text. in d. l. meminerint. Quia rñdetur non affici iniuria sororem, ex quo statuentes iusta & rationabili causa hoc constituerint. Iniuria autem dici non possit: quòd iusta causa, & sic iure fiat l. j. in prin. de iniurijs. Non obst. quòd statuta talia esse debeant, quæ redargui nō possint à prudentissimis viris. Antè enim dictum est, statutum illud æquū & iustum, rationabilique causa inductum fuisse, quum statuentes præ oculis habuerint fauorem publicum, qui versatur in agnatione conseruanda: quum & masculos fœminis præferēdos esse lex diuina dicet: quæ admodum habetur Iosue c. 17. vbi Deum Optimū Maximū respondisse legimus, vt masculi fœminis præferrētur. † Et ppter eā
salua.

salua Cæsaris maiestate dici posset quòd
 Imp. in l. maximum vitium: C. de lib. præ.
 non ita bene dictum hoc sacræ scripturæ
 considerauerit, dum dicebat: quod qui cõ-
 stituerent differentiam inter masculos, &
 fœminas, redargueret naturam &c. falsum
 enim hoc est, si secundum Dei iudiciũ hoc
 statutum est. Neq; ob. vltimò; quòd dispo-
 sitio semper talis esse debeat, vt in ea sem-
 per fiat interpretatio, & cessare debeat ini-
 quitas. d. l. ex facto, in prin. de vulg. & pupil.
 quia respõdetur, qđ attento fauore publico
 nulla sit iniquitas, imò summa æquitas, si
 rationes ad ius publicum referamus, qui
 in agnatione conseruanda maximus ver-
 satur. Et licet prima frõte huiusmodi sta-
 tutum iniquum videatur, attento tamen
 fine & sententia statuētium resultat æqui-
 tas, si fœminæ excludantur. Et ita videmus
 sæpissimè constitui aliquid per leges, quod
 prima facie videatur iniquum, tamen ha-
 bita ratione ad fauorem publicum, cessare
 iniquitatem. Sic in crimine maiestatis læsæ,
 priuantur filij legitima iure naturę debita.
 l. fina. C. ad leg. Iul. maiesta. quod iniquum
 videtur & contra ius diuinũ, vt filius por-
 tet

tet iniquitatem patris, cōtra regulas etiam iuris dispositum: vt patet eod. titu. C. ne fil. pro patre. tamen habita ratione ad quietē, & tranquillitatem reipubl. dispositio. d. l. fi.

- 24 non videtur dura. † & ita intelligere debemus text. qui quotidie adducitur, quòd lex quantūmuis dura. seruanda sit. l. prospexit, qui & à quib. manum. lib. non fit. Quia lex dura aliqua ratione, tamen inspecta alia ratione dura non videtur: & propterea seruanda est, hoc voluisse videtur etiam Iurisconsultus, ibi, dum dicit, *Istud quidem periniquum est: sed tamen lex sic scripta est* prout alias diximus ad intellectum dictæ l. ex facto. in prin. ibi dum latè declarauimus intellectū d. l. prospexit. Infertur secundo loco per Crotum hīc ad quæstionē iuris municipalis Parmensis † disponētis maritū non posse relinquere vxori vel eā relinquere hæredem vltra certam summam: an econtrā vxor prohibeatur relinquere marito. Et dicebatur dictum statutum locū habere ex dicto gl. nostræ: quia contrariorum eadem sit disciplina: & ita Ias. in dicta l. fin. C. de indi. vidui. tol. Secundò, quia vxor &
- mari-

maritus correlatiua sint, & ideo quòd in vno eorum dispositum sit, in altero etiam dispositum intelligitur. d. l. fin. Crottus hîc pro vtraque parte argumenta adducebat, & contrarium tenebat huiusmodi, scilicet statutum locum non habere in contrario. Pro hac parte etiam fa. quòd illud statutum sit fauorabile, & ideo extendendum. prout & Bart. & Dd. dicebant, statutum & extra territorium extendendum esse. Accedit huc quòd consuetudo loquens de viro, habet locum in vxore, & tamen strictius agitur in consuetudine, quàm in statuto. Quartò facit, quia istud statutum prohibens maritum relinquere vxori considerabat id, quod frequenter solet contingere: scilicet quòd mariti relinquunt vxoribus, non tamen econtrà. Ergo restringendum videtur. per not. in Authent. Cassa. in verb. *Ter Italiam*. C. de sacrosan. eccle. ad quod etià gl. sing. in l. vnica. in verb. *sponsam*. C. de rap. virgi. & quod ibi refert Alberic. Ad idem facit quia vbicunque militat eadem ratio, semper debet esse eadem iuris dispositio. l. aliud. ad l. Aquil. & l. à Titio de verb. oblig. Imò maior ratio videtur esse in vxore,

ego partem veriore[m] esse existimo. Primò, quia eadem est ratio & magis militat ratio in vxore, quàm marito: propterea extensio fieri debet, ne fœminæ hoc modo præiudicent agnatis suis. Secūdò, quia statuta recipiunt interpretationem à iure cõmuni per not. in. l. ij. C. de noxal. c. cùm dilectus. extrà. de consuetudi. De iure verò communi reciprocus consideratur amor inter coniuges: quam ob causam prohibuit lex donationem inter virum & vxorem, ne mutuo inter se amore inuicem se spolient. l. j. & ij. de dona. inter vir. & vxor. Et si statuentes interrogarentur, an statutum illud locum habere deberet in vxore, idem respondissent. fa. glo. in l. tale pactum §. fina. in gloss. mag. de pac. & hanc partem tenendo non obst. suprà adducta. Et quoad primum, negatur illam rationem esse principalem, ne fiat præiudicium agnatis. Secundo posito, & non concesso, quòd ratio esset fauor agnatorum, eadem ratio militat in vxore circa ipsius agnatos. Nā fieret præiudicium legando marito, aut ipsum instituendo: quia dos data iure communi reuertitur ad patrem, vel eius agnatos; nisi

nisi aliter conuentum fuerit: ad cò quòd iuris rigore etiam dos reuertatur ad parentes, etiam si extarent filij. l. dos á patre. C. solut. matri. Licet sententia Bulgar. hodie de consuetudine apud omnes gentes recepta sit, vt dos remaneat liberis: vt Bartol. & DD. omnes in l. si cùm dotem. sol. mat. Non obstat secundùm, quod in statutis verba sint propriè accipiēda. Nam vbi est eadem ratio siue in statutis, siue in alia materia etiam odiosa, extensio fit. l. libertum. §. senatusconsulti. de rit. nu. Non obstat. quòd tertio loco dicebatur, quòd sit casus omissus: nam inspecta statuentium sententia, non dicitur omissus: quia propter maiore frequētiā, vt dictum est, statuentes mariti fecerunt mentionem, non obstat vltimò loco q̃ auferatur testandi libertas, nam in totū & indistinctè statuentes maritū testari nō prohibuerunt, sed tantū respectu vnius personæ. quo casu (vt dicitur in matrimonio) nō censetur prohibitū esse si dicatur, si titio nō nupseris, alij enim nubere non prohibetur, aliū instituere potest. Neq; igitur huiusmodi statuta dicuntur auferre potestatem testādi, & esse odiosa & iniqua, quia

quia statutum, & lex iusta causa mouen-
tur. Ad hoc facit dictum Angel. in §. j. in
authentica, vt factæ nouæ constitutiones.
vbi volebat, ius municipale disponens mu-
lieres posse testari absque consensu prop. n
quorū, valere. Ad idem est d. Bar. in l. si cū
dotera. §. eo autē tēpore. fo. ma. & sequūtur
hoc dictū Dd. in pluribus locis. Et non solū
reperitur illud statutum Parmæ, verū
idē disponebat statutum Vrbeuentanum,
vbi expressē cauebatur, maritum non pos-
se legare vxori: licet de institutione nihil
ibi dicatur. Tamen Corneus in consili. 185.
Aliquando lib. j. volebat statutū prædictū
valere. Hoc idem videtur velle Bar. in l. ij. in
prin. de vul. & pu. & aliās nos latē disputaui-
mus de validitate eiusmodi statutorum,
in. l. stipulatio hoc modo concepta. de ver.
27 obl. & in l. Nemo potest. de leg. j. † Et ita in-
telligi debet tex. in d. l. ex facto. in prin. dū
dicit, *Iniquum esse homini sanæ mentis au-
ferre liberam testandi facultatem*: quando
scilicet quis indistinctē prohibetur, & abs-
que causa iusta, & rationabili. Secus si
statuentes mouerentur ratione iusta, qua-
lis est hæc, vt provideatur personis.

SUMMARIA L. j.

- 1 Duo sunt necessaria in acquirenda possessione: animus scilicet, & corpus.
- 2 Animus in possessione requisitus quomodo accipiat a Doctoribus.
- 3 Author declarat & Doctorum sententias conciliat.
- 4 Possessionem dictam esse à pedibus, ut communiter in Codicibus habetur, ab objectionibus author defendit.
- 5 In Pandectis autem Florentinis contrarium asseritur, quas author nunc sequitur.
- 6 Alciati lectionem ad istum textum author in nonnullis damnat.
- 7 Baldi ratio ab objectionibus tueri potest.
- 8 Idem operatur fictio in casu ficto, quod veritas in casu vero.
- 9 Castrensis aliam rationem assignabat, quæ non videtur tuta, ac multo minus Azonis ratio procedere potest.
- 10 Nova ratio, & vera traditur.
- 11 Quare possessio magis denominata sit à corpore, quam ab animo DD. inuoluunt.
- 12 Prima ratio est Castrensis, ut hic per eum, quem

quem Iason perperam reprehendit.

13 Florentinorum recentiorum præceptorum
nostrorum ratio non bene à Perusinis in-
tellecta defenditur.

14 Noua ratio ab authore traditur.

15 Validum est argumentum ab etymologia
seu allusione vocabuli.

16 Dominia iure gentium primæuo non erant
distincta.

17 Rationes quamobrem dominia hodie sint
distincta.

18 Conuentiones inter partes de non diuiden-
dis bonis perpetuò vel inter socios initæ,
non valent.

19 Princeps non potest auferre dominium, &
quare.

20 Sicut olim, ita nunc quoque in quibusdam
casibus bona remanent communia.

21 Quæstio pulcherrima, et quotidiana apud
Germanos, an principes prohibere pos-
sint Vasallos venari, aucupari, piscari,
quæ quæstio in vtrâq; partem ab au-
thore latissime disputatur.

22 Declaratio authoris in dicta quæstione.

23 Capta in bello efficiuntur capientium.

24 Prima declaratio in d. regulam.

25 *Secunda declaratio.*

26 *Tertia declaratio.*

27 *Novæ authoris sententia ad tertiam declarationem.*

28 *Quarta declaratio.*

29 *Bellum quando dicatur iustum.*

30 *Bellum à principe indictum absque iusta causa, iustum non iudicari, ubi author Panormitani, & Aretini sententiam tenet.*

31 *Quinta & Ultima declaratio, ut text. noster locum habeat in captis in proprio territorio vel hostium secus si in alieno.*

32 *Ioannis Ricci clarissimi antiqui advocati Florentini sententia defendi potest, ut bona hostium efficiantur capientium, siue in proprio, siue alieno territorio.*

33 *Insula maris occupantis sit, & quicquid in ea ædificatur liberum est, ab omni iurisdictione, ideoq; ciuitas Venetiarum, quæ in mari est extructa, ab omni iurisdictione est exempta.*

34 *Gemmæ & margaritæ differunt.*

35 *Lapillus varijs modis accipitur.*

36 *Inquisitio facta, an Titius percussisset Caium lapillo non valet tanquam incerta, ut*

Floren

Florentiæ quandoque contingit.

- 37 *Testes non plenè probant adferentes Titium, videntur mulierem cognouisse, cum hoc actiue & passiuè intelligi possit.*
- 38 *Venenum simpliciter prolatum non necessariò concludit, ideo quia inquisitio facta non valeret.*
- 39 *Authoris circa prædicta sententia.*
- 40 *Libellus etiam alternatiuus procedit, dum modo concludat.*
- 41 *Venenum licet varie accipiat, tamen iuxta cōmunem vsum loquendi pro malo accipitur.*
- 42 *Verba semper sunt intelligenda, prout est verisimile.*
- 43 *Gemmæ, lapilli, & margaritæ in littore maris inuentæ, inuentoris efficiuntur: quòd tamen varijs modis declaratur.*
- 44 *Prima declaratio, quando nihil in eis artificij apparet, sed sola natura.*
- 45 *Secunda declaratio ponitur, secus esse, si in priuatorum ædibus reperiantur.*
- 46 *Tertia declaratio, & hæc noua per auctorem ponitur, secus fore quando in montibus reperirentur.*
- 46 *Non sufficit gemmarum, vel lapillorum in-*

- uentio quoad possessionem, vtrum requiritur etiam apprehensio.
- 48 Statutum puniens inuentum noctu cum armis, intelligitur, si apprehendatur.
- 49 Posseſſio proprię locum habet in mobilibus ſecundum communem DD. ſententiam.
- 50 Prædicta diſputatio hodie ceſſat per Pandectas florentinas.
- 51 Teſtator ſi legaret poſſeſſiones ſuas vel poſſeſſionem rerum ſuarum vtrum etiam mobilia contineantur.
- 52 Quidam, vt Cynus & Petrus & alij dixerunt non contineri mobilia propter cõmunem vſum loquendi, author verò nō ſolũ ex communi vſu, verũ etiam ex vocabuli proprietate contineri dicit.
- 53 Quæſtio ardua & perquã difficilis apud DD. An poſſeſſio ſit iuris vel facti.
- 54 Quam quæſtionem author in vtramque partem diſputat.
- 55 Pro parte affirmatiua, poſſeſſionẽ iuris eſſe, plura à DD. & ab authore adducuntur.
- 56 Contraria DD. ſententia negatiua, ut poſſeſſio magis facti, quàm iuris ſit cenſen

censenda.

- 57 *In hac difficillima quaestione Aretinus possessionem mixtam dicebat esse & iuris & facti.*
- 58 *Aretini sententia ab auctore damnatur*
- 59 *Sozini alia sententia in reconciliandi DD. dictis per distinctionem: quae sententia à recentiorib. plurimum extollitur, & commendatur.*
- 60 *Authoris sententia in tam difficili quaestione alio modo distinguendo possessionem probabilior est.*
- 61 *Utilitates plures considerantur in supra dicta quaestione utrum possessio sit iuris an vero facti.*
- 62 *Prima utilitas ut si princeps diceret iudici in rescriptis: cognoscas super iure, quod etiam super possessione cognoscere possit.*
- 63 *Author vero in hac prima utilitate dubius est.*
- 64 *Secunda est utilitas, ut si pontifex clerico potestatem concederet ecclesias possidendi, ut tali casu censeretur concessa de fructibus ecclesiae testandi potestas.*
- 65 *Tertia utilitas est, ut si in principis rescriptis*

tendi.

- 75 *Nova & tuta authoris definitio.*
- 76 *Verbū in textu nostro naturaliter, id est, corporaliter, per Accursiū & alios exponitur: propterea apparet Bartolunz perperam, triplicem esse speciem possessionis, voluisse.*
- 77 *Accursius maximo errore lapsus est cum sequacibus suis in etymologia vocabuli possessionis, propter sacre scripturae auctoritatem. Quicquid pes tuus. &c.*
- 78 *Secundus author Accursij est possessionē naturalem inuentam fuisse iure naturali primæuo.*
- 79 *Duplex est ius naturale: primæuum, & secundarium, item duplex est ius gentium quemadmodum omnes DD. tradunt.*
- 80 *Videtur verius vt vnicum sit ius gentium.*
- 81 *Errant quoque DD. omnes dominia asserentes esse de iure gentium secundario.*
- 82 *An possessio naturalis amittatur per absentiam, cum quis detinere desistat, plures DD. reperiuntur sententiæ.*
- 83 *Sires in presenti est, vel loco proximo his duobus casibus absens retinet naturalem possessionem.*

- 84 *Ista tamen conclusio simpliciter à DD. posita non videtur procedere, ut declaratur.*
- 85 *Secunda Bartoli conclusio est post glossam quod quando possessio naturalis non est vnita cum ciuili, retineri potest, secus autem si vnita.*
- 86 *Iason contra prædictam conclusionem solus opponit, cuius argumēta fuere Aretini & Sozini,*
- 87 *Communis tamen DD. sententia ab obiectionibus Iasonis defenditur.*
- 88 *Tertia conclusio colligitur. quæ ratio sit quamobrem possessio naturalis non retineatur vnita cum ciuili.*
- 89 *Socinus vero aliam rationem assignabat à qua tamen Iason recedit.*
- 90 *Ars & natura nihil frustra operantur.*
- 91 *Veram rationem author assignat.*
- 92 *Quarta conclusio est: vsufructuarium naturaliter possidere: propterea quocūque vadat possessionem naturaliter retinet.*
- 93 *An vsufructuarius possideat naturaliter nec ne, DD. ancipites fuerunt, ob id author in vtramque partem de hoc disputat.*

- 94 Pro parte affirmatiua, usufructuarium naturaliter possidere plura adducuntur.
- 95 Nouissimè rationib. quoque confunditur.
- 96 Quotuplex sit possessio variæ DD. fuerunt sententiæ, quæ quidem quæstio subtilissima est.
- 97 Prima Azonis sententia fuit, unicam esse possessionis speciem, civilem possessionem in substantia non differre à naturali præterquam in nomine & qualitatibus, à Socino, & Ticinensibus, Friburgensibus, nec non & à Gallis probatur.
- 98 Prædicta in utramque partem author disputat.
- 99 Nouus & genuinus intellectus ad textum in l. tertia. §. genera. eodē titul. ab authore traditur.
- 100 Secunda sententia fuit Ioannis, cui astipulatur Accurcius, Bartolus cæterique DD. communiter quod duplex sit possessio, naturalis nimirum & civilis.
- 101 Azonis sententiæ defensio.
- 102 Noua responsio ad l. ij. §. j. pro hærede.
- 103 Nouæ respōsiones traditæ ab authore pro communi sententia.
- 104 Authoris noua concordia tradita, quod possessio

Et emphyteotæ.

- 115 *Si actor in libello diceret se esse dominum
deinde probaret præscriptionem, vale-
ret libellus, secus si probaret se esse em-
phyteotam vel feudatarium*
- 116 *Maxima differentia est inter vsucapio-
nem bonorum mobilium.*
- 117 *Maximus est DD. error constituentium
differentiã inter vsucapionem & præ-
scriptionem, ut author post recentiores
probat.*
- 118 *Martini sententia prior est contra rece-
ptam DD. sententiam, dominium dire-
ctum tam in bonis mobilibus, quàm in
immobilibus.*
- 119 *Intellectus ad l.j. in fine de aqua pluvi.
arcenda.*
- 120 *Decij responsio ab authore probatur.*
- 121 *DD. distinctio inter bona mobilia, & im-
mobilia nonnullas recipit exceptiones
quarum prima est, nisi accesserit tem-
pus cuius initij memoria in contrarium
non existat.*
- 22 *Intellectus l. hoc iure. §. ductus aquæ de
aqua quoti. & æsti. ab authore non
probatur.*

Quomodo

- 123 *Quomodo l. i. de aqua plu. arcē. intelligi
debeat, author indicat, quamuis recen-
tiores Eoonienses in Rubri. de vsucapio
nibus cogitandum esse voluerint*
- 124 *Secunda est exceptio quando contra do-
minum præscribitur habentem utrū-
que dominium & directum, & vtile,
sed secus, si tantummodo directum.*
- 125 *Tertia exceptio vt locum non habeat, si iu-
re municipali caueretur dominium per
præscriptionem acquiri.*
- 126 *Verba semper aliquid operari debent.*
- 127 *Maximi effectus considerantur, vtrum
dominium sit directū, an verò sit vtile.*
- 128 *Primus est, quòd si remaneat directum
dominium, dominus poterit agere contra
tertium directa actione, & à possessore
rem vindicare non tamen contra præ-
scribentem.*
- 129 *Secundus est effectus, quod si res præscri-
pta peruenit ad primum dominum, ille
qui præscribit bona fide spacio triginta
annor. cum tantū quæsiuerit vtile, non-
potest rem vltius petere.*
- 130 *Tertius effectus est, quando acquiritur
dominium directum, præscriptionis ex-
ceptio*

ceptio impedit litis ingressum.

- 131 *Quartus effectus est, quod author ultra DD. considerat eum generalem esse propter implementum conditionis.*
- 132 *Quintus effectus considerari potest, an dominium sit directum vel utile, nam si utile erit facilius princeps poterit auferre, quàm si esset directum: ita Doctores in d.l.*
- 133 *Naturalis possessionis definitio.*
- 134 *Ex qua definitione constat non immutari substantiam in personis emphyteotæ feu datarij, cæterisque personis, qua in re Bart. maximum errorem commisit.*
- 135 *Quæ differunt per plus & minus non constituunt differentiam, quod procedit, quando proueniunt ex facto hominis, secus si differant in iure.*
- 136 *Usufructuarius & feudatarius iure ususfructus, & fendi secundum Bartoli sententiam præscribere possunt.*
- 137 *Quod dictum intelligi debet: ne domini illos expellere possint, sed propterea non liberantur à domini recognitione.*
- 138 *Bartolus in fine dum triplicem ponit possessionis speciem gratia doctrinæ commodioris*

- 146 *Intellectus l. foramen de serui. vrb. præd.
cum alijs.*
- 147 *Barzobus voluit in quasi possessione civili
animum & domini scientiam requiri, in
reliquis sibi fuit contrarius.*
- 148 *Melius tamen sensit hic, quàm in alijs lo-
cis, ut author dicit.*
- 149 *In iuribus realibus incorporalibus na-
turalis possessio consideratur quoad ef-
fectum retentionis.*
- 150 *Intellectus l. nemo ambigit. C. eodem.*
- 151 *Naturalis possessio sola non parit effectum
usucapionis.*
- 152 *Non requiri animum alicuius in quasi
possessione, sed quod sola possessio natu-
ralis operetur, Barto. existimauit.*
- 153 *Bartoli sententiâ author à nonnullis defēdit.*
- 154 *Quomodo autem possessio acquiratur in
exemplis istius textus, vtrum ex solo as-
pectu, an vero etiam ex apprehensione
maxima DD. est disceptatio.*
- 155 *Thesaurus non acquiritur absque appre-
hensione.*
- 156 *Modus quærendi per inuentionem intelli-
gitur per occupationem.*
- 157 *Verbum inuenire, intelligi debet cum effe-*

et u scil. cum apprehensione.

- 158 *Statutum disponens, si quis inuentus fuerit in nocte cum armis, intelligi debet si apprehensus fuerit.*
- 159 *Ius municipale prohibens mulieres gestare gemmas & margaritas, intelligitur si inuenta & apprehensa fuerint.*
- 160 *Albericus singulariter dicebat, si iure municipali caueretur inuentum ludere ludo tesserarum puniendum esse, intelligi debere cum effectu, cum apprehensione.*
- 161 *Bartoli sententia ad supradictum statutum si quis inuentus fuerit in nocte, &c. communiter recipitur, propterea optimum consilium esse ad tollendas istas disputationes, ut in statuto addatur, si inuentus fuerit, vel per tres testes conuictus, quemadmodum recentiores Galli asserunt, Mediolani statutum fuisse eo tempore, quo Gallorum rex inibi dominabatur.*
- 162 *Licet ut antea dictum est, Bartoli sententia sit receptior, in supradicto statuto, ueritas tamen in contrarium est, quemadmodum author quoque post multa animaduertit.*

Instan

- 163 *In statutis magis mens, quàm verba inspi-
cienda est.*
- 164 *Vbi est eadem ratio, eadem debet esse iu-
ris dispositio.*
- 165 *Iuris municipalis dispositio extendenda
est, si statuentes idem verisimiliter sta-
tuissent, si interrogati fuissent.*
- 166 *Statuta enim talia debent esse, vt à sapien-
tibus redargui nequeant.*
- 167 *Sententiam contra communem opinionem
pluribus medijs author probat.*
- 168 *Quando agitur de favore publico verba la-
tissime sunt interpretanda.*
- 169 *Responsio tradita multiplex tam à DD.
quàm ab authore ad l. si barsatoram. C.
de fideius.*
- 170 *Statutum prohibens trahere frumentum
extra territorium, quamuis quis non sit
apprehensus, si tamen per testes probari
poterit, locum habebit.*
- 171 *Novus intellectus traditus ad l. si barsatorã.*
- 172 *Per traditionẽ claviũ transfertur possessio,
si ille cui tradita fuerunt claves sciuerit
locum determinatum.*
- 173 *Alexander & alij tex. in l. clauibus. de cõ-
trah. emptio. indistinctè intelligebant.*

- 174 *Authoris sententia ad tex. in l. clauibus.*
- 175 *Declaratio Bartoli ad d. l. clauibus. Vt procedat, si clauēs traditæ fuerint in re præsentē iuxta horrea ab Alexandro & alijs damnatur.*
- 176 *Bartoli sententia à DD. recepta est.*
- 177 *Author alio modo intelligit textum in l. clauibus.*
- 178 *Intell. etum communem ad d. l. clauibus. auctor impugnat.*
- 179 *Licet clauium traditio operetur possessionis translationem, hoc tamen procedit, si animo transse: endæ possessionis præcedente titulo, clauēs traditæ fuerint, secus si causa custodiæ.*
- 180 *Regula, in acquirenda possessione duo esse necessaria animum videlicet, & corpus, quæ quidē regula plures habet exceptiones.*
- 181 *Prima est oculis & aspectu acquiri possessionē absque naturali apprehensione.*
- 182 *Secunda est per traditionem clauium.*
- 183 *Tertia exceptio est, per instrumentorum traditionem.*
- 184 *Quarta exceptio est, per clausulam constituti, & an hoc casu vera possessio transferatur, differtur.*

Auctor

- 185 *Author negat veram possessionem transferri sed fictam.*
- 186 *Quinta est propter custodis appositionem*
- 187 *Ultra prædictas exceptiones ab Accursio
& alijs DD. traditas author plures addi
dit casus.*
- 188 *Primus casus sit in inuestitura feudi per im-
positionem pilei, vel annuli dationem.*
- 189 *Secundus casus, quando res venirent in
quandam consequentiam,*
- 190 *Tertius si consuetudo vel ius municipale sic
constitueret, ut possessio transferretur.*
- 191 *Quartus retentionem rei mihi postea tra-
ditæ & donatæ.*
- 192 *Quintus casus est propter sigilli vel signi
appositionem, qui casus ab authore de-
claratur.*
- 193 *Sextus casus est, si princeps alicui feudum
contulisset per modum legis, scilicet cum
plenitudine potestatis suæ, licet DD. ita
voluerint ut tamen latius & alij dicunt
per ista verba, assignamus tibi feudum,
non transfertur.*
- 194 *Ultimus casus sit in iuribus incorporali-
bus, velut in iure eligendi, præscribendi iu-
risdictionem, & similibus.*

CIRCA Rubricam nostram, quæ duas habet partes, de acquirenda vel amittenda possessione; notandum est in prima parte, quod primò

possessionem adipiscimur, secundò amittimus. Primam partem tractabimus in l.j. Tit. nostri: Alteram verò in l. Clam possidere. §. qui ad nundinas. j. cod. Quomodo autem super hac materia possessionis in iudicijs agatur, tractabimus latissimè in l. naturaliter. §. nihil commune. j. cod. tit. nostro. † Iam verò quia in possessione acquirenda duæ qualitates necessariò requiruntur, videlicet animus & corpus. l. iij. in prin. & l. quemadmodum. j. cod. propterea personæ non habentes animum possidendi, ut puta pupillus, ac furiosus possidere non possunt, ut in l. nostra. §. adipiscimur. † Ad intellectum ergo istarum qualitatuum necessariò imprimis inquirendum erit, quomodo animus in materia nostra accipiat. Bartol. igitur in l. si is qui pro emptore. titulo prox. cuius sententia ab omnibus scribentibus, communi calculo recepta

est, tenuitque animum esse quid facti. Cuius sententiam confirmat textus in l. bonæ fidei. §. in contrarium. suprâ, titulo proximo. ibi, *hoc ad ius, id est usucapionem, illud ad factum pertinere.* Sed & secundo pro eo tex. est in l. consilio. in fine. de curat. fur. ibi,

- 3 *Quia facti sunt magis quam iuris.* His tamen non obstantibus contrarium mihi semper placuit, ut animus præsertim in materia nostra magis iuris, quam facti iudicari debeat, & hoc pluribus iuribus probari reor. Primò in l. pro herede. de acqui heredi. ibi, *Non tam facti, quam animi est.* Et sic apertè liquet, factum diuersum esse ab animo. Secundò per textum, iuncta glossa, in l. iusto. §. & si possessionis. in fine. j. titu. prox. ibi, *lex fingit bonam uel malam fidem.* Verùm si animus esset quid facti, tunc lex fingere non posset, ut patet in l. cum hæredes. j. eod. & in l. denique ex quib. causis maior. facit regula vulgaris in l. in bello. §. factæ. j. de captiuis & postlim. reuer. Accedit præterea & textus in l. j. §. Scauola, si qui testam. liber. ibi, *Quia possessio facti & animi sit.* Ergo diuersus est animus à facto id quod patet per copulam, Et, quæ ponitur
inter

inter diuersa per auth. in Rub. C. de iur. & fact. ignor. facit etiam textus, in l. possessio quoque. j. cod. per rationem assignatam à Iurisconsulto, quare serui non possideant, quia possessio non tam corporis, quàm iuris est. Postremò textus apertus est in l. possessionem. §. pupillum. j. cod. vbi dicitur, pupillum nō posse desinere possidere animo, absque tutoris auctoritate, potest bene corpore desinere. Assignat rationem diuersitatis Iurisconsultus, quoniam id quod est, potest ipsemet desinere possidere. Apertè datur intelligi per illum tex. animum scilicet in hac materia considerari secūdum quod iuris est. Deinde sententia ista etiā rationibus probatur. Quia factū dicitur, quod in facto & actione corporea consistit: vt puta fossam fodere, & similia, vt in l. vbi autem apparet. de verbo. obligat. sed animus non est quid corporeum, ergo non potest dici quid facti. Secunda ratio est: si animus esset quid facti, sequeretur possessionē esse magis facti, quàm iuris: quod tamen falsum est, vt Dd. communiter dicunt per textum in l. peregrè. in princip. j. titul. nostro. Verum si quis velit has sententias conciliare,

is sic facillè poterit. Estq; vera declaratio, quòd aut animus accipitur intrinsecè, aut extrinsecè, vt intrinsecè dicatur esse, quia animus noster non patet, & est res incorporea, & ideò quid facti est, & ita procedat text. adductus per Bartol. in d. l. bonæ fidei emptor. §. item quæritur. s. titul. proximo videlicet, quantum ad mentis cogitationem intra se, iuxta text. in l. Labeo de suppellectil. legat. Et quòd animus consideretur hoc modo quid facti, probatur, quoniam regulariter leges non puniunt cogitationem, & conatū. l. cogitationis. de pœnis. Sin verò consideretur animus extrinsecè ex aliquo extrinseco facto, tunc quantum ad iuris effectus ex dicto facto resultantes, animus est quid iuris. Et ita plerūque animus in iure nostro in hac materia possessionis accipitur. Atq; hoc modo procedere possunt omnia iura in contrarium a me adducta, hæc q; declaratio medullitus explanat materiā possessionis. Sed Dd. confundunt se super ista qualitate animi, cum simpliciter velint, animum esse quid facti, & propterea quidam volunt, possessionem esse quid facti, & non iuris. Accedo nunc

ad

ad legem nostram.

Textus diuiditur in tres partes: Secunda est ibi. *Dominium*. Tertia est ibi, *Eius rei vestigiū*. Summariū sic per Bartolus ponitur, & communiter omnes: Appellata est possessio, à pedum positione: & ab ea olim incepit dominium, & hodie incipit in his, quæ in nullius bonis sunt. Iason hoc in loco, & meritò redarguit istud summariū, quoniam non procedit in bonis captis ab hostibus, cū fuerint in dominio, & sic nō fuerunt in bonis nullius. Recētiore etiam hīc reprehendunt hoc ipsum, in quantum Bartolus dicit, *Incipit in his, &c.* Nam debebat dicere, remansit in his, prout locutus est Iurisconsultus, eiusq; rei vestigiū remanere. Tertio posset redargui summarium Bartoli circa finem, cō quia in fine ponuntur quēdam exempla, in quibus potest cadere dominium aliorum, quādo quis proiecisset gemmas, ac lapillos nō animo perdendi, vt plerumq; contingit, vt Iurisconsultus dicit in l. falsus. §. si iactum, de furt. & Accursius inibi ponit exemplum. Sed ad hoc responderi posset, quòd Iurisconsultus hīc intellexerit de lapillis natis in mari, aliàs

aliàs non efficerentur eorum, qui inuenerunt, vt tamen clarius summarium detur, tale ponendum existimo, præsertim nunc secundum Pandectas Florétinas. *Possessio appellata est a sedibus, a qua possessione dominium olim exordium habuit, & hodie remansit in casibus hic per I.C. enumeratis*

- 4 Isted summarium omnia obiecta tollit. † Primò colligitur ex textu nostro, possessionem dictam esse a pedibus, prout communiter codices habent. Et hætenus quidem cùm hac denominatione Doctores omnes pertransierūt. Alciatus verò hic, & in libro primo disputationis. capitulo primo, & in l. lege censoria. & in l. tabernæ. de verb. significat. à communi lectura recedit, dicens, textum nostrum legi debere a sedibus. hoc idē asserit hîc Lucius, qui affirmat ita codices Norimbergenses habere, qui etiam originem sumplerunt à codicibus Florentinis, licet in plurib. locis dissentiant, prout ipsimet in Pandectis Florentinis fatentur. Arguebat Alciat. à grammaticali, nam ista verba, *possidere, assidere, residere, considerare*, & huiusmodi, à verbo sedere, formari. Meritò igitur dici possessionem dictam

Etiam esse à sedibus, secundum varios codices dicebat hîc Accurs. Adducit hîc etiam Alciatus idioma Gallicum, & plura alia, sed iura aliqua non adducit. Bis legendo publicè hanc legem, subinde conatus fui defendere communem lecturam. Et ultra codices nostros videtur hoc probari in l. iij. in princip. j. eod. quæ lex est eiusdem Pauli, dum l. c. ibi dicit, *Quod qui fundum possidere uelit, omnes glebas eius circumambulare non tenetur, sed sufficit partem fundi attigisse.* Ex illo verbo ambulare, colligitur possessionem dictam à pedibus: clarius hoc idem probatur in l. quod meo §. si venditorem. j. eod. ubi dicitur, *si quis prospexerit rem uenditam, perinde uidetur possidere, ac si pedem finibus intulisset.* Probatur etiã quòd vera sit communis Dd. sententia, ex tex. in l. iij. §. ex contrario. j. eod. qui textus directò est contra Alciatum, ubi l. c. dicit, *Duos simul possidere non posse,* probat hoc argumento naturali: Nam ubi sto, tu stare nō potes, & ubi sedeo, tu sedere nō potes. Ergo si dicta eēt possessio à sedib⁹, ut asserit ibi Alciat⁹, nō esset ibi aliqua similitudo, sed idem esset, quod contra esset, cum nullam simile

- simile sit idē. l. quod Nerua. depof. Ad hoc ergo vt fit simile argumentum. l. c. neceffe eft poffeffionē non formari à verbo fedeo. Et profecto fi Pandectæ Florentinæ mihi non obftarent, facilè defendi poffet communis fententia. † Verùm quia in Pandectis Florentinis ex liberalitate Illuftriffimi principis ac domini, domini Cosmi. Medici Reip. florentinę ducis II. clarum eft, quòd ibi text. dicit, à fedibus, proptereà ad illas me refero, prout in fimili aliàs Bart. & Bal. fecerunt, difputantes fuper fimilib. Et fic dicatur dictam effe poffeffionem à fedibus.
- 6 † In vno tamen errabat Alciatus, in quantum volebat in textu noftro. Sic dicta effet poffeffio à pedibus, quòd poftèa in textu noftro dici deberet, quafi fedium pofitio, ficuti Codex cōmunis dicit, quafi pedum pofitio. Sed in Pandectis Florentinis, nulla mentio neque fedium, neq; pedum. In vno diffentiūt Pandectæ Florentinæ cum codicibus noftreis, quòd ibi adducitur dictū Labeonis principaliter à Paulo, & non ad cōfirmationem: & fic ponendo verba formalia, legatur textus: poffeffio dicta eft, & vt Labeo, ait, à fedibus quafi pofitio. Sed hæc
omn

omnia relinquenda sunt pertinacibus hominibus disputanda, quemadmodum in simili dicebat Accursi. in Rubri. solu. matri. Et ex supradictis tenendo communem lectionem ad textum nostrum, ut possessio dicatur à pedibus, & non à sedibus. Bald. & Castr. ceterique DD. inferunt ad duas questiones. Prima est, quare magis dicta fuerit possessio à pedibus, quàm ab alio actu corporeo. Bald. dicebat, propterea magis denominatam possessionem à pede, quia pedes essent totius corporis firmamentum, & instar basis. l. quod cōclauē. de damno infec.

7 cum similib. † Quidam hanc sententiam reprobant. Nam etiam oculis, & aspectu acquiritur possessio. l. nostra. §. si iusserim. & in. l. quod meo. §. si venditorem. infra cotit. Sed defendendo Bal. responderi potest pedes esse necessarios ad omnem corporis, actum. Vel secundò potest responderi, quod illud est per fictionem quandam, a iure introductum que præsupponit possessionē adeptā fuisse pedibus. d. §. si venditorē.

8 ibi, *perinde ac si pedes finib' intulissem.* † Et idē operatur fictio in casu fictio, sicut in casu vero l. filio quē pater de li. & post. † Aliā

9 ratio-

rationem assignabat Castrensis: Quia rei
 mobilis possessio, quæ manu acquiritur,
 est vilis, & abiecta. l. si rem mobilem. & in l.
 iii. §. si Nerua filius. j. cod. & meritò deno-
 minatio facta fuit à pedibus, & sic à posses-
 sione rei immobilis. Sed potest reprobari,
 quia etiam oculis acquiritur rerum immo-
 bilium. d. §. si venditorem. Azo aliam ra-
 tionem assignat, quòd ideò denominata
 fuit possessio à pedibus, quia vetusta fuis-
 set consuetudo pedibus ingredi possessionem.
 iuxta capit. xj. deuteronom. *omnis locus
 quem calcauerit pes uester, uester erit.* Hæc
 ratio min⁹ mihi satisfacit, quia Romani vt
 gentiles sacræ scripturæ notionem non ha-
 buerunt: quare diuinarunt ad istud dictum
 sacrarum literarum. Neque ista ratio esset
 generalis, vt esse debet. l. regula. §. cùm quis
 de iuris & facti ignor. cùm ista ratio non
 cōueniat possessioni rei mobilis, quia pedi-
 bus mobilia calcando spernere videmur. §.
 item lapilli. iuncta glo. ibi, Insti. de rer. diui.
 10 † Aliam rationem traderem, quòd ideò
 dicta fuerit possessio à pedibus, quia poten-
 tior est possessio in bonis immobilibus,
 quàm in mobilibus. Nam in rebus mobi-
 libus

libus statim q̄ perditur naturalis possessio
amittitur etia civilis possessio, est tex. in d.
l. ij. §. Nerva filius, quod non contingit in
possessione rerum immobilium, in quibus
conseruatur civilis possessio, etia per absen
tem. l. licet. C. eo. l. clam. §. qui ad nundinas.
j. eod. Et ideò meritò denominationem ac
cepit ab actu potentiori, per l. quæritur.

- 11 cum simili de stat. homin. † Altera quæstio
est, secundum præfatos DD. Quare magis
dicta sit possessio à corpore, quàm ab ani
mo: & ista quæstio non est inutilis, vt dicit
Alciatus. Nam videretur totū contrarium
dicendum esse, vt magis denominanda fuisset
ab animo, quàm à corpore, cum animus
sit præciosior corpore. l. sancimus. C. de sa
crofan. eccl. Circa hanc quæstionem plures
rationes assignantur. † Prima fuit Cast. in
12 l. nostra. §. j. quod ideò hoc sit, quia corpus
magis operatur in possessione, quàm ani
mus, secundum glo. in d. §. j. Glossa ista pa
rum, vel nihil probat hoc, vt recetiores Bo
nonienses aduertunt. Iason reprobatur hanc
rationem, quia dicit totum cōtrarium esse
verum, nam in possessione magis operatur
animus, quàm corpus, cum animo retinea-

tur possessio. d. l. licet. Quod non contingit in corpore, cum naturalis possessio perdatur corpore, ut supra diximus. Errat Iason hic, & non intellexit mentē Castrensis, quia ipse loquebatur in acquirenda possessione, non autem in retinenda, & sic in modo in eundi, non postquam deducta erat ad esse. Et huiusmodi ratio pertinet ad initium possessionis, & non ad post factum. Iason hic assignabat rationem Azonis: de qua. s.

13 quæ à nobis reprobata fuit. † Aliam rationem tradebant hic Florentini præceptores nostri, quòd idcirco fuerit denominata possessio magis à corpore, quàm ab animo, quia possessio est quid facti. d. § j. in l. nostra & l. deniq; ex quib. cau. ma. Sed facta sunt corporalia, velut fossatio, fodere. Ergo &c. Perusini recentiores hanc rationem reprobāt, & esse contra tex. in l. si. de rerum diui. & in Instit. de reb. corpo. in prin. Errant etiā Perusini, quòd non intellexerunt mentē Florentinorum: hi enim loquuntur in acquirenda possessione, & sic antequàm deducatur ad esse, quod est quid facti, cum cogitatio mentis in acquirenda possessione est actus corporeus, & consistit in facto: animus

mus verò extrinsecè accipitur, vt ã. dictum
 14 est, ideò incorporale. † Aliam verò ratio-
 nem ego adiungerem, quæ magis probabi-
 lis est, vero iudicio: quòd ideò magis deno-
 minata fuerit possessio à corpore, quàm ab
 animo, quia factum extrinsecum est ma-
 gis certum, quàm intrinsecum, animus
 quidem incertus est, cùm sit res inuisibilis,
 & propterea merito lex possessionem po-
 tiùs à corpore, quàm ab animo denomi-
 nare voluit: quia à corpore magis certa est
 lex, quæ semper desiderat maiorem certi-
 tudinem. l. cùm quidam. de acqui. hæ. cum
 similib. Sed magis certa est, vt dixi, ex fa-
 cto extrinseco, quàm alio facto intrinseco,
 hocq; confirmatur simili ex his, quæ Dd.
 tradūt, in c. Raynutius. extrà. de test. quòd
 ideo magis matrimonium à matre deno-
 minatum fuerit, quàm à patre, quia lex
 magis est certa de matre: propterea dicunt
 à matre id denominatum esse. Et quòd pa-
 ter incertus sit: & quòd vix probati pos-
 sit filiatio, text. bonus est, cùm ibi notat. in l.
 Lucius. de condit. & demonstra.

15 Secundò Nota ibi, *quasi pedum po-
 sitio.* † Quòd validum sit ar-

gumentum ab etymologia, seu allusione vocabuli. ad idem tex. in l. ij. §. appellata. s. si cert. petita. De his. j. dicam in commentarijs Bartoli: vnum tamen dico, quòd si tex. non legatur secundum Pandectas Florentinas, non admodum probari videtur id, ad quod adducitur iste textus.

16 Tertiò Nota. ibi, *Dominiaque rerum.*
 † Quòd olim iure gentium primæuo dominia non erant distincta, quia omnium rerum erat communis possessio. c. ius naturale. j. distinct. secundo iure gentium distincta fuerunt. lex hoc iure. & ibi DD. de iustic. & iure. Hodie verò possessio non solet parere dominium, sed titulus duntaxat, & iusta causa præcedens, vt apparet in textu nostro. Et quòd solus titulus pariat dominium, ostendit l. nunquam. s. tit. proximi. & l. nullo. C. de rei vend. ibi, *nullo iusto* &c. vnum tamen hodie addo ultra tex. hic, possessio parere posset dominium, quando talis esset possessio, cuius initij memoria nō existeret in contrarium: Nā quia titulus nō probaretur, dominium acquireretur, ex quo lex præsumat titulū. l. hoc iure. §. ductus. de aqua quotid. & æsti. c. j. de præsci.

præscriptio .libr.vj. Olim naturalis possessio sola pariebat dominium, quia omnia erant communia, & ideo efficiebantur occupantium. Nam illo tēpore terra absque hominū cultu, omnia sponte ferebat: glandibus enim, & castaneis homines vescebantur, & hoc ante Saturni tēpora. Crescente verò postea hominum malitia, nec non vicinorum inuidia, oriebantur lites, & propterea homines cœperunt construere ædificia, & ob supraddictas causas, distincta fuerunt dominia, & bona non sint communia. D. Thomas, quem omnes hīc referunt in 240. quæstio. in 66. articulo, dicit, quod tres rationes assignari possunt.

- 17 † Nam quando bona sunt propria, quilibet magis est sollicitus ad rem propriam, quàm ad communem, ob affectionem, & magnam diligentiam propriæ utilitatis, & prima charitas incipit à seipso. libr. 4. cum ibi not. C. de seruitutibus & aqua. Et quia homines naturaliter semper anhelant ad lucrum. l. cura. §. deficientium. de muner. & honorib. l. ij. C. arbit. tutel. Cōfirmatur etiam hoc, quia quod communiter tenetur, negligitur, vt dici solet, & est tex. in l. ij.

C. quando & quib. quarta pars. libro. x. Ibi etiam dicit Imperator, quòd si quis rem communem possideat rem aliquà possidere non videtur, rerumq; experientia magistris, nostris temporibus, id manifestè attestatur in bonis Reip. quæ ob communionē negliguntur. Secunda ratio est, quia natura dictat, quòd res singulariter distinctæ inducunt quandā ordinationē, & è regione adferunt confusionē, quæ ex cōmunionē resultat. Tertia ratio erat, quòd ideò meritò inductum fuit bona amplius non esse cōmunia: Nam ob communionem nascuntur discordiæ & lites, natura quæ communionis solet parere lites & discordias .l. cūm pater. §. dulcissimis. de legatis. ij. † Accedunt ea, quæ Dd. dicunt in .l. nemo potest. de legat. j. vt nō valeant conuentiones inter socios, vt bona maneant in perpetua cōmunionē. l. hoc iudicio. §. si conueniat cōmu. diui. per quæ Castr. ibi inferebat præceptum paternum in testamento relictum, vt filij perpetuò debeant manere in cōmunionē, non valere. Vidi plures testatores in hoc errare, adeòque inualida est ista patris prohibitio. Quòd etiam si filij proprio

prio iuramento firmare vellent, non valeret tamen, Ita tradit DD. in l. nemo potest. post. Paul. Castr. ratio est, quia tale esset contra bonos mores, ex quo oriri possent lites, & discordiæ, ac iuramentum contra bonos mores nihil operatur. per c. non est obligatorium. de regu. iuris. lib. vi. vide latè in l. stipulatio hoc: & in l. qui superstitis. de acqui. hæred. & ad hoc etiam facit tex. in l. si conuenit pro socio: vbi textus voluit, societatem dirimi posse, si aliquis illorum sociorum esset rixosus. Nam Reip. interest, ne lites inter subditos oriantur l. si quis. §. inciuilibus. infra de capti. & postlimin. reuer. † Ex nostro textu infero ad duo. Pri-
19 mò, quòd ex quo dominium habuit initiũ à naturali possessione, vt textus noster dicit, sequitur Principem non posse offerre, vt DD. dicunt in ea. quæ in ecclesiarum. de consti. Et hoc sine causa, aliàs princeps hoc potest. l. item si verberatum. §. j. de rei ven. l. huius. de euiet. Secundò eadem ratione, princeps non deberet posse auferre possessionẽ naturalem, quia iura naturalia sunt immutabilia. iuri. vulgarib⁹. secus verò, si ciuilem auferre vellet: Nam hanc auferre

posset, ex quo est iuris positum. probat text. noster in simili. in §. si vir. vbi naturalem possessionem tollere nequit.

20 † **Quartò** Notandum est ibi: *Eiusque rei &c.* quòd etiam hodie

vestigium aliquod remansit in casibus hic enumeratis, videlicet in his, quæ capiuntur cœlo, terra, marique, videlicet velucres capere posse, pisces, feraſque capere, prout hæc verba ipsemet declarat I. C. in l. j. §. tit. prox. & Impe. in Inst. de rerum diuis. §. feras. Quamuis autem text. noster tantum de mari loquatur, idem tamen est in fluminibus publicis: vt in l. j. §. fluuiorū de flum. facit l. quo minus. eod. vbi cuiuslibet licitum est ducere aquam. Ex isto textu apparet, vt diximus, ius gentium, & naturale adhuc

21 manere. † Infero ad pulcherrimā quæstionem, quæ apud vos magis, quàm apud nos seruatur. Nam apud Italos seruatur iste textus. Verum quia vestigium non mansit apud vos: Quæro, An principes vestri iure potuerint, & possint prohibere subditos suos venari nec ne. Et pro principibus, vt possint prohibere, plura iura in eorū fauorē videtur posse adduci, existimo. Primò quia
illis

illis istud ius venandi, aucupādi, & piscandi competit iure cōmuni, ex quo inter regalia connumerantur: vt in c.j. in verbo, piscationum, quæ sint regalia. Vbi textus vult, piscationes inter regalia connumerāri, & licet de piscatione duntaxat tex. mentionem faciat, extendi tamen quoque debet secundum Aluarot. & alios, ad venationem, & aucupia. arg. l. si fundi. §. aucupiorum. de vsuf. Secundò facit, quia si non iure communi saltem ob inuestituras, quas principes à Cæsaribus consequuntur, in quibus cauetur, vt illis cōpetant hæc iura, & de potestate Cæsarea, nō est dubitandum, neque disputandum, cū sit supra ius. Tertiò videtur facere textus in c.j. §. nemo retia. de pace tenenda. vbi expresse prohibetur, ne quis possit tendere retia, aut laqueos ad capiendas feras, præter vrsos, lupos &c. Ergo apparet Imperatorem prohibere venationes, vt ibi And. de Iser. & Aluar. inferunt, quòd sæpe principes solent prohibere, ne subditi capiant perdices &c. Quartò accedit l.vni. C. de venat. ferar. libr. xj. vbi Impe. faciunt copiam occidēdorum leonum. Ergo in cæteris animalibus prohibetur, per regulam,

qui vnum concedit, aliud prohibet. l. cū prator. de iudicijs. c. nonne. de præsumpcio. Quintò facit, quia clericis, epif. & religiofis venatio est interdicta. 34. distin. c. j. & ij. ne cler. vel monac. quod ius etiam apud monachos non feruatur hodiè: Itaque si Pontifex potest clericis inhiere venationem, poterit eodem modo Imperator, præsertim, vt dixi, cū Principes vestri in suis Dominijs representēt Cæsarem. Sextò, in hoc est potissimum fundamentum. Nam prætendūt Principes vestri habere ius acquisitum vigore præscriptionis, accedente consensu subditorum: Nam ex quo prohibuerunt venari, & non reclamârūt, vel cōtraderūt principibus, præiudicarunt, & ob hoc potest princeps illud ius acquisitum retinere, ac tueri, & inobedientes punire, etiam ad pœnam mortis. Et ita Dd. volunt, vt Hostien. Ioan. And. Butr. Card. Flor. in. c. non est. de decimis. ybi admonēt subditos, quòd quando huiusmodi emanant edicta, principib. contradicant, ne acquirant ius, aliàs si paruerint, erit acquisitum ius principibus, ex ipsorum consensu, & penes principes erit summum ius, vt non possint postea con

cōtradicare, propterea Iacob. de S. Georg. in tract. Feud. in verbo, *venationem*, hoc consilium principib. tradebat, vt si velint istud ius prohibitium habere, vt prohibeant subditos venari, & si non contrādixerint, firmum erit ius postea prohibendi. arg. l. j. & .ij. C. de seruit. & aqua. Hoc idem voluit Baldus, in suo tract. præscript. quem recentiores quōque Ticinenses sequuntur in l. ij. de flumi. Et pro hac sententia videtur esse textus in l. si quisquā. de diuer. & temp. præscrip. vbi si quis sit in quasi possessione piscandi, potest alium prohibere. Septimò, pro hac sententia facit, nam ex quo principes hodie sunt in quasi possessione prohibendi, meritò videtur titulum acquisiisse. d. l. hoc iure. §. ductus aquæ. Octauò etiam facit, nam si priuatis dominis licet venari in suis agris. l. diuus. de ser. rust. prædi. quantò magis Imperatori, qui est dominus totius orbis. l. de precatio ad l. Rhod. de iactu. Vltimò facit, quia si omnibus licitum esset venari, agrorum cultura à rusticis defereretur, quod in damnum Reipub. uergeret. His tamen non obstantibus, disputandi saltem gratia, & non animo lædendi

di principes, saluis ipſorum iuribus, contra-
rium verius videtur in puncto iuris:& DD.
maluiſſe blandiri principib⁹, quàm verita-
tem proferre: vt dicebat Bald. in conſil. vlti.
lib. j. vnum de eſſe principibus, quòd non ha-
berent penes ſe conſiliarios, qui eis veritatē
dicerent. Etenim durum, & iniquū videtur
quòd principes poſſint prohibere vaſallos,
ac punire illos ad pœnam mortis, quod pla-
nè impium videtur. Primò, quia ius venan-
di, aucupandi, & piſcandi omni iure conceſ-
ſum eſt. Iure diuino, vt in c. j. Genefcos, ac
in plurib. alijs locis. Iure naturali. in l. j. ſ. ti.
proxi. & in lege noſtra. & in d. ſ. feræ. Eſt-
que ratio manifeſta: nam ex quo ſupradi-
cta in bonis nullius ſunt, meritò occupanti
concedi debent, vt voluit I. c. reſeruatum
eſſe. Iure canonico non prohibentur laici,
ſed tantùm clerici, ideòque à ratione ceſ-
ſante arguendum eſt. Si ergo huiusmodi iu-
ra competant iure diuino, naturali, & gen-
tium, quomodo principes prohibent, cùm
nullam habeant in hac re auctoritatem,
etià ſi ſunt ſupremi principes. Tollere nā-
que non poſſunt ius naturale, diuinum, &
ius gentium, licet ius poſitiuum poſſint, vt

not

not. in l. fi. & ibi Bar. & DD. C. si contra ius, vel vtil. public. & DD. in d. c. quæ in ecclesiis. Et hanc sententiam nostram plures tenuerunt indistinctè. Primò Ioan. Fab. subtilis, & veritatis doctor, in .§. flumina. in fin. Inst. de rer. diui. Idem Guido Papæ in quæstio. 514. incip. v. Barones. vbi adducit eundem Ioan. Fab. Hoc idem etiam sentire videntur Host. Ioann. Andr. Butr. in d. c. non est. de decimis. Hoc in specie voluit Iason in consil. 119. libr. 4. & præceptor meus Decius in consil. 197. col. j. Idem etiam voluit Schiurpffius vester, licet obiter, in consil. j. libr. iij. & facit optimè tex. in l. qui iniuriarum. §. fina. de iniurijs. Vbi I. C. ipsemet corrigat illud, quod usurpatum est: vt quis possit prohiberi venari, & iterum statuit neminem prohibere posse. Quia supradicta iura competunt iure naturali, & iure gentium. Secundò facit, ex quo edicta principum plerumque ingerunt pœnam corporis, & mortis, compelluntur subditi parere, nec id sponte faciunt, sed metu coacti, & violentia: ac licet non contradicant, non tamen illorum resultat consensus, licet longum tempus lapsum sit, quia ex quo durat causa

causa metus, ideò semper durat metus, vt dicebat Panormi. in simili in c. accedens. de procur. Anchar. in consil. 1390. colum. fin. Card. in consi. 137. incip. Redēptoris omnium. Calde. in l. j. quòd metus causa. Decius in consil. 468. col. 4. Tertio facit: Nam ex quo iura supradicta sunt merè facultatis, iuris naturalis, & gentium, meritò præscribi non debent. l. j. de iti. actuque. pri. Et ita tenendo non obstant. s. adducta in fauorem principum. Et primò non obstat d. cap. j. in ver. piscationem: Negatur enim consequētia, Piscationes numerantur inter regalia. ergo ius venandi, & aucupandi & c. Imo DD. dicunt illum tex. non extendi, & c. ita Pernerderus dicebat, vt peritus in praxi, Ius venandi, & aucupandi non numerantur inter regalia, primò in constitutionib. Ba- uaricis, Secundò in d. §. feræ. & tex. in d. c. j. in ver. piscationem. Quòd non debeat extendi, facit, quia ille textus loquitur in materia prohibitionis, & sic odiosa: quia ius gentium, & naturale meritò non debēt extendi. l. cum quidam. cum similibus. de liberis & posthumis. Doctores in l. si constante. l. si verò. §. de viro solut. matr. Text.

verò

verò in l. si fundi. §. aucupiorum. loquitur in materia fauorabili: & ob id I. C. facit ibi extensionē ad ius piscādī, & ideò non debet fieri argumentū ad d. c. piscationem. cū ratio sit diuersa. Et quia tex. in d. §. aucupiorum. loquitur in casu, quo dictum erat de venationibus, & aucupijs, & sic de plurib. casibus similibus, meritò I. C. extendit ad tertium, quod secus in d. ver. piscationem. Secundò nō obstat, quòd principes id queant vigore inuestiturarum, quia negatur cæsares, & supremos principes (salua illorum potestate) hoc posse, vt suprà diximus. Tertiò non obstat textus in capitulo primo. §. nemo. quoniam ille textus procedit specialiter fauore pacis conseruandæ, ne detur occasio litium, & discordiarum, nisi venari vrsos, apros, lupos, quod suadetur ex Rubro. ibi, *De pace tenenda*. Quartò non obstat l. vnica. C. de venatione ferarum. Quia loquitur specialiter, non autem quòd prohibeat venationes, & ita dicit ibi Lucas de Penna. & Ioann. de Platea. Quintò non obstat de clericis, nam licet clerici prohibeantur, hoc est, ne abstrahantur à diuinis: Quæ ratio cessat in laicis, & ita cessante ratione

tionē cessat dispositio. Sextò non obstat, vt diximus, principes prætendant si non virtute inuestiturarum, saltem iuris virtute quæsitæ, ex quasi præscriptione, accedente consensu subditorum, quamvis non contradixerunt edictis principum per d. Dd. in c. non est. Nam hoc non procedit, vt diximus, quando edicta sunt pœnalia, & ingerunt pœnam mortis, vel corporis. Tunc accederet consensus subditorum, quãdo principum edicta, vel proclamata constitueret pœnas pecuniarias, si non contradicerent subditi, possent prætendere consensum principes, ex quo possent soluere pœnam, & contradicere, vt scribunt Dd. in d. c. non est. de decimis, vbi admonent Dd. vasallos, si principes prohibeant eos, debent pœnam soluere, & contradicere, & sic loquuntur in pœnis pecuniarijs, non pœnalibus. Et quæ adducuntur dicta à Dd. perperam adducuntur, prout aliàs dictum fuit in terminis istis. Septimò non obstat, nam non procedit hoc, quando sumus in prohibitione iuris diuini. Octauò non obstat, quòd Imperator est Dominus mundi, quia non procedit in istis terminis eius authoritas, in
bonis

bonis, quæ sunt in nullius bonis, vt I. C. dicit, referendo Antoninum dixisse in d. l. de precatio. Vltimò non obstant adducta in d. §. nemo. ne rustici retraheretur ab agrorum cultura, quia istud retorquetur in contrarium, vt experientia docet. Imò ob prohibitionē, prædia magis deferuntur, & agrorum cultura, ex quo animalia nascuntur in prouincijs hinc inde, haud cùm exiguo damno incolarum, vt sæpè numero rustici agros deferere cogantur, quòd fit in damnum Reipub. l. annonam. de var. & extraordini. cogni. † Vno tamen modo ex supradictis dicerem limitando, & declarando, quòd principes prohibere possent vasallos venari, piscari, aucupari, si acquisiuisent ius ob edicta pœnalia, quæ consisterent in pecunijs, secus si ius acquisitum esset ex pœnalibus edictis corporalibus, quia tunc nullus esset subditorum consensus. Et ita habetis hanc quæstionem plenè discussam, neq; reperio per aliquem Commētatorum tam copiosè tractatam fuisse. Et quando habebitis casum, huc recursus vobis patebit. Facta tamen protestatione, saluaq; autoritate Imperatoria, atque principum, quibus non

intendo aliquo modo præiudicare. Atque hæc vera sunt, quamuis posteriores quidã his contradicant: quibus tamen vberriinë in nostro venationis compendio respondi.

- 23 Quinto ^{notabis Ibi, in verũ. Item capta.†} Quod ea quæ capiuntur in bello, efficiuntur capientium, ex sola apprehensione naturali. Ad idem est text. in §. item capta in bello. Instit. de rer. diui. in l. naturalem. §. fina. s. titu. proximi. & in plurib. alijs iuribus. Iste textus licet indistinctè, & simpliciter loquatur, nonnullas tamen declarationes recipit, vt latè hîc per Alexan. Iaso. Soci. & alios. Sed antequàm deueniamus ad declarationes D. d. † Primò ultra D. d. hîc declarari debet iste tex. vt verum sit, capta in bello effici occupantium, quando milites intra præsidia ea perduxerunt, & non statim: vt dicit text. hîc, ita text. dicit in l. postliminij. in principi. j. de capti. & postli. reuerf. Et ita hîc recentiores Perusini dicunt: sed ante ipsos idem senserunt Ticinenses. † Secunda sit declaratio, vt text. noster procedat in rebus mobilibus, seu mouentibus: secus verò in immobilibus. l. si captiuus. §. expulsis. j. de capti. & postli. reuerf. &

ita gl. voluit, in l. diuus. j. de iure immuni. cū alijs annot. hīc per Alex. Ias. & alios. Et referūt Ioā. And. in addi. ad specu. in ti. de rap. in Rub. qui se hoc aliquādo in factō vidisse attestatur. Cū enim bellū esset inter Mantuanos, & Veronēses, Veronēses deprædati sunt agrū Mantuanū, & dum perducebant prædam, Mātuanī similiter deprædati sunt agrū Veronēsem, & prædā recuperauerūt, Quærebatur, an huiusmodi bona recuperata essent restituēda prioribus dominis: & videbatur q̄ sic. p. l. ab hostib. la. ij. C. de capt. & postli. reuer. In cōtrariū autē videbatur, q̄ imò efficerentur capientiū militū. Nā si perdidissent equos, arma, & similia, priores Domini resarcire illis tale dānū recusarēt, ergo non debent petere illud, quod ipsimet præstaturi non essent. l. pe. cū ibi no. C. de solut. Dicit tamen, q̄ licet sententia prima verior fuerit, cōtrariū iudicatū fuisse. Dicit tamē hoc intelligi, si ex interuallo recuperata fuissent, secus si incōtinenti. ar. l. iij. §. cū igitur. de vi, & vi ar. † Tertia declaratio fit ad textum nostrū, quòd licet capta in bello fiant occupantiū, nihilominus tamē debēt p̄sentari Duci exercitus, q̄ secūdū virtutes

& merita militum inter strenuos, & fortes ea distribuere debet. Ita videtur esse text. in l. pen. versic. simili modo. C. de reuoc. dona. ad idem est bonus text. in c. ius militare. distinctio. j. Hoc idem dicit Barto. in l. si quis in bello. de capt. & postlim. reuer. adducendo ad hoc militum consuetudinem. Istius declarationis rationem assignabat Petr. à Bellole. in l. naturalem. s. tit. prox. q. iustum & æquum erat, vt bona quæ capiebantur in bello, diuidi deberet, vt dictum est inter fortissimos, & optimè meritos milites, quoniam viri strenui magis solent esse intenti pugne, quàm prædæ, alij verò magis intenti prædæ, & sic magis pugnarent cum cadaueribus, quàm cum hostibus, vt sæpè visum est, Ductes exercitus ob hanc causam victoriam perdidisse, quia milites intenti erant pugne nequaquam, sed prædæ. Et ista est sententia omnium Doctorum, nullo excepto, nec quenquam, qui huic contradiceret, inueni.

- 27 † Quamuis verò ista declaratio ad tex. nostrum ab omnib. indifferenter sit recepta, ac nullum hactenus contradictorem viderim, magis tamen semper mihi contrarium placuit, & ita aliàs tenui hic in l. rem quæ nobis.

pobis. j. eod. quòd ista declaratio continet maximam violationem, ac penitus destruat omnia iura. Quantum ad tex. nostrum, & d. l. naturalem. §. fin. & d. §. ea quæ ab hostibus, Quæ iura simpliciter disponunt capta in bello effici occupantium, nulla adhibita distinctione, quòd debeant præsentari Duci exercitus. Atque in primis pondero tex. nostrum hîc, inquantum I. C. in præcedentibus exēplis voluit, quod omnia efficerentur occupantium: hoc idem dicit in sequentibus, exemplis, omnes simul casus æquiparando. Sed in præcedentibus, exemplis, videlicet in his, quæ cælo, terra, marique capiuntur, illicò efficiuntur occupantium. Hoc idem dicit I. C. in sequentibus, scilicet in gemmis, lapillis, & margaritis, que omnia efficiuntur inveniētiū. Quoniam igitur facta est comparatio inter omnes istos casus, ideo idem deberet esse iudicium, ut res captæ in bello, statim fiant occupantium, & quod nulla debeat fieri præsentatio ducibus, sicque irrevocabiliter, prout in alijs omnibus casibus. Item quia sumus in exemplis connexis, & propterea idem iudicare debemus. c. inter cæteras. de reser. c.

cū in ea. de re iur. confirmatur ex tex. nostro, dū textus in p̄ced. ponit dictionē, Pro
tinus, quē ostēdit omnia offici occupantiū,
nulla adhibita declaratione, hoc etiā proba
tur in d. l. naturalē. §. si. & in. §. item ea quæ
ab hostib. Instit. de rer. diuis. vbi dicitur. *Ca
pta in bello statim seu illico nostra fiunt.* Si
capta in bello statim fiunt occupantium,
ergo non sunt p̄sentanda Ducibus, qui
postea diuisionem inter milites facere de
beant. Si enim expectaretur diuisio, non
statim efficerentur occupantium: Ergo ne
cessariō apparet, nullo modo p̄sentanda
esse Ducibus capta in bello. Idem hoc pro
bat tex. in d. l. postliminium. in principi. s. titu.
proxi. vbi dicitur, ita demū ab hostibus ca
pta effici occupantium, si milites intra p̄
sidium perduxerunt: & sic ad locum tutis
simum. Apparet ergo nullam aliam quali
tatem requiri ad hoc, vt bona fiant occu
pantium, nisi quod sint perducta intra p̄
sidia. Plura alia iura possum adducere, quæ
ad idem tendunt. Nam eandem hanc sen
tentiam inueni postea approbatam fuisse
per clarissimum I. C. Fabium Narniensem;
p̄decessorem nostrum huius Academiæ
in hac

in hac ipsa lege. Pro qua sententia ultra prædicta, adducebat tex. in l. transfugam. s. titu. prox. vbi dicitur. *Res ab hostibus captæ, nō publicæ sed occupantium sunt.* Essent autem publicæ, si præsentari deberent Duci exercitus, etiam si postea distribuerentur. Ista inductio hoc non probat. Nā & si præsentarentur capta in bello Duci exercitus, nō publicarētur, id est, non cōcederentur principi, sed inter milites diuiderentur, & istum sensum habet ille tex. quēadmodū declarat tex. qui idē dicit in d. l. si captiuus. in §. expuls. Ad idē adducebat tex. in l. si. de lega. post prin. arguendo à speciali, quòd legati fungētes muneris officio liberi esse debeāt, etiā si indictū sit bellū, secus si ex alia causa: nam tunc nō debēt esse liberi, sed efficerētur captiui, quia hostes. l. in bello. ij. rñ. j. de cap. & postli. reuer. Iste tex. parū vel nihil facit, nisi in genere quodā. Adducit etiā tex. in l. si qd in bello. j. de cap. & postli. qd tex. optimè hoc probat, vbi dicit, si aliquid captum fuerit in bello, in præda esse dicitur, qd esse nō posset, secundū ipsum, nisi efficerētur capientiū, nā si deberēt alij participare, nō diceretur illud esse in pda, adducit eūdē tex. in d. l. si captiuus. Et hanc sententiā tenēdo, quē in pūcto

iuris verior videtur, & vsu comprobatur, non obstant ea, quæ in contrarium adducuntur. Ac primò non obstat d.l. pen. ver. simili modo. vbi est totum fundamentum Dd. in quantum videtur sentire textus, secundum ipsos, quod capta in bello sint præsentanda duci exercitus, cum tex dicit: Ex spolijs tam ex propria substantia. Ergo de veritate datur intelligi, bona præsentari debere, deinde fieri diuisio. Ista non est intentio Imperatoris ibi, neque ex verbis tex. hoc potest colligi. Nam si Imperator hanc subauditionem adponere voluisset, mentionem illius fecisset. Intentio autem illius fuit, quod donatio facta à Magistris militum, debeant valere absque insinuatione ex quibuscunq; bonis, siue mobilibus, siue immobilibus, siue ex patrimonio, seu ex spolijs. loquitur text. ibi de spolijs proprijs ipsorum Magistrorum, quæ ipsimet acquisiuerunt, non de bonis repræsentatis, siue de spolijs, quæ milites nullo modo acquirere possunt: vt puta de bonis immobilibus, quæ bona non sunt occupantium, quia spectant ad principem, & victorem exercitus. d.l. si captiuus. vel intelligi debet

debet de bonis mobilibus, quæ etiam non acquirunt milites, vt sunt vexilla, tormēta bellica, & similia, quæ tātū conceduntur victori. Et quod tex. ille intelligi non possit de bonis repræsentatis à militibus, hoc apparet inconuincibiliter; nam si de illis loqueretur, nulla esset donatio, facta enim esset de rebus alienis: donatio vero propriè est quædam liberalitas. l. j. de donat. Et quia ille deberet distribuere, non diceretur donatio ex quo magistri militum compellerentur distribuere, & sic nullo modo esset donatio, quia donatio propriè est, quæ nullo iure cogente datur. Regula, donare. de regu. iur. l. donare. de dona. Et dum tex. ibi dicit, donationem esse, ergo apparet quod textus ille debeat intelligi de proprijs spolijs, quæ nō spectant ad milites. Non obstat textus in d. cap. ius militare. Ad hunc enim respondebat idem Fabius, quod text. ille non probat, quia Gratiani est, qui non habuit potestatem legis condendæ. Huius ratio debilis est, imo D. D. magis communiter volunt librum eius esse authenticum: quandoquidem publicè in scholis receptus est, atque approbatus ex tacito Pontificis con-

sensu. ita Panor. in c. j. de rescri. D. D. in l. j. si
 cert. petat. Alio modo respondere potes ad
 illum text. quod ibi loquitur text. de bonis
 immobilibus, quæ non acquiruntur militi-
 bus, sed fisco, & principi. d. l. si captiuus. §.
 expulsis. quemadmodum respondebatur.
 s. ad tex. in d. l. penul. vers. si. simili etiam mo-
 do. vel de rebus mobilibus, quæ etiam victo-
 ri duntaxat conceduntur. Et quod iste sit
 sensus, probatur, dum tex. ibi dicit, quod de
 spolijs debeat esse portio Principis. Datur
 ergo expressè intelligi, illum textum pro-
 cedere ultra bona, & spolia, quæ iure legi-
 timo militibus acquiruntur. Nam in illis
 iniquum esset, quod princeps de armis, e-
 quis, & similibus deberet participare: cum
 solùm spectent ad milites. Et ille tex. pro-
 cedit, ut dicunt D. D. in d. cap. dicat aliquis,
 quod iure antiquo omnia spolia diuiden-
 da erant inter milites, non habita ratione
 ad bona mobilia vel immobilia. Principis
 enim erat partiri prædā, quod hodie nō fit.
 Nō obstat etiam dictū Bar. in d. l. in bello. §.
 si. Quoniā dictum eius corrumpit, ex quo fun-
 datum est in dicta l. penult. Et Bart. vnum
 dicit ibi, quod vsus hodie non obseruat, &
 ibi

ibi fatetur contrarium. Non obstat etiā
auctoritas glo. in d. c. dicat aliquis, quia li-
cēt sit magna auctoritas glossarum, quo-
niam tamen dictum eius leges non pro-
28 bant, negari potest. † Quarta sit declaratio
vt ita demum capta in bello efficiantur oc-
cupantium, si in bellū iustum fuerit: secus
vero si iniustum. Iustum autē dicitur esse
bellū, si indictum fuerit à Cæsare, vel à Pō-
tifice, vel ab alijs supremis principibus. l. ho-
29 stes. & ibi Bar. j. de cap. & postl. reuer. † Re-
quiritur etiā vltcrius iusta causa bellum
indicēdi, vt voluit Ancha. in reg. peccatum.
de regu. iur. in vj. vbi voluit, quòd ad hoc,
vt capta in bello efficerentur occupātium,
duo sint necessaria, autoritas principis, &
iusta causa. Et ita Dd. dicunt in c. olim. de
restitu. spolia. ac propterea capta in bello
iniusto esse restituenda. c. sicut. el. iij. de iu-
reiuran. licet hoc milites hodie non ob-
seruent. In hoc articulo, an sufficiat autho-
ritas principis, vel sint duo necessaria, Dd.
inter se dissenserunt: Nam Hostiens. Io-
an. Andr. & Aretin. in dicto capitulo olim.
voluerunt, duntaxat principis authorita-
tem sufficere, quandoquidem in principe
semper

semper iusta causa præsumitur. Cōtrarium tenuit Panorm: in d. ca. olim. et illum sequitur ibi Aret. sibi contrarius, vbi pro hac sententia adducit optimum argumentū. Nam si princeps non potest aliquem priuare suo dominio sine causa, vt per Bar. in proëmio Pandectarum, & tex. est in l. item si verberatum. §. j. de rei. vendi, eodem modo non poterit per indirectum indicendo bellum ex iniusta causa, & aliquem priuare dominio, & libertate, quorum vtrumque competit iure gentium, & naturali. † Horum sententiam veriore esse arbitror, ac maiorem in se æquitatem cōtinere, scilicet, quod duo sint necessaria, & præsertim attenta dispositione iuris diuini, & canonici. Ius nāque cōcanonicum, & diuinum in hac materia, quæ potest generare peccatū, præferenda sunt iuri humano. Etenim ius canonicum expresse disponit, necessariam esse causam iustā. d. c. sicut. Ideo & c. & in specie ita voluit glo. in d. c. sicut, vbi expresse dicit standum esse iuri canonico. Et ita tenendo non obstat text. in c. si episcopus. de suppl. negl. præla. in 6. vbi probatur etiā episcopum effici seruū hæretici, vel schismatici, cui bellum

lum indixerit Pōtifex. quē text. Aret. multum vrgere fatetur. Contrarium tenentes respondebant Aretino, procedere illū textum attenta dispositionē iuris positiui, & ciuilis, secus quoad ius canonicum. Verū nulla est hęc responsio. Nam materia ista, vt diximus, respicit peccatū, vt quis rem alterius occupet ex iniusta causa, idcirco ius canonicum nullo modo aduersaretur iurigenium, si respiceret salutem animæ: Nam Pontifex semper hoc præ oculis habet, ne actus fiat in damnum alterius. capi. quamuis. de pact. in 6. & in plurib. alijs iuribus. propterea ad d. c. si episcopus. qui tex. in veritate aduersari videtur: responderi potest, quod ille textus improprie loquatur de seruitute cognita iure gentium, sed de seruitute impropria, & in facto, prout interdum quoque accipitur. vt patet in l. fin. C. de senten. pas. in fin. cum gl. in verb.

31 libertatem. † Quinta & vltima declaratio sit ad textum, vt duntaxat locum habeat in rebus captis in bello, in territorio capientis, vel hostium, secus verò in alieno. Ita voluit Ange. in sua disput. incip. Nota guerra. argu. l. denunciamus. & l. presenti. C. de his qui

qui ad eccle. confu. & ita Socy. latè hîc voluit, seq; ita consuluisse dicit per text. in l. quid si fugitiuus. versi. Cœlius ait, de ædili. edict. Contrarium autem voluit Ioan. de Riccijs, aduocatus Florentinus, vt refert Socynus hîc, qui voluit, vt in quocunq; loco fuerint capta, fiant occupantiũ. per tex. in d. l. pen. versic. simili. ibi, *in quibuscunque locis*. qui tex. secundum Socynũ nullo modo probat, quia loquitur de donatione facta à Magistris militum, vt quocunq; loco facta sit, siue in bello, siue extra bellum, debeat valere absq; insinuatione: sed quòd bona fiant capientiũ, quocũq; loco capiantur, hoc textus non dicit. Item tex. ibi, *Quibuscunque*. refertur ad bona donata, non ad capta. Posset tamen quis dicere, textum ibi hoc probare videri, dum dicit in genere de spolijs, ac nullam facit mentionem loci, & sic datur intelligi, quòd bona fiant capientium quocunque in loco. Sed responderetur illum textũ intelligi debere secundum textum nostrum, & alia iura. † Attamen si quis velit contrarium amplecti, vltra nostros Florentinos antiquos possemus dicere, verius esse, vt etiam bona fiant occupantiũ in alieno

alieno dominio, dummodò ab hostibus capiuntur, & in bello. Et pro hac sententia pōdero textum nostrum, dum dicit, *In bello.* & in d. l. naturalem. cū alijs iuribus, quæ bellum solūmodò, non etiam locum cōsiderāt, extra bellum denegant. Secundò expresse contrarium apparet per textum nostrū sic inducendo, q̃ non sit necessarius locus. Nā certum est, omnia supradicta exempla I. C. ante ver. itē capta in bello. procedunt in quocūq; loco, Quòd si quis ceperit animalia, & piscatus fuerit, & aucupatus etiam in alieno agro, fieri occupatiū. vt in §. feræ. cum alijs. Inst. de rer. diui. Ergo eodē modo dicendum, q̃ ver. itē capta. debeat intelligi eodē modo, quo intelliguntur præcedentia exēpla, vt sit bona comparatio, & præcedentia declarant etiā sequentia, & maximè notando illam dictionē, *Item*, quæ est similiū repetitiua, & ita reperio Deciū hīc idem dixisse. Nec ego nunc muto sententiā, quāuis hactenus communi sententiæ subscripserim.

33 Sextò notandum est ibi, † *Insula in mari*, Insulam in mari natam fieri occupantis, & propterea infero, quòd si insula fit occupatis, ergo etiā id quod constrictum est

est per occupantē in insula fiat propriū, & liberum ab omni iurisdictione. Ideoq; Venetiarum ciuitas, quæ condita est in mari, & in loco, qui est in bonis nullius, iure Cæsarem non recognoscit, nec quenquam alium superiorem, ita Salicet. dicit de illa vrbe, in l. tertia. C. de nauti. scen. Bart. Veronen. in tract. seruitut. rusti. in verb. donare. Iason quoque & alij in l. si insulam. de verbo. obligat.

- 34 Septim^o Collige ibi, *Item gemmæ &c.*
 † Quod gēma, lapilli, & margaritæ inter se differūt, vt patet propter illam copulā, *Et*, quæ solet poni inter diuersa. per not. in Rubr. C. de iur. & fac. igno. Quod vero sint diuersa, habem⁹ tex. in l. & si nō sint, vel si sint. §. gēma. de au. & arg. le.
- 35 † Ac quoniā lapillus varijs modis accipitur vt pro precioso lapillo, & pro paruo lapillo vt dicit gl. in l. vni. C. de err. calc. propterea Alexāder, & DD. hīc inferūt ad dicta Ray-
- 36 nerij de Foroliuio, in d. §. gemmæ. † vbi refert, dum esset Florētia apud Ducem Calabriæ, inquisitam fuisse quandam meretricē, quod aliam lapillo percussisset: quærebatur vtrum esset condemnanda, Raynerius

- nerius voluit illam esse absoluendam, quandoquidem lapillus diuersimodè accipitur, ille autem modus amplectendus est semper, per quē sequitur absolutio. Nam pars benignior in pœnis semper est tenenda. l. si præses. & l. interpretationem. j. de pœnis. Sed accipiendo pro lapillo precioso, erit benignior interpretatio, cūm lapillus pretiosus non sit aptus ad offensionem. Dictum
- 37 Raynerij approbat hīc Alex. & † comprobatur ex dicto Bartoli, in l. filius familiars. de testa. & in l. ij. in fin. de duob. reis promit. & stipu. Quod si formata esset inquisitio contra aliquē, & dicatur Titium mulierē violenter cognouisse, ex quo illa verba, violenter, accipi possunt actiue, & passiuē, voluit Bart. in prædictis locis illum non puniendū
- 38 esse. † Accedit etiam vltra Alexan. hīc, notabile dictum eiusdem Alexand. in consil. 203. incip. Super themate. libro. ij. vbi excusauit mulierem inquisitā de veneno, quandoquidem venenum bonum, & malum esse potest, vt est in l. qui venenum. de verb. sig. Hoc idem tenuit Alex. in consil. 116. inci. in
- 39 causa inquisitionis. libr. ij. † Veruntamen quamuis magis communis sententia sit su-

per prædictis casibus, neutiquàm tamen mihi satisfacit Raynerij dictum, ac multò minùs dictum Bartoli, in d. l. ij. §. fi. de duob. reis, minimeq; placet dictum Alex. in præ-

40 dictis cõsili. † Et primò quantum ad dictum Raynerij, quoniam quocunq; modo lapillus accipiat, semper inuenitur verificata offensio, atque accusatio, & dicitur nequaquàm dubia inquisitio, vt sentit etiam hîc Riparius, arguendo de libello alternatiuo, qui etiam toleratur, quando concluditur in vtramque partem. c. ex parte. & ibi, Panor. in ij. notab. extra, de foro compe. Illud semper attendi debet, quod plerunque fit: estq; verisimilius potiùs aliquem lædi paruo lapillo, quàm pretioso. Solitus sum adducere tex. in l. fistulas. §. fin. & ibi glo. fina. de contrahend. empt. quem tex. hîc etiam præceptor meus Decius adducebat. Non obstat dictum Barto. in prædictis locis: responde-

tur enim eodẽ modo, vt suprà. Rarò enim contingit, id quod experientia rerum magistra docet, quòd mulier violenter virum cognoscat: & ob id hoc non est consideran-

41 dum. † Ac illa verba, *violenter*, magis debent intelligi actiue, quàm passiuè. Primò
magis

magis propter verisimilitudinem, deinde ex ordine scripturæ. Et dictum Bartoli reprehendit quoque Ang. in l. ij. per illū text. in verb. *violenter*. C. de vi bono. rapt. Imola. Cumanus, Aretinus in d. l. ij. §. fi. de duob. reis. Iason in l. non hoc. C. vnde cognati. & sic magis communis sententia est contra Barto. Quantum verò ad dictum Alexandri, malè illum consuluisse existimo, quia verbum illud, *venenum*, in terminis inquisitionis, debet magis intelligi de malo veneno. † Et licèt vocabulum istud venenum, ex
 42 sua proprietate hoc significet. d. l. qui venenum. quoniam tamen communis vsus loquēdi ita fert, vt pro malo veneno accipiat, ideo communis iste vsus loquendi, debet vocabuli proprietati præferri, per l. librorum. §. quòd tamē Cassius. de leg. iij. & in l. Alphenus. cum similib. de verbo. signif. DD. latè in Rub. §. d: ope. noui nūcia. Adeòque hoc est verum, communē vsus loquendi esse præferendum, vt etiam in materia odiosa anteferatur. tex. est notab. in l. si vxor. §. j. de adult. vbi ad puniendam vxorem tanquàm adulteram, appellatione vxoris venit etiā illa, quæ de facto, & sic improprie,

est vxor.

- 43 **O**ctauo colligitur ex textu nostro, † gā-
mas, lapillos, & margaritas in lit-
tore maris inuentas, effici inuentoris. Iste
tamen tex. quamuis DD. pertranseant, reci-
pit aliquas declarationes, seu limitationes:
- 44 Item recipit extensionem. † Prima sit de-
claratio, vt intelligatur textus noster in la-
pillis, gemmis, alijsque rebus repertis in lit-
tore maris, quæ alio modo non appare-
bant in dominio alicuius fuisse: Exempli
gratia: quia absque vlla erant sculptura,
prout ipsamet natura pduxerat. Secus ve-
rò si repèrarentur gemmæ sculptæ, ac in illis
appareret artificium hominis. Quia isto
casu daretur intelligi, quòd olim in domi-
nio alicuius fuissent: quoniam sculptæ à na-
tura produci nō solent. ita ipse Bar. & DD.
in. l. nam quæ nobis. j. eod. & ibi aliàs dixi-
mus. Dictum Bartoli sequitur Saly. in. l.
fi. C. si res alic. pig. da. sit. Hæc regula locū
habet in. l. fin. C. vnde. vi vbi dicitur, *Quod
tuum non esse scis, debes indicare esse alie-*
45 *num.* † Secunda declaratio secundum So-
cynum hîc erat, quòd non absque myste-
rio dicebat textus, *In littore maris.* Nam si
gem

gemmæ reperirentur in ædibus priuatorū,
 vel si reperirentur feræ, & animalia, tunc
 non efficerentur inuenientiū, quia ratione
 loci in dominio alterius fuisse existimarē-
 tur, quandoquidem gemmæ, lapilli &c.
 non nascuntur in ædibus. Et ista declara-
 tio procedit eodem modo secūdum Bar.
 46 in. l. rem quæ nobis. † Tertia sit declaratio:
 quod etiam non sine mysterio dicit l. c.
In littore maris. Nam si gēmæ, & supradi-
 cta reperirentur in montibus, prout plerū-
 que nascuntur gemmæ, videlicet Smarag-
 di, Adamantes, & Turcici lapilli, quos ali-
 quando inter saxa nasci vidi, tunc enim nō
 efficiūtur inuentorum, sed eorū qui essent
 domini montium: Et hoc si Dominus mon-
 tium solitus fuisset percipere commodum,
 & lucrum: & ad hoc est opt. text. in simil. in
 l. diuortio. §. si vir. Solut. matri. Item tex-
 tus noster licet ponat prædicta exempla
 tantūm, debet tamē extendi ad omnia pre-
 ciosa, vt si inueniantur in littore maris, ef-
 ficiantur inuentorum, nam exempla non
 restringunt regulam. l. damni infecti. cum
 simil. de dam. in se. Et hoc videtur sentire
 apertè tex. in. §. item lapilli. Insti. de rer. di-

ui. vbi Imperator dicit, *Item lapilli, & gemmae, & cætera*, propter illud verbum, Et cætera, apparet Imperatorem vniuersaliter de omnibus, quæ in littore maris reperiuntur sensisse, omniaq; similia isto verbo cōtinentur, vt Doctores dicunt in l. galus. in §. j. de lib. & posthu.

47. **Vltimo** Ex textu secūdum Albericū hīc colligitur, † non solum inuentione acquiri gemmas, lapillos & c. sed requiritur, vt intercedat naturalis apprehensio: ita dicebat glossa subaudiendo ad textum, in dicto §. item lapilli. adducendo argumenta, scilicet text. qui optimè approbat sententiam, dum in fine dicit, *Qui primus nactus sit eorum possessionem*. Et sic apparet solam inuentionem non sufficere, sed naturalem accedere oportet apprehensionem, vt rerum magistra experiētia ostēdit. Quod si quis rem procul videt, idcirco eius possessionē non nanciscitur, nisi rē apprehēdat: Et ad hoc etiā facit in simili textu l. si Barsatorā. C. de fidei u. vbi textus expressē præsensationem personæ promissę sibi in iudicio requirit, neque sufficit illum inuenisse, vt etiam Dd. dicunt inferentes

48 rentes ad ius municipale, q̄ portātes arma
de nocte puniat. † Nam si dicat statutū, si
quis inuentus fuerit cum armis, & ad hoc
vt ille puniatur, debet etiam apprehendi,
vt de hac quæstione. j. dicemus. Et propte-
reā per textum nostrum euertitur senten-
tia Porci in §. thesaurus. Instit. de rer. diu.
inquantum tenebat contra gl. in d. §. item
lapilli. & ponderabat tex. ibi, dum dicebat,
Inuentoris fiunt. Quamuis enim ille text.
loquatur per verbū inuētoris, debet tamē
declarari secundū textū nostrum fiunt in-
uētoris, & apprehendētis, prout expresse
tex. noster hīc, quem illū nō vidisse miror.

In prima ^{Glossa, ibi, *Aliās a sedibus.* se}
quando comment. Bartoli hīc
quod incipit tractare circa vltimam glos.
partem. Ex dict. glos. colligitur, possessio-
nēimpropriē locum habere in mobilibus,
& hoc propter allusionem vocabuli, cūm
49 possessio dicta sit a pedibus. † Ista Glossa cō-
muniter reprehenditur, vt patet hīc per
Bar. post Dynum; cuius sententiam sequū-
tur hīc Alex. Iason, & alij indifferenter om-
nes. Ac mouetur Bart. hīc per plura iura,
quæ ipsemet hīc adducit, præsertim per

textum nostrum in duobus locis, in vers. in his quæ cælo, terra, marique & in quib. locis bona mobilia capiuntur, & possidentur: Item in ratione ibi, *Quia naturaliter, &c.* Adducit etiam tex. in l. j. j. vtrobi. Licet Accursius ab omnibus redarguatur, credo tamen quòd eundem sensum haberit, prout ipsemet Dynus fatebatur, quòd bona immobilia possiderentur quidem, sed improprie, & non æquè pariter, quoniam negari non potest, q̃ non ita pariter possideantur propriè mobilia, sicut immobilia. probatur in d. l. j. j. vtrobi. Vbi tex. sensit expressè, bona mobilia non ita æquè possideri. Secundò probatur per tex. in d. l. iij. §. Nerva. vbi apparet debiliorem esse possessionem in rebus mobilibus, quàm in immobilibus. Item facit, quia res mobilis est vilis. l. rem
50 quæ nobis. j. eo. titu. † Sed si tenemus lectionem ad textum nostrum, secundum Pandectas Florentinas, cùm textus dicat, possessio dicta est à sedibus, quasi positio, adiungendo postea rationem I c. apparet istam disputationem cessare, quia verbum, positio, iuncta ratione locum habet, tam in mobilibus, quàm in immobilibus. Si verò legeretur

retur text. prout communiter legitur tunc militat adhuc disputatio. Et ex dictis DD. hîc, vt per Alexan. inferebatur ad quæstionem, † quòd si testator legasset possessiones suas, vel possessionem rerum suarum, an viderentur contineri mobilia? Secûdum prædictam communem sententiam continerentur: quoniam possessio cadit tam propriè in res mobiles, sicut in immobiles. † Cõtrarium autem Cynus post Petr. decidebat in l. fin. & ibi Bald. C. de compen. Quorum sententiam est imitatus Bart. in l. vxorem. §. legauerat. in fin. de legat. iij. Estq; illorum fundamentum, quia iuxta cõmunem vsum loquendi in Italico idiomate verbum, possessionis, non recipit bona mobilia, qui vsus semper attendi debet, & præferri vtilitati, & proprietati vocabuli. l. librorum. §. quòd tamen Cassius. de legat. iij. l. Labeo. de supelle. lega. l. quòd de lanionis. §. asinã de fund. in tr. Eodemque modo Alex. hîc tenebat. Ego autem existimauerim prædictam sententiam veram esse, non solùm ex communi vso loquendi, verùm etiam ex proprietate vocabuli. Nam cõmunis vsus loquendi idem significat, quòd proprietas.

vocabuli. Appellatione enim possessionis non continentur mobilia. tex. est in l. ij. C. de prob. l. interdum. de verb. significa. Vbi etiā textus ponit exemplum nostræ quæstionis, si testator legasset possessiones suas. Facit etiam pro hac sententia: quia verbum istud, possessiones, in testamento, non potest intelligi de possessione naturali, & civili in persona Domini, quia testator non potest relinquere possessionem nec civilem, neque naturalem: civilis enim desinit animo post mortem. naturalis quoque non transmittitur: eò quia est facti, & facta non transmittuntur in hæredes. l. c. dicit in l. cum hæredes, in princ. j. cod. tex. dicit, *Adita hereditate omnia iura transmittuntur, possessio nō, quia est facti &c.* Ideò cum verbum istud, possessionis, non possit referri ad utramque possessionem meritò, ne inutile sit legat. de immobilibus intelligi debet. In vno tamen recedo à DD. in quo equiparant istos duos casus, cū testator vel dicat, *Lego possessiones meas, vel possessionem rerum mearum.* Imò dixerim in secundo casu contineri bona mobilia, propter verbum rerum mearum: quod generale est, vt appellatione

ne

ne rerum mobilia, vel immobilia contineantur. l. rei appellatione. de verbor. signifi.

- In glossa ibi, *Definiri*. colliguntur tres definitiones possessionis, vt Bar. quoque in suis commentarijs latè dicit. Ex dicta gloss. & Bart. resultat difficillima quæstio, antequàm ad possessionis definitionem descendamus. † An possessio sit iuris, vel facti. Super hac quæstione, tres principales reperiuntur sententiæ, prima, quòd sit iuris, vt volebat Ioan. quàm Barto. & Dd. communiter sequuntur. Secunda, quòd sit facti, quæ opinio fuit Azonis & Accursij hîc, quorû sententia à pluribus recipitur. Tertia fuit, vt esset mixta: iuris scilicet & facti. quam Bar. sibi contrarius tenuit, in l. si is qui pro emptore. j. titu. proxi. Aduertendum est in hac quæstione, quòd Dd. non dissentiunt inter se considerâtes possessionem in esse producendam: quia omnes vnanimiter dicunt eam esse quid facti. Dubium verò est, quando possessio deducta est in esse, an sit iuris, vel facti. † Istas sententias in vtramq; partem discutiamus primò, dein ad reconcilianda iura Dd. descendamus. † Pro prima parte plura adducuntur, & in primis text.
- in l.

in l. peregrè. in princip. j. titul. nostr. ibi, *Ius possessionis*. Ex quo textu apparet possessionem esse quid iuris. Tenēdo contrarium facile respōderi potest ad illum text. Quòd I. C. ibi, *Ius possessionis*, dicens noluit dicere possessionē esse iuris, sed ibi verbum illud, *ius*, latissimè accipitur p titulo, potestate, ac authoritate aliqua. Et ita illud vocabulum esse exponendum, probatur per text. in l. si finita. §. si quis metu. de dam. infect. vbi I C. dicit integrum ius: & tamē ibi illud verbum, *ius*, non potest accipi pro possessione, ex quo ille non consequitur possessionem, sed duntaxat tenutam quandam, quæ est quædam detentatio. Secundò pro hac sententia communi adducitur text. in l. nemo. C. eo. dū tex. ibi dicit, duplicem esse possessionū speciem: Vna, quæ in corpore, altera quæ in iure consistit. Iste tex. non probat communem sententiam, videlicet possessionem simpliciter esse iuris, imò magis probat mixtam esse possessionem, & iuris, & facti: prout idem Bartol. in d. l. si is qui pro emptore. & Aretin. sequitur, vt in frà dicam. textum tertio adducebat in l. non ideo minùs. C. de libe. caus. in fine. ibi,

incon

inconcussum ius possessionis. Ad illum tex. respondetur, vt proximè dictum fuit ad tex. in d. l. peregrè. Quarto loco Bart. hîc adducebat. l. possessio quoque. j. eodem. ibi: *plurimum iuris*. & hoc per regulam. l. quaritur. de stat. hominum. magis consistit possessio in iure, quàm in facto, & ita est iudicanda. Etiam iste text. non videtur obstare: nam quamvis dicat plurimū iuris &c. I. C. tamen ob id non vult possessionem esse quid iuris, sed illa verba apponuntur habita ratione personæ, videlicet usufructuarij, qui naturaliter possidere dicitur, vt inibi tex. dicit. & idem in. l. naturaliter. j. eo. Est autem sensus, quòd ille usufructuarius plurimum iuris mutuabatur: quia licet tantū naturalem possessionem usufructuarius habebat, habebat tamen aliquam quoque civilem. Quòd verò usufructuarius, & similes dicantur habere aliqualem possessionem civilem, voluit Glos. expressè in. l. ait prætor. §. itē ei. ex quib. caus. maio. & diximus nos etiam in d. §. qui ad nundinas. Quintò ad confirmādam hanc sententiam, adducitur ratio Iacobi de Rauen. qui dicit, quamvis hoc lege non probatur,

retur, probaretur tamē ratione: Licet enim contractus sint facti. l. consilio. in fine. de curato. furio. ex facto tamen ius oritur l. si ex plagis. §. in primo capite. ad leg. Aquil. quāquā enim possessio in modo inueniendi sit facti, ex facto tamen illo ius resultabit, quēadmodum videmus nasci obligationem ex contractu, & nihilominus tamen est iuris, cū sit iuris vinculum, vt Insti. de obliga. in prin Et huic rationi assentit Bart. ad quam responderi potest, simile non procedere in casu nostro. Quāuis enim possessio in esse deducta sit, non tamen requiritur, quōd ex illo facto præcedente resultare debeat ius, quemadmodum probatur in l. denique. ex quib. cau. ma. vbi textus loquitur in possessione deducta in esse, nihilominus tamen textus inibi dicit plurimum facti habere. Hoc idem videtur in textu nostro, in §. si vir. quod secus est in cōtractu: etenim obligatio descēdēs ex cōtractu, semper remanet iuris. Sextò facit text. in l. liber homo. §. fina. s. titu proximo. iuncta glossa ibi, *ius est* Quoniam responderetur, hoc mihi non probari: cū textus eo in loco non possit exponi ob sensum absurdum, qui inde seque-

tur

tur, & ibidem Iurisconsultus arguit, quod per consequentia verba patet. Septimò facit textus in l. stipulatio ista. §. si quis. j. de verbo. obligatio. ibi, *vel de quolibet alio iure*, Et dictio, *alio*, denotare solet similitudinem. Cū ergo dicatur ibide possessione, ac deinde textus subiungat, Et de quolibet alio iure. &c. Manifestum igitur est, possessionem esse iuris. Verū ad textum istum duobus modis responderi potest: Primò quòd illa verba, de quolibet alio iure. &c. non inducant similitudinem. Quoniam id quod dicitur huiusmodi, scilicet dictiones æquiparari, procedit in pœnalibus. ita Socynus dicebat, in l. quidam relegatus. versic. tertio de rebus dubijs. & sequitur in l. iij. de serui. fugitiu. in vltimo notabili. Vel secundò, q̃ illa verba de quolibet &c. respiciunt vsum, & vsufructū, quæ iuris sunt, & non refertur ad verbū, possessionem. Et sic illudius latè accipitur pro quolibet iure, vt supradictum est. Octauò videtur esse textus in l. cū heredes. in princip. infra eodem. vbi dicitur, q̃ omnia iura hæreditaria transeunt in hæredē, excepta possessione: Ergo possessio est iuris, aliàs non esset bona exceptio cū
esse

esse debeat. de regula l. nam quod liquidè.
 §. si. de pœn. legat. cum similibus. verū tex.
 iste vt infrā apparebit, potius prōbat con-
 trarium, quòd possessio non sit iuris. Et ita
 tex. adducitur pro parte contraria, quia
 enim ibi de translatione iurium tractatur,
 I. C. noluit possessionem transferri, eò quia
 possessio est facti, & postliminium non ha-
 bet locum, nisi in his quæ sunt iuris: vt in d.
 l. denique. Nonò facit text. in l. qui pigno-
 ris: infrā eodem. ibi, cū plus iuris &c. Ad
 quem tex. respondetur prout supra ad alia
 iura. Decimò adducitur tex. in l. iusta. infrā
 vt possidetis. dum text. dicit, *Quod qui*
possessor est plus iuris, &c. Ad text. istum
 respondetur, vt iam sæpe dictum est. Se-
 cundò ibi ius accipitur quantum ad iuris,
 effectum, qui sequitur, non quoad sub-
 stantiam possessionis. Vndecimò compro-
 batur ista sententia, per rationem satis
 probabilē, cuius author fuit Aretinus hīc,
 quam sibi Iason adscribit, eadem etiam ex
 dictis Bartoli colligitur possessionem ideò
 iuris esse, & non facti, quia si esset facti, ser-
 uus possidere posset, quoniam eorum ca-
 pax est quæ in facto consistunt. §. sed cū
 factum

factū. Insti. de inutil. stipula. sed seruus non potest possidere, sed tantū tenere. l. quod seruus. j. eo. l. nūquā. j. ti. prox. & in l. possessio. §. j. j. eod. in l. stipulatio ista. §. hęc quoque. de verb. obli. Ergo manifestè apparet possessionem esse iuris & non facti. Contrarium autem tenendo respōderur, quod quis seruus possidere nequeat, propterea tamen nō sequi possessionem iuris esse. Quia non solum seruus non possidet ciuilit̃, verum etiam nec naturaliter, vt patet in d. iurib. Et ideò possidere non potest, non quia possessio sit iuris, sed quia ex possessione plures iuris resultant effectus, qui postea cadere in seruum deberent, si possideret, quod esset contra regulas iuris, cū seruus pro nihilo habeatur quantum ad ea quę iuris sunt. l. quod attinet. de reg. iur. Duodecimò probatur, quia in iure dominium pro possessione continetur. l. ij. C. de proba. l. si. ver. quid enim prodest. C. de præscript. longi temp. & ibi, gl. tex. est in l. interdū. j. de verb. significat. Ad hoc respondetur, quod licet nomine possessionis veniat dominium, non tamē ideò sequitur esse iuris. Quod nomen possessionis largè cōtineat dominium, hoc

namque puenit ex lata quadam significatione, iuncto etiam communi vsu loquēdi. vt patet in d.l. interdum : regulam esse in contrarium, & quòd possessio differat à proprietate, probat. l. quæstio. j. de ver. signi. Decimò tertio aliàs adducebam rationem pro hac communi sententia, possessionem scilicet esse iuris. Nam ea dicebam, quæ sunt incorporalia atque in animo consistunt dicuntur iuris esse. tex. est in Inst. de re. cor. & incorpora & in l. j. de rer. diui. Verū possessio postquam in esse deducta est, animo retinetur. l. licet. C. eo. & d. §. qui ad nundinas. meritò iudicandum esset, possessionem esse iuris. Ita reperio Angelum, Areti. dixisse in Insti. de reb. corp. & incorpo. vbi exemplum in possessione posuit. Sed tenendo contrariū posset responderi, quòd quāuis sit animus incorporalis, ideò tamē consequēs non esse, quòd sit iuris, licet animo retineatur. Quandoquidē secundum cōmunem sententiam animus est quid facti. l. in bonæ fidei. s. titu. proximi. Aut secundò etiam hunc in modum respondetur, quòd licet animus sit iuris, vti superiore loco dicebamus, videlicet extrinsecè, nō tamen sequitur, vt ob id possessio

sessio sit iuris, quoniam possessio ab animo
 est separata, & differt possessio retenta à re
 tinente, quemadmodum contentum à con
 tinente. Decimoquartò probatur per l. in
 conventionalibus. §. j. j. de verbo. obligatio.
 vbi si quis stipuletur vacuam possessionem
 tradi, nō nudum factum, sed causam bono
 rum, & sic traditionem, per consequens ius
 sub vniuersitate. Ad textum istum respon
 det hīc Alex. illum nihil probare, quam
 obrem verò non probet, non ostendit. Pe
 rusini ramen hīc declarant sic, quandoqui
 dem ibi consideratur actus traditionis, inē
 ritò textus ille probare non videtur. Deci
 mo quintò facit text. in d. l. possessio. §. j. ibi,
Non tam facti, quàm iuris, quoniam respon
 detur, quòd ille tex. contrarium potiùs pro
 bet, possessionem scilicet fore mixtā. Item
 magis pōderare videtur I. C. textum, & fa
 ctum, quàm ius ex modo dicendi. Decimò
 sextò allegatur l. si quis à se fundum, ibi, *Iu
 ra possessionis*. C. vnde vi. Respōdetur enim
 ad textum illum, quemadmodum suprā ad
 alia iura est responsum. Decimoséptimò
 adducitur l. si ea res. in fine. de actio. empti,
ibi, potior est ille, qui priùs ius apprehende

in, & l. C. ibi exponit, id est, cuius res primò tradita fuerit. Ad istum text. responderetur, l. C. considerasse effectus resultantes ex possessione, à possessione separatos, non autem quod possessio sit iuris, cum canuino separata sit, idcòque textus ille nihil impedimenti ad fert.

- 56 † **Secunda** Principalis sententia est, quæ fuit Azonis in secunda definitione, cui Accursius assipulatur. Roma. Pe. de Boscontio, atque alij quamplures, quos enumerant Alex. & Iason hic. Pro qua sententia confirmanda adducitur tex. noster in duob. locis, primo, in §. seq. & in §. si vir. in quib. expressè dicitur possessionem esse facti. Contrarium autem tenendo, facile responderi potest, quod iura prædicta loquuntur de possessione in modo inuendi, ut ibi expressè apparet, merito leges dicunt esse facti. quo casu ut diximus supra Dyn. Bartol. & omnes fatentur ab initio possessionem esse quid facti. & ita gloss ibi intellexit in verbo, eam rem. Eodem modo intellexit Socyn. hic. idemque sequuntur repetentes Florentini hic. Sed responsio Rayni est debilis, quæ ibi est, dictio

dictio *enim*, quæ est relativa. Ideo cum dicatur an possit possidere, & addatur. Ea enim &c. debet intelligi de possessione. Verum diceres tu, quæstionem mihi esse, an possit possidere, sed an possit incipere possidere, & responsio intelligi debet secundum præcedentem quæstionem, quemadmodum dicitur, responsionem debere esse conformem interrogationi. arg. §. prætereà. Inst. de iur. stipu. Ad tex. verò in d. §. si vir. alio modo respondetur: nam ibi præsupponitur quod possessio deducta sit ad esse. Respondetur enim quod hinc l. c. ibi dixerunt, ius civile non posse tollere possessionem, non ergo sequitur possessionem esse facti. verum quod lex non possit tollere possessionem, & ea quæ sunt facti, ac facta non habere pro infectis, probat. l. in bello. §. facta. de capt. & postlim. reuerf. Secundo pro hac sententia adducitur tex. in l. j. §. Scæuola. si quis test. lib. esse ius. fuer. ibi, *Quia possessio facti est, & animi*. Ergo apparet possessionem esse facti, quia eodem modo respondetur ad illud rextum, quod loquatur de acquisitione possessionis, & sic in modo ineundi, neque verba illa *facti, & animi*, aliter in-

terpretari possunt, quam si dictum fuisset, in acquisitione possessionis corpus, animumque requiri. dicta l. iij. in princip. in l. quemadmodum. cum alijs. infra eodem. Etenim si loqueretur de possessione in esse perducta, non requireretur nisi animus, nam solus animus sufficit ad retinendam possessionem. dicta l. licet. Itaque manifestum est, cum dicat text. possessio facti, & animi est, oqui illum in modo incundi.

Tertiò pro hac sententia facit text. in l. denique. ex quibus causis maio. ibi, plurimum facti habet. Istum textum adducit Petrus de Bozantio, qui dicit ibi esse, quando possessio deducta erat in esse, quod patet ibi, cum loquatur de possessione acquisita, quæ fuit perdita, nõ potuisset amitti, nisi prius fuisset acquisita. Priuatio enim præsupponit habitum. l. decem. de verbo. obligat. l. manumissiones. de iustit. & iure. Et ita tenendo non obstat responsio Iasonis: quòd cum tractetur de recuperanda possessione, perinde est, ac si tractaretur de apprehensione possessionis: Respõderi enim posset, ibi possessionem non considerari in modo

modo incundi, sed ut in esse deducta. Contrarium verò tenendo text. ille non probat, nam si loqueretur de possessione in esse deducta, textus non diceret, plurimum facti habet, imò facti & iuris esset. dicta l. possessio. in princip. infra eodem. Quarto loco adducebatur text. in l. possessionem pupillus. qui text. expressè quoque loquitur de possessione in esse deducta, per supradicta: cum ibi quæretur, An pupillus possit amittere possessionem. & quæ in corpore consistit illum amittere posse I. C. dicit: ratio est, quia illa in facto consistit, dicta l. nostra. §. primo. & sic de necessitate videtur ille text. intelligere de possessione deducta in esse. Veruntamen defendendo communem, respondetur iam memoratum textum probare contrarium, cum I. C. ibi non indistinctè velit pupillum posse desinere possidere, sed distinxit, aut possessio consistit in corpore, & posse illum, aut in animo, & nequaquam posse arbitratur. Animus ibi accipitur pro iure extrinsecè: quia si animus esset quid facti, utique posset. Et quòd animus cōsideretur tanquàm iuris ibi in textu apparet. in d. l.

tio iuris. Sextò pro hac sententia adducebatur aliàs à me tex. in l. quæstio. de verbo. signifi. per quem Alciatus ibi omnino probat, possessionem esse quid facti. Ad quod tamen responderi posset, quod licet possessio sit usus, non tamen simpliciter est usus, sed sequitur iuris effectus, quoniam ex possessione resultat usucapio. l. sine possessione. cū simil. j. tit. prox. Item possessio omnino separata est ab illo facto, potissimū cū in esse deducta est. Septimo ꝑ hac sententia facit tex. in l. cū hæredes. j. cod. vbi conspiciuè liquet, possessionem esse facti: cū tex. dicat, adita hæreditate omnia iura trāsferri in hæredem, excepta possessione. Sequitur ergo possessionem non esse quid iuris. Pro defensione communis responderi potest, textū illum totū probare contrariū. Cū enim ibi excipiatur possessio, ergo apparet possessionem esse quid iuris, aliàs non esset bona exceptio, prout esse debet. l. nā quod liquidè. §. si. de penu. legā. Ac iste quidem text. quemadmodum. §. demonstrauimus pro communi sententia allegabatur. Alia potest subiungi responsio: quamuis possessio quid facti habeat, plurimum tamen ha-

bet iuris d.l. possessio. in princi. Atque hæc est ratio, quamobrem possessio in hæredē non transmittatur, non quòd possessio non sit iuris, sed quia ius hæreditatis non est annexum hæreditati: ita declarat I. C. in d. l. j. §. Scquola. vbi hanc assignat rationē, quare possessio in hæredem non transeat. Præterea respondere quis potest, textum illum loqui de possessione in modo inuendi, idè: què ibi dicitur possessionem non transmitti: nam possessio, quæ erat in persona defuncti, extincta fuit per mortem eius naturalem: meritò lex eam transferri noluit, sed perinde haberi statuit, ac si possessio ab initio esset apprehendenda, prout videmus idem in morte contingere ciuili. d. l. deniq; ex quib. cau. maio. Octauò roboratur possessionem non esse iuris, sed facti: nam vera illum sequuntur quocunq; vadat. l. fina. C. de longi tempo. præscri. Verùm si quis possideret naturaliter, nullo modo retinet possessionem. d. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. Imò in mobilibus perditur etiam ciuilis possessio. d. l. ij. §. Nerua filius. j. cod. Ad istud fundamētum haud difficulter responderi potest: nam ciuilis possessio semper

per retinetur quocunque quis vadat. d. §. qui ad nundinas. Manifestū igitur est, possessionem esse quid iuris, licet locū non habeat in possessione naturali. Nonō facit tex. in l. nemo. C. e. & d. l. possessio quoq;. In quibus iuribus, aliisque consimili. apparet possessionem esse facti. Ad hæc iura respōdebis: quōd non simpliciter dicant possessionem esse facti, sed duas esse qualitates in possessione, vnam quæ in corpore, alteram quæ in animo consistat, ac inibi animus accipitur pro iure, & sic potius probant contrarium. Decimō probatur ratione, nā si possessio non amitti posset solo animo absque alio facto, seu causa: nam iura non amittuntur solo animo, verū necesse est, vt interueniat causa & titulus, vt in terminis hoc dicit l. c. hanc assignans rationem inter possessionem, & dominium, quod iuris est, in l. si quis vi. §. differentia. j. eod. Huic rationi quæ obstare videtur, sic potest occurrī, quōd non propterea sequitur possessionem esse facti cū solo animo amitti possit. d. §. qui ad nundinas. quando enim quis desinit possidere animo, interuenit etiam factum aliquod extrinsecum, propter quod
lex

lex ita interpretatur, vt patet in d. §. qui ad
 nundinas, cum seq. & in l. si quis id quod. §.
 fin. j. eod. Et ex supradictis omnib. manife-
 stum est, articulum istum esse difficillimū,
 & in vtranque partem disputari posse, quo-
 niam iura inter se tā discordia sint, vt quis
 57 rēgre possit colligere, vtrum possessio sit iu-
 ris, vel facti, vel mixta. † Ideirco subtilis are-
 tinus hīc iura inuicem conciliare, & com-
 ponere conabatur, dicens possessionem
 non esse iuris, nec facti simpliciter, sed mix-
 tam, tam iuris, quā facti. Cuius opinio pro-
 batur per text. in l. possessio. j. eod. ibi, *Non*
tam facti, quā iuris est. & in l. j. §. Scāuo-
 la. si quis test. lib. esse ius. fuer. ibi, *Facti &*
animi est possessio. Ad idē videbatur text. in
 l. nemo. C. eod. & in d. l. possessionem pupil-
 lus. quæ singulæ leges idē dicunt. Et quan-
 quam Aretinus hanc pro sua vsurpauerit
 sententiam, originaliter tamen fuit Bartoli
 in l. si is qui pro emptore. col. iij. in ij. opp. j.
 titu. prox. quem secutus est Anchar. in re-
 gula, sine possessione. de re. iur. in vj. † Quā
 58 uis verō hæc sententia probabilis videatur,
 ab omnibus tamen posterioribus rejecta est.
 vt hīc per Socyn. Iason. & omnes recentio-
 res.

res: quanquam Iason fuerit sibi cōtrarius. In prima enim lectura hanc sententiam sequebatur quam Bononienses, Florentini, Claudi⁹ à Scisellis, ac Perusini vno ore reijciunt, omnibusque iurib. per Aretinum supra adductis respondent. Ac huiusmodi Aretini sententiam esse respuendam probatur ratione impossibilitatis, quia si possessio esset iuris, & facti, duæ qualitates mutuò sibi contrariæ in eodem subiecto manerent: id quod planè est impossibile. ar. l. iij. §. ex cōtrario. j. eo. Resultaret deinde absurdum, quādoquidē hoc modo possessio partim corporea partim esset incorporea: Corporea diceretur, quoniam facti esset, vt in lege nostra patet, in. §. j. Incorporea verò respectu iuris, cum iura incorporea dicantur. Inst. de reb. corp. & incor. in prin. Tertiò ob stare videtur impedimentum coniunctionis. ex facto enim ius oritur. l. si ex plagis. §. in cliuo Capitoliao. cum simili. ad l. Aquil. Sed quamprimum possessio in esse est deducta, statim nascitur ius, ideo nō possunt simul coniungi: quoniā postea factam amplius non consideraretur tanquam diuersum à iure possessionis. † Quarto possit
59. loco

loco Socynus hîc alio modo hanc contro-
 uersiam dirimere conabatur distinguendo
 tres casus, quòd aut consideratur possessio
 in actu acquisitionis, aut postquam est de-
 ducta in esse, aut propter retentionem. Pri-
 mo casu dicebat possessionem esse facti, &
 ita intelligebat textum nostrum in §. j. &
 d. l. j. §. Scæuola. Secundo casu dicebat posses-
 sionem esse iuris. d. l. peregrè. cum aliis cõ-
 similib. Tertio verò casu dicebat esse posses-
 sionem facti, cò quòd animus operatur in
 retinenda possessione, ac consistit in facto.
 d. l. in bonæ fidei. §. j. & per sententiam Bar.
 cõmuniter receptā in d. l. si isqui proempto
 re. Hanc sententiā, & distinctionē magnis lau-
 dibus extollunt recentiores Ticinenses, &
 Tholosates in d. l. naturaliter. §. nihil cõmu-
 ne. j. c. Sed quāuis istiusmodi distinctio sa-
 tis videatur p̃babilis, in duob⁹ tamē casibus
 nihil noui adducit, quia in primis duob⁹ casu-
 bus DD. communiter cõsentiunt, in tertio
 vero casu, nullomodo ista distinctio p̃redit
 Nā non, sequitur, possessio retinetur animo
 ergo possessio deducta in esse debet iudi-
 cari quid facti. Etenim vt s̃. dixim⁹, animus
 in materia nostra nō, est quid facti, vt DD.

sim-

simpliciter asserunt, imò est iuris, vt diximus in principio, & iam sæpiùs est repetitum, & probatur expressè per text. in d. l. possessionem. & in d. l. nemo. & in d. §. Scævola. pluribusque alijs in locis. Item illud quod dispositum est per legē, vt animo possessio in esse deducta conseruetur. d. l. licet. & d. §. q. ad nūdas. hoc mere procedit ex dispositione legis, vt possessio, quæ facti est, animo cōseruari possit, ex quo corpore naturaliter seruari nō potest. Cū ergo retentio possessionis à lege procedat per quandam interpretationē, meritò iudicandus est animus quid iuris, & nō quid facti, cū sit mera legis dispositio, atque ista retentio, quæ fit animo, iudicatur à lege possessio civilis, haud iniuria, vt iam dixi etiam in tertio casu quid iuris appellari debet. † Quid ergo in tam difficili articulo cōcludendum sit DD. valdè fuerunt ancipites ob legum diuersitatem: mihi verò nunquam non libuit aliam accedere distinctionem, huius opera iura supradicta componere, atque conciliare. Et primo casu aut cōsiderabatur possessio secundum quidditatē ac substantiam, atq; primordialē naturam: aut consideratur
secun-

secundum formā, & qualitates à lege habitas, nec non iuris approbatione, si cōsideratur possessio secundum primum casum, tunc dicerem possessionem esse meri facti, non distinguendo tempus, imò siue in actu acquisitionis, & in modo ineundi, siue postquam deducta est in esse, semper possessio sit quid facti, & non iuris. Quòd sit facti in modo ineundi, omnes conueniunt, vt hīc per Barto. Alex. & reliquos in d.l. nostra. §. j. & d. §. Sczuola. Facit etiam text. in d.l. cū heredes. cum plurib. secundo casu etiam remaneat quid facti, quamuis verò aliquid iuris habeat, principaliter tamen est facti. Et quòd possessio semper sit facti, complures adferri possunt rationes, quarum nōnullas tradit Alciatus de quinque ped. præscr. aliquas etiam nos adducemus. Ac in primis quòd debeat iudicari possessio facti, facit illud, vulgatum causatum eiusdem debere esse naturæ, cuius est causa. tex. est in l. manumissiones. de iustit. & iure. & ibi DD. in l. quominus. & ibi Iason. de flumi. sed possessio prouenit à facto, hoc est a naturali apprehensione, quæ est facti, ideò semper remanere quid facti, probat etiam Alciatus
per

per plura exempla. quamuis. nu. à lege titulus reprobetur, non tamē denegatur possessio, vt est videre in lege nostra. in §. si vir. Deinde & si res possidēdo prohibeatur, vt liber homo, possessio tamen naturalis non prohibetur. d. l. cum hæredes. §. final. j. eod. Prætereà licet seruus possidere prohibeatur. l. quod seruus. j. eod. & l. seruus. j. titul. proximi. naturalis tamen possessio non prohibetur. §. stipulatio ista. §. hæc quoque. de verbo. obliga. nec mutata debet esse natura possessionis, quandoquidem à principio facti fuerit, nam naturalis possessio semper militat, quæ in facto consistit, ac quoties illa quis consequi potest, re acquiritur. d. §. qui ad nundinas. Animus quoque tam in retinenda, quàm amittenda possessione multum dominatur. d. l. possessionem, qui animus, vt sæpè iam dictum est, pro iure iudicatur. Et quod possessio non immutet naturam etiam si fuerit deducta in esse, facit, quod si mutaret naturam, ac iuris efficeretur, vt magis recepta fert sententia, sequeretur possessionem solo animo amitti nō posse, quoniam iura, quemadmodum §. retulimus, solo animo non amittuntur, vt

in d. §. differentia demonstratur. Neque refragantur superiora : atque in primis responsio. s. data, quia non interuenit factum naturale, sed tantum factum ex legis interpretatione. Facit etiam quod possessio nullo modo sit iuris, text. in d. l. bonæ fidei. ubi dicitur possidere non esse iuris, sed ius esse usucapionem, atque ille verè iuris effectus est: at possessio nequaquàm iuris est, sed tantum iuris effectus parit. Aptæ enim est ad pariendum usucapionem, cum usucapio absque possessione procedere non possit. d. l. sine possessione. j. titu. proximi. & de reg. iur. in vj. Idem quoque probatur per textum iuxta Alcia. in l. quæstio. de ver. sig. quem textum ego alibi ponderabam, dum I. C. dicit possessionem esse factum, & sic facti. Neque me remoratur responsio. s. à nobis obiecta. Et enim si possessio est usus, datur intelligi quod respicit actum continuum, verum continuus actus purè est quid facti, non considerando possessionem, & possessio in casu nostro est separata à iure usucapionis. Postremo possessionem esse facti quocumque tempore, ut dictum est, sic probauerim. Nam in possessione etiam deducta in esse dupliciter

ter consideratur, nimirum ut possessio naturalis, & civilis: sed civilis retinetur animo, & licet aliquis perdat naturalem propter rei absentiam, si tamen actu non possidet, & naturaliter, potentia tamen possidere potest, ac statim ubi naturalem possessionem nancisci potest, illam recuperat, ingrediendoque fundum, desinit animo possidere civiliter, ideoque in potentia consideratur semper naturalis possessio, sicque factum semper versatur verè, vel interpretatiuè, propterea possessio quid facti, non quid iuris est iudicanda. Secundo verò casu dicere possessionem esse iuris, propter formam, quæ dat esse rei. l. nam & si quis ad exhibendum. cum similibus. & ob qualitates additas, nec non approbationem, cum lege, ut dictum est, approbetur, improbat quandoque possessionem. Item quia lex inuenit formam circa possessionem retinendam, quo animo retineatur, hancque ob causam possessionem esse quid iuris est statuendum. Huiusmodi vero distinctio comprobatur in similibus. Quamvis enim actiones sint iuris gentium quoad quidditatem, & substantiam, atque originem,

quia prius omnia manu regia administra-
bantur, actiones tamen dicuntur esse iuris
civilis, quantum ad formam, & solennita-
tes. l. ij. §. ex his de origi. iur. patet etiam
in stipulatione, quæ iuris gentium est, quan-
tum ad consensum. l. j. §. conventionis. de
pact. veruntamen quoad formam, stipula-
tio est iuris civilis. §. de constituta. Instit. de
actionib. Ac plura exempla in simili addu-
ci possent, quòd leges rem aliquam diuer-
sis respectibus iudicent. Hac igitur ratione
ad concordia omnia iura reducuntur, qua-
tenus dicunt possessionem esse facti, quippe
ut procedant, quantum ad quidditatem, &
substantiam, attenta origine, & facto, quod
in ea nunquam non versatur. Quàtum ve-
rò ad formam, aliaque procedant iura, quæ
dicunt possessionem esse iuris, ac propter-
eà I. C. aliquando dicit possessionem esse iu-
ris, & facti, ut in supradictis iuribus ostendi-
tur, non quòd vno momento, sed quòd di-
uersis respectibus. Atque hæc cōcordia vni-
uersam tollit difficultatem, facileque abs-
que omni diuinatione procedit. † Porro ne
præsentis investigationis disputatio inutilis
sit, quamuis sit maxime utilitatis de princi-
pijs

pijs inuestigare, ne ignorentur illa circa naturam possessionis, quæ facile cognoscitur ex supradicta disputatione, cōsiderabimus tamen iam deinceps nonnullas vtilitates in
 62 specie. † Sitque hæc prima, de qua Dd. hīc. quod licet in rescriptis principum stricta fiat interpretatio, si tamen in rescripto fieret mentio per huiusmodi verba, *Cognoscas super iure, quod titius habet in tali re, vel super tali beneficio*, iudex tunc delegatus poterit cognoscere etiam super causâ possessionis, si verū sit, quod possessio sit ius, quemadmodum Dd. communibus asserunt suffragijs, vt suprà diximus. Hoc fuit originale dictum Innocentij in c. Episcopi. de rebus eccl. non alien. & ibi Bald. sequitur, vbi voluit, quod si verba directa essent ad iudicē, videlicet, *Studeas ius & proprietatem ecclesie reuocare*. per huiusmodi verba includi possessionem. hoc idem dicebat Bald. in l. pen. col. pen. C. si à non comp. iudic. fue. appel. & in l. iubemus. § sane. il. ij. in fin. C. de sacros. ecc & in l. si mulier. § possessionem. quod met. caus. & istud dictum sequuntur Aretinus hīc, & Iason. Adde Gomesium in Comm. super Reg. Cancellariæ, in v. quæf.

qui idem dicit, & Speculatorem addit in
titu. de probat. §. videndum. vers. sed pone
statutum. Et sic non fuit originale dictum

- 63 Innocentij. † Veruntamen ista conclusio
ab omnibus communi calculo approbata,
aliqua dubitatione non caret. Etenim si cō-
munis sententiæ contradiceremus, prout s.
diximus, possessionem scilicet esse facti, cō-
clusio hæc non procederet, verum concessio
quoque sententiam communem esse veram,
si tamen vacua esset possessio tempore re-
scripti, quia fortasse nullus adijisset hæredi-
tatem, nec apprehensa fuisset rerum posses-
sio, & sic iacente hæreditate beneficium re-
ctore vacabat: isto casu iudex delegatus nō
posset cognoscere super possessorio, nō ob-
stantibus verbis rescripti super iure. Nam
tali casu possessio non esset quid iuris, me-
ritantūm esset facti, vt DD. dicunt, & ad
hoc optimè facit text. in l. cūm hæredēs. in
princip. infra eodem. vbi ostenditur appel-
latione iuris possessionem non contineri:
quoniam adhuc apprehensa nō fuerit. Fa-
cit etiam text. in l. prima. §. Scauola. si quis
test. lib. esse ius. fuer. nec non text. noster in
§. j. vbi vult possessionem facti esse, & non
iuris.

64 iuris. † Secunda est utilitas, ut si clerico concessa fuisset potestas possidendi ecclesias, possit etiam testari de iuribus beneficiorum, nec non & de fructibus acquisitis ex beneficio: cum possessio iuris sit, ut supra dictum est. Hoc in specie voluit Alexand. in consil. xv. incipient. Reuerendissime Domine. libro secundo. † Tertia utilitas est, an possessio sit iuris, vel facti, ut si rescripto Principis fieret mentio de non auferendo iure quæsito, quæ clausula semper apponi solet, præsertim in literis Apostolicis. Nam principes non possunt tollere ius quæsitum absque causa. ut DD. volunt. l. finali. C. si contra ius, vel utilitatem publicam. & capitul. quæ in ecclesiarum. de constitutio. Nam regula iuris est, ius quæsitum tolli non posse. l. finali. cum similibus. de pactis. Tali casu verba rescripti extenderentur etiam ad possessionem, quoniam possessio iuris est, ad hoc adduco Abbat. in capitulo primo. columna tertia. versic. item contra hoc dictum. de rescript. Anchara. in consilio. cxix. Anchor. in capitulo si propter. de rescript. libro sexto. & Calder. in consilio. cxix. in titu. de præbend.

- Paria autem sunt habere possessionem, vel ius quæsitum: vt voluit Imola. in consilio 121. in j. & ij. colum. Socynus in consili. 15. col. pen. in fine, lib. iij. & in consil. 120. incip.
- 66 Nomini. in v. et vj. colum. eod. lib. † Gome-
sius in præallegato loco, quæstione quinta,
vbi in specie hanc ponit quæstionem, & re-
fert Dominos Sacri Palatii sapissimè hoc
decidisse secundum regulam de non tollendo
iure quæsito, quod locum in possessione
habeat, ac plures decisiones adducit, idque
per communem sententiam in lege nostra,
- 76 quod possessio sit iuris. † Quarta utilitas
potest considerari, nam plurimum referre
videtur, vtrum possessio sit iuris, vel facti.
si enim iuris esset, tolli posset per principem,
qui supra ius est, si vero facti, nequaquam
tollitur, vt in lege nostra patet, in §. si vir.
vbi expressim ostendit I. C. possessionem tol-
li non posse. facit quoque regula in l. in
bello. §. facta. j. de capti. & postlim. reuers.
- 68 ac propterea infero, † Quod licet princeps
possit tollere possessionem, quæ iuris est, vt
dominus, cum seruus prohibeatur possi-
dere ciuilitur. l. quod seruus. j. eod. l. nun-
quam. §. j. j. titu. proximi. item in re sacra. d. l.
- vniuer-

vniuersas. §. j. naturalem tamen possessionem, quæ facti est, tollere non poterit, ut patet in l. stipulatio ista. §. hæc quoque. j. de verbo. oblig. Ratio est quam. §. reddidimus. Possessio naturalis naturali ratione à iure gentium cognita, non potest tolli. §. sed naturalia. eum vulg. de iure. gent. Nam naturalis ratio per ius positium tolli non potest. l. j. & ij. de usufruct. car. rer. quæ usu consu. vbi Bald. dicit, quando naturalis ratio negat, legem non audere. † Et ex prædictis etiã inferri potest, ad quotidianũ istud quod in facto consistit, quòd si Cæsar aliquem vasallum ob crimen læsæ Maiestatis iure feudi priuatũ restitueret ad feudum, ac omne ius illius feudi, quòd non censetur per hoc restitutus ad possessionem feudi. Quamuis enim possessio iuxta communem sententiam sit iuris, hoc tamen procedit, quando possessio in esse deducta est, sed in casu nostro procedere illud non potest. Quinquã enim possessio in esse deducta fuisset, quoniam tamen ob crimen læsæ Maiestatis amissa erat, perinde iudicatur, ac si possessio esset in modo ineundi, ut est opri. text. in d. l. denique. ex quibus cau.

maior. vbi licet reuerſus ab hoſtibus recuperet omnia iura, iure poſtliminiꝝ, nō tamē recuperat poſſeſſionem, per rationem, quā ibi tradit, cū poſſeſſio plurimū facti habeat, & ob id neceſſe eſſet, vt in reſtitutione diceretur, reſtituimus te ad omne ius feudi atq; 70 poſſeſſionem. † Eodem ſanè modo de literis Pontificis, cuiusq; gratis dici poteſt, qđ ſi quis ſurrogat⁹ eſſet in lite, & ad omne ius, quod defunctus habuerat ſecūdm formā Cancellariæ de ſurrogādis colligantibus, tunc non cenſeretur ſurrogatus ad poſſeſſionē. ita voluit Bellamera in ſuis Deciſio. nu. 351. Et ita regulariter ſeruari ſolet ſignatura S. Pontificis: atque hoc modo ſemper obſeruari vidi, & neceſſe eſt, vt ex ſpeciali gratia Pontifex de poſſeſſione mentionem faciat, & ſi rarò id concedere ſoleat. Cum hac deciſione Egidij Bellam. conueniunt. Domini Rotę in antiqua Deciſione 385. incip. Nota quod ſurrogatus. aliàs eſt ſecundum nouā impref. decil. 81. ſub titu. de reſc. in antiq. niſi in parte aliqua gratiæ facta eſſet mentio de poſſeſſione, tunc enim ad poſſeſſionē ſurrogatus exiſtimaretur. Plures alias vtilitates hīc circa ſupradictam diſputa-

- sputationē subnectere possem, quas breuitatis studio præteribo. Iam ad definitionem
- 71 possessionis reuertamur. † Bartolus eādem definitionem posuit, quam Ioannes, addidit duntaxat, *rei non prohibita possideri*, sed melius fuisset id omittere, sicuti infrā osten-
- 72 dam. † Ista definitio quamuis à Dp. vt quæ minus periculosa sit, defendatur, mihi tamen nulla ratione satisficit, ac plura me ita sentire compellunt. Primò quia laborat eodem morbo, quo ipsemet Bartol. qui definitionem Ioannis damnabat, propter illud verbum, *Rei*, quod est generale continens corporalia, & incorporalia. l. rei appellatione. de verbo. signific. l. j. si cert. pet. cum simil. Sed incorporalia non possidentur. l. iij. in prin. j. eo. Ergo meritò &c. Nec defenditur ab Alexandro dum vult possessionem non considerari in rebus immobilibus incorporalibus largo quodam modo. Quoniam istud naturæ definitionis refragatur. Etenim definitio p̄pria & certa esse
- 73 debet. † Secundò reprehenditur hæc definitio, quia cum suo definito non conuertitur: contra. l. j. §. dolum. cum similibus. de dolo. Nam conuenit detentioni, in qua
- confide,

consideratur ius. l. si finita. §. si quis metu. de dam. infec. Atqui ij qui à prætore in possessionem mittuntur aliquarum rerum nō dicuntur possidere. d. l. iij. in fine. j. eodem. l. cū legati. j. ex quib. causis. in poss. eatur. Item etiam quia ius vsufructuario quoque competit. l. j. de vsufruc. Præterea definitio Bart. non procedit, propter verba illa addita per Bartol. Nihil enim necesse est dicere, *Rei non prohibet possideri*, cū semper de rebus habilibus intelligatur. l. vt gradatim. §. sed si lege. j. de munerib. & honor. & in l. j. cū ibi nota. C. de sacrosanct. ecclesijs. ita Iason hīc, & probabat quod l. C. non sic seruassent in definitionibus: vt patet in l. j. de testamen. in l. v. §. stipulatio. de verb. obliga. id quod tali ratione confirmatur, quod enim res efficiatur sacra, vel religiosa, hoc fit per
74 accidens. † Itaq; attendi non debet id, quod venit per accidens, sed naturalis ratio. arg. l. qui habet de tute. & in l. si quis posthumos. de liber. & posthu. Postremo confunditur ista definitio per ea, quæ latissime suprā diximus, possessionem omni tempore esse facti, non iuris, & in modo incundi, & postquam deducta est in esse, factū semper versatur

75 fatur in possessione, si non actu saltem po-
 tentia, atque possessio vti iuris non separa-
 ta est ab illo facto. † Ego autem in pericu-
 losissima ista definitione, quoniam multa
 reperiuntur, quadringata, vt dicunt hie re-
 centiores Perusini, definiendo sic di-
 cem cum Azone, & Accursio. *Possessio est cor-
 poralis rei detentio iuris effectus producens.*
 Dixi corporalis, ad tollenda iura incorpo-
 ralia: Dixi retentio, propter retentionem
 animi, quæ in retinenda possessione versa-
 tur, item dixi, retentionem, vt definire pos-
 sessionem postquã est deducta in esse. Dixi
 effectus iuris, propter effectus qui resultat
 ex possessione, postquam in esse deducta
 est, videlicet vsucapio, fructuum acquisitio,
 & similia. Et hoc modo possessio dicitur
 esse iuris prout supra copiose disseruimus,
 non quod ipsa sit ius, vt D. D. nonnulli falso
 existimauerunt. *In glossa, in verbo, natura-*
 76 *liter.* † Primo glossa declarat textum no-
 strum exponendo verbum, naturaliter, id
 est, corporaliter. Ex qua declaratione ap-
 paret Bartolum perperam triplicem speciẽ
 possessionis statuissẽ, videlicet naturalis cor-
 poralis & ciuilis possessionis, cum natura-
 lis &

lis, & corporalis pro vna eademq; habeantur. vt glo. hîc dicit. *In eadem glo ibi, Iure naturali primæuo.* videtur gloss. in duobus
 77 errare. † Primò cùm inducit dictum sacrae scripturae, quidquid pes tuus &c. de quo habetur in c. xj. Deuter. & Iosue cap. j. & xiiij. ideoque naturalem possessionem esse dicendum, quod non possibile videtur, Romani namque vt gentiles, nullā habuerant sacrae scripturae notitiam. Malè itaque vt s. diximus DD. ab isto dicto, possessionem à pedibus
 78 esse dictam autumant. † Secundus error est dum glo. dicit possessionem naturalem introductam fuisse iure naturali primæuo, imo iure naturali primæuo omnia erāt communia. c. ius naturale. j. dist. Verum potius iure gentium secundo cognita fuit possessio naturalis, quo tempore etiam dominia fuerunt distincta. l. ex hoc iure. de iusti:
 79 & iure. Ex hac parte glossæ colligitur, † duplex esse ius naturale, Primæuum, & secundarium: similiter duplex esse ius gentium vt Bar. omnesq; scribentes communi calculo scribunt, in. l. si id quod. de condi. indebi. vbi apertè dicit duplex esse primæuum, fundatur in ratione naturali, vt fidem seruare; & similia

similia. Secundo verò tempore iuris gentiũ
quod fundatum est interdum contra ratio-
nem naturalem, quia bella introduxit, &
captiuitates: Primũ autem nulla erat dif-
ferentia inter seruum, & alios homines:
quum omnes liberi nascerentur. Secunda-
rio autem iure, seruus est factus incapax,
neque dominium, neque possessionẽ habe-
re potest. l. acquiritur. s. tit. prox. cum simil.
Manifestum igitur est duplex esse ius gen-
tium. Estq; hæc cõmunis omnium Docto-
80 rum sententia. † Dubitare veruntanẽ quis
possit vtrum sit vnicum, vel duplex. Et ve-
rius esse putarim, esse vnicum, Doctorũq;
dicta mera esse somnia. Quod enim Dd. du-
plex esse ius gentium affirmant, per ratio-
nem adductam per Battol. in d. l. si id quod
mihi nunquã placuit, atque hoc idẽ impræ-
sentiarum sentio, scilicet vnicũ esse ius gen-
tium, quemadmodũ etiã subtilis Aretinus
hic est opinatus post Archi. in c. non omnis.
j. Distin. Quæ sententia, & ratione, & iuri-
bus, & authoritate corroboratur: ratione,
nam diuersitas præceptorum, non de-
bet inducere diuersitatem, vt dicatur ius
primæum, vel secundarium, exemplum
est in

est in iure nostro ciuili, vbi varia sunt præcepta, & quandoque ius ciuile considerauit rationem naturalem, interdum ab illa recessit, & tamen vnum & idem est ius ciuile. Idem plane de iure canonico dicendum, vbi etiam diuersa sunt præcepta. Nonnunquam enim Pontifex sententiam mutauit, vt apparet in c. non debet. de consanguini. & affini. Et tamen vnicum est ius canonicum. Legibus dein probatur per Areti. hîc in l. j. in fi. de iusti. & iur. iunctis ij. vel iij. ll. seq. vbi plura collocantur exempla, qualia etiam in tex. in d. l. ex hoc iure. ponuntur. Ac propter dictionem illam, *Ex hoc*, quæ demonstrationis est ad oculum. l. j. & ibi Barto. s. de oper. noui nunt. ostenditur vnicum esse ius gentium addita leg. j. in fin. Item quia l. c. in l. manumissiones quoque. hoc videtur considerare per illam dictionem, *Quoque*, quæ idem iudicare videtur. l. seruum quoque. & ibi Barto. de procur. Alio modo aliquando prædicta iura expendebam, quando tex. in l. rebus, quæ venit per continuationem ad d. l. j. ponit vnum exemplum inter cætera, videlicet, vt patriæ pareamus, quod nullo modo considerari potest, nisi inter exēpla, quæ

quæ sunt secundum Dd. de iure gentium
secundario, non potest patria considerari,
nisi prius ædificia sint coniuncta. d. l. ex hoc
iure. qui tex. ut dixi, secundum Dd. loquitur
de iure gentium secundario. Manifestum igitur
est, iurisconsultos exempla confunde-
re, nec facere differentiam inter ius primæ-
um, & secundarium. Quia vnicum est ius
gentium, propterea nullam constituerunt
differentiam, utrum vnum prius fuerit ap-
positum, nec ne. † Postremo etiam autorita-
te probatur sacrarum literarum. Doctores
quidem volunt Dominia fuisse distincta de
iure gentium secundario, sic intelligentes.
d. l. ex hoc iure. Hoc tamen falsum est, cum
in filiis vel nepotibus primorum nostrorum
parentum cognitum sit furtum, itaque distin-
cta erant dominia, aliter enim furtum per-
petrari non poterat, quoniam præsupponit
habitum. l. decem. de verbo. obliga. Quam-
obrem si distincta sunt Dominia quomodo
primum gentes esse cœperunt? Ergo sequi-
tur quod ab eodem iure gentium, omnia
exempla ibi per I. C. relata, sint iuris gen-
tium, non autem ex secundario, quoniam
modicum fuit temporis intervallum, nec

potuisset induci diuersitas aliqua iuris gentium. *In glossa in verbo, Nota ex isto textu.*

- 82 † Subtilis ponitur quæstio, an possessio naturalis amittatur per absentiam, cum quis rem detinere desistat. Glossa hîc quatuor Doctorum adducit sententias, quas Bartolus repetit, ac primam redarguit, quia sola absentia non operabatur amissionem possessionis naturalis, hoc probat textu in l. si id quod. §. si. j. eo. Verûtamen Bartolus errat circa istud argumentum. Etenim iura adducta per ipsum, aliaque quæ pro ipsius sententia adduci possunt; loquuntur quo ad possessionem ciuilem, vt rei desistentia, & exitus nequeant operari amissionem possessionis ciuilis, secus verò quantum ad possessionem naturalem. Bart. hîc, & DD. omnes approbant quartam sententiam Ioannis in omnibus eius dictis, præsertim Bart. qui eam nulla adiectione indigere dicit. Ex hac autem sententia yna cum dictis Bartoli, plures colliguntur conclusiones. Prima
- 83 conclusio est, † Quod si res est in præsentî, vel in loco proximo, his duobus casibus absens retinet naturalem possessionem, per rationem ab Ioanne assignatam. Nam si

ex aspectu possessio quæritur. l. quod meo. §. si venditorem. infra eodem. Itaque à fortiori eodem modo retineri debet. adducit text. gloss. in l. prima. §. quod ait. de superficie. facit etiam regula in l. patre furioso. de his qui sunt sui, vel alien. iur. & in capitu. ad apostolicam. de regularib. cum similibus. Quòd plura faciliùs conseruantur ex postfacto, quàm vt de nouo inducantur. Si enim à principio solo aspectu possessio acquiritur. dicto. §. si venditorem. & dicto. §. si iusserim. in lege nostra. Ergo

84 multò magis retineri debet. † Ista conclusio non sic simpliciter à DD. recepta est. 72
Nam falsum est, nec vlla lege probatur, aspectum duntaxat operari acquisitionem possessionis, imò semper necesse est, vt antecedit naturalis possessio. l. tertia. §. Neratius. infra eodem. Non obstant iura adducta per gloss. in dicto. §. si venditorem. & in dicto §. si iusserim. Quia loquuntur quando affectio Domini tradentis concurrat, ac possessio est vacua: quemadmodum expressè pōderat. l. c. in præallegatis iuribus, in dicto. §. si venditorem ibi, *vacuâque possessionem tradere, &c.* 58

qui idem dicit, & Speculatorem addit in
titu. de probat. §. videndum. vers. sed pone
statutum. Et sic non fuit originale dictum

- 63 Innocentij. † Veruntamen ista conclusio
ab omnibus communi calculo approbata,
aliqua dubitatione non caret. Etenim si cō-
munis sententiæ contradiceremus, prout s.
diximus, possessionem scilicet esse facti, cō-
clusio hæc non procederet, verum concessio
quoque sententiam communem esse veram,
si tamen vacua esset possessio tempore re-
scripti, quia fortasse nullus adijisset hæredi-
tatem, nec apprehensa fuisset rerum posses-
sio, & sic iacente hæreditate beneficium re-
ctore vacabat: isto casu iudex delegatus nō
posset cognoscere super possessorio, nō ob-
stantibus verbis rescripti super iure. Nam
tali casu possessio non esset quid iuris, me-
ritantūm esset facti, vt DD. dicunt, & ad
hoc optimè facit text. in l. cūm hæredēs. in
princip. infra eodem. vbi ostenditur appel-
latione iuris possessionem non contineri:
quoniam adhuc apprehensa nō fuerit. Fa-
cit etiam text. in l. prima. §. Scauola. si quis
test. lib. esse ius. fuer. nec non text. noster in
§. j. vbi vult possessionem facti esse, & non
iuris.

64 iuris. † Secunda est utilitas, ut si clerico concessa fuisset potestas possidendi ecclesias, possit etiam testari de iuribus beneficiorum, nec non & de fructibus acquisitis ex beneficio: cum possessio iuris sit, ut supra dictum est. Hoc in specie voluit Alexand. in consil. xv. incipient. Reuerendissime Domine. libro secundo. † Tertia utilitas est, an possessio sit iuris, vel facti, ut si rescripto Principis fieret mentio de non auferendo iure quaesito, quæ clausula semper apponi solet, præsertim in literis Apostolicis. Nam principes non possunt tollere ius quaesitum absque causa. ut DD. volunt. l. finali. C. si contra ius, vel utilitatem publicam. & capitul. quæ in ecclesiarum. de constitutio. Nam regula iuris est, ius quaesitum tolli non posse. l. finali. cum similibus. de pactis. Tali casu verba rescripti extenderentur etiam ad possessionem, quoniam possessio iuris est, ad hoc adduco Abbat. in capitulo primo. columna tertia. versic. item contra hoc dictum. de rescript. Anchara. in consilio. cxix. Anchor. in capitulo si propter. de rescript. libro sexto. & Calder. in consilio. cxix. in titu. de præbend.

- Paria autem sunt habere possessionem, vel ius quaesitum: vt voluit Imola. in consilio 121. in j. & ij. colum. Socynus in consili. 15. col. pen. in fine, lib. iij. & in consil. 120. incip.
- 66 Nomini. in v. et vj. colum. eod. lib. † Gome-
sius in pra'allegato loco, quaestione quinta,
vbi in specie hanc ponit quaestionem, & re-
fert Dominos Sacri Palatij sapissimè hoc
decidisse secundum regulam de non tollendo
iure quaesito, quod locum in possessione
habeat, ac plures decisiones adducit, idque
per communem sententiam in lege nostra,
- 76 quod possessio sit iuris. † Quarta utilitas
potest considerari, nam plurimum referre
videtur, vtrum possessio sit iuris, vel facti.
si enim iuris esset, tolli posset per principem,
qui supra ius est, si vero facti, nequaquam
tollitur, vt in lege nostra patet, in §. si vir.
vbi expressim ostendit I. C. possessionem tol-
li non posse. facit quoque regula in l. in
bello. §. facta. j. de capti. & postlim. reuers.
- 68 ac propterea infero, † Quod licet princeps
possit tollere possessionem, quae iuris est, vt
dominus, cum seruus prohibeatur possi-
dere ciuilit. l. quod seruus. j. eod. l. nun-
quam. §. j. j. titu. prox. item in re sacra. d. l.
- vniuer-

vniuersas. §. j. naturalem tamen possessionem, quæ facti est, tollere non poterit, ut patet in l. stipulatio ista. §. hæc quoque. j. de verbo. oblig. Ratio est quam. s. reddidimus. Possessio naturalis naturali ratione à iure gentium cognita, non potest tolli. §. sed naturalia. eum vulg. de iure. gent. Nam naturalis ratio per ius posituum tolli non potest. l. j. & ij. de usufruct. ear. rer. quæ usu consu. vbi Bald. dicit, quando naturalis ratio negat, legem non audere. † Et ex prædictis etiã inferri potest, ad quotidianũ istud quod in facto consistit, quòd si Cæsar aliquem vasallum ob crimen læsæ Maiestatis iure feudi priuatũ restitueret ad feudum, ac omne ius illius feudi, quòd non censetur per hoc restitutus ad possessionem feudi. Quamuis enim possessio iuxta communem sententiam sit iuris, hoc tamen procedit, quando possessio in esse deducta est, sed in casu nostro procedere illud non potest. Quanquã enim possessio in esse deducta fuisset, quoniam tamen ob crimen læsæ Maiestatis amissa erat, perinde iudicatur, ac si possessio esset in modo ineundi, ut est opti. text. in d. l. denique. ex quibus cau.

maior. vbi licet reuerſus ab hoſtibus recuperet omnia iura, iure poſtliminiꝝ, nō tamē recuperat poſſeſſionem, per rationem, quā ibi tradit, cū poſſeſſio plurimū facti habeat, & ob id neceſſe eſſet, vt in reſtitutione diceretur, reſtituimus te ad omne ius feudi atq; 70 poſſeſſionem. † Eodem ſanè modo de litteris Pontificis, eiusq; gratis dici poteſt, qđ ſi quis ſurrogat⁹ eſſet in lite, & ad omne ius, quod defunctus habuerat ſecūdum formā Cancellariæ de ſurrogādis colligantibus, tunc non cenſeretur ſurrogatus ad poſſeſſionē. ita voluit Bellamera in ſuis Deciſio. nu. 351. Et ita regulariter ſeruari ſolet ſignatura S. Pontificis: atque hoc modo ſemper obſeruari vidi, & neceſſe eſt, vt ex ſpeciali gratia Pontifex de poſſeſſione mentionem faciat, & ſi rarò id concedere ſoleat. Cum hac deciſione Egidiꝝ Bellam. conueniunt. Domini Rotę in antiqua Deciſione 385. incip. Nota quod ſurrogatus. aliàs eſt ſecundum nouā impres. deciſ. 81. ſub titu. de reſc. in antiq. niſi in parte aliqua gratiæ facta eſſet mentio de poſſeſſione, tunc enim ad poſſeſſionē ſurrogatus exiſtimaretur. Plures alias vtilitates hīc circa ſupradictam diſputa-

- sputationē subnectere possem, quas brevitatis studio præteribo. Iam ad definitionem possessionis reuertamur. † Bartolus eādem definitionem posuit, quam Ioannes, addidit duntaxat, *rei non prohibita possideri*, sed melius fuisset id omittere, sicuti infrā ostendam: † Ista definitio quamuis à D. ut quæ minùs periculosa sit, defendatur, mihi tamen nulla ratione satisfacit, ac plura me ita sentire compellunt. Primò quia laborat eodem morbo, quo ipsemet Bartol. qui definitionem Ioannis damnabat, propter illud verbum, *Rei*, quod est generale continens corporalia, & incorporalia. l. rei appellatione. de verbo. signific. l. j. si cert. pet. cum simil. Sed incorporalia non possidentur. l. iij. in princ. j. eo. Ergo meritò &c. Nec defenditur ab Alexandro dum vult possessionem non considerari in rebus immobilibus incorporalibus largo quodam modo. Quoniam istud naturæ definitionis refragatur. Etenim definitio p̄pria & certa esse debet. † Secundò reprehenditur hæc definitio, quia cum suo definito non conuertitur: contra. l. j. §. dolum. cum similibus. de dolo. Nam conuenit detentioni, in qua
- confide-

consideratur ius. l. si finita. §. si quis metu. de dam. infec. Atqui ij qui à prætore in possessionem mittuntur aliquarum rerum nō dicuntur possidere. d. l. iij. in fine. j. eodem. l. cū legati. j. ex quib. causis. in poss. eatur. Item etiam quia ius vsufructuario quoque competit. l. j. de vsufruc. Prætereà definitio Bart. non procedit, propter verba illa addita per Bartol. Nihil enim necesse est dicere, *Rei non prohibita possideri*, cū semper de rebus habilibus intelligatur. l. vt gradatim. §. sed si lege. j. de munerib. & honor. & in l. j. cū ibi nota. C. de sacrosanct. ecclesijs. ita Iason hīc, & probabat quōd l. c. non sic seruassent in definitionibus: vt patet in l. j. de testamen. in l. v. §. stipulatio. de verb. obliga. id quod tali ratione confirmatur, quod enim res efficiatur sacra, vel religiosa, hoc fit per
74 accidens. † Itaq; attendi non debet id, quod venit per accidens, sed naturalis ratio. arg. l. qui habet de tute. & in l. si quis posthumos. de liber. & posthu. Postremo confunditur ista definitio per ea, quæ latissime suprā diximus, possessionem omni tempore esse facti, non iuris, & in modo ineundi, & postquā deducta est in esse, factū semper versatur

75 satur in possessione, si non actu saltem po-
 tentia, atque possessio vti iuris non separa-
 ta est ab illo facto. † Ego autem in pericu-
 losissima ista definitione, quoniam multa
 reperiuntur, quadringata, vt dicunt hie re-
 centiores Perusini, definiendo sic dixerem
 cum Azone, & Accursio. *Possessio est cor-
 poralis rei detentio iuris effectus producens.*
 Dixi corporalis, ad tollenda iura incorpo-
 ralia: Dixi retentio, propter retentionem
 animi, quæ in retinenda possessione versa-
 tur, item dixi, retentionem, vt definire pos-
 sessionem postquæ est deducta in esse. Dixi
 effectus iuris, propter effectus qui resultat
 ex possessione, postquam in esse deducta
 est, videlicet vsucapio, fructuum acquisitio,
 & similia. Et hoc modo possessio dicitur
 esse iuris prout supra copiose disseruimus,
 non quod ipsa sit ius, vt D. D. nonnulli falso
 existimauerunt. *In glossa, in verbo, natura-*
 76 *liter.* † Primo glossa declarat textum no-
 strum exponendo verbum, naturaliter, id
 est, corporaliter. Ex qua declaratione ap-
 paret Bartolum perperam triplicem specie
 possessionis statuisse, videlicet naturalis cor-
 poralis & ciuilis possessionis, cum natura-
 lis &

lis, & corporalis pro vna eademq; habeantur. vt glo. hîc dicit. *In eadem glo. ibi, Iure naturali primæuo.* videtur gloss. in duobus

77 errare. † Primò cùm inducit dictum sacræ scripturæ, quidquid pes tuus &c. de quo habetur in c. xj. Deuter. & Iosue cap. j. & xiiij. ideoq; naturalem possessionem esse dicendum, quod non possibile videtur, Romani namque vt gentiles, nullā habuerant sacræ scripturæ notitiā. Malè itaque vt s. diximus Dd. ab isto dicto, possessionem à pedi-

78 bus esse dictam autumant. † Secundus error est dum gloss. dicit possessionem naturalem introductam fuisse iure naturali primæuo, imo iure naturali primæuo omnia erāt cōmunia. c. ius naturale. j. dist. Verū potius iure gentium secundo cognita fuit possessio naturalis, quo tempore etiam domīnia fuerunt distincta. l. ex hoc iure. de iusti.

79 & iure. Ex hac parte glossæ colligitur, † duplex esse ius naturale, Primæuum, & secundarium: similiter duplex esse ius gētium vt Bar. omnesq; scribentes communi calculo scribunt, in. l. si id quod. de condi. indebi. vbi apertè dicit duplex esse primæuum, fundatur in ratione naturali, vt fidem seruare, & similia

similia. Secundo verò tempore iuris gentiū
quod fundatum est interdum contra ratio-
nem naturalem, quia bella introduxit, &
captiuitates: Primæuo autem nulla erat dif-
ferentia inter seruum, & alios homines:
quum omnes liberi nascerentur. Secunda-
rio autem iure, seruus est factus incapax,
neque dominium, neque possessionē habe-
re potest. l. acquiritur. s. tit. prox. cum simi-
Manifestum igitur est duplex esse ius gen-
tium. Estq; hæc cōmunis omnium Docto-
rum sententia. † Dubitare veruntamē quis
possit vtrum sit vnicum, vel duplex. Et ve-
rius esse putarim, esse vnicum, Doctorūq;
dicta mera esse somnia. Quod enim Dd. du-
plex esse ius gentium affirmant, per ratio-
nem adductam per Bartol. in d. l. si id quod
mihi nunquā placuit, atque hoc idē impræ-
sentiarum sentio, scilicet vnicū esse ius gen-
tium, quemadmodū etiā subtilis Aretinus
hic est opinatus post Archi. in c. non omnis.
j. Distin. Quæ sententia, & ratione, & iuri-
bus, & autoritate corroboratur: ratione,
nam diuersitas præceptorum, non de-
bet inducere diuersitatem, vt dicatur ius
primæuum, vel secundarium, exemplum:
est in

est in iure nostro ciuili, vbi varia sunt præcepta, & quandoque ius ciuile considerauit rationem naturalem, interdum ab illa recessit, & tamen vnum & idem est ius ciuile. Idem plane de iure canonico dicendum, vbi etiam diuersa sunt præcepta. Nonnunquã enim Pontifex sententiam mutauit, vt apparet in c. non debet. de consangu. & affini. Et tamen vnicum est ius canonicum. Legibus dein probatur per Areti. hîc in l. j. in fi. de iusti. & iur. iunctis ij. vel iij. ll. seq. vbi plura collocantur exempla, qualia etiam in tex. in d. l. ex hoc iure. ponuntur. Ac propter dictionem illam, *Ex hoc*, quæ demonstratio- nis est ad oculum. l. j. & ibi Barto. s. de oper. noui nunt. ostenditur vnicum esse ius gentium addita leg. j. in fin. Item quia l. c. in l. manumissiones quoque. hoc videtur considerare per illam dictionem, *Quoque*, quæ idem iudicare videtur. l. seruum quoque. & ibi Barto. de procur. Alio modo aliquando prædicta iura expendebam, quando tex. in l. rebus, quæ venit per continuationem ad d. l. j. ponit vnum exemplum inter cætera, videlicet, vt patriæ pareamus, quod nullo modo considerari potest, nisi inter exēpla, quæ

quæ sunt secundum Dd. de iure gentium
secundario, non potest patria considerari,
nisi prius ædificia sint coniuncta. d. l. ex hoc 28
iure. qui tex. vñ dixi, secundum Dd. loquitur
de iure gentium secundario. Manifestum igitur
est, iurisconsultos exempla confunde-
re, nec facere differenciam inter ius primæ-
uum, & secundarium. Quia vñicum est ius
gentium, propterea nullam constituerunt
differentiam, vtrum vnum prius fuerit ap-
81 positum, nec ne. † Postremo etiam autorita-
te probatur sacrarum literarum. Doctores
quidem volunt Dominia fuisse distincta de
iure gentium secundario, sic intelligentes.
d. l. ex hoc iure. Hoc tamen falsum est, cum
in filiis vel nepotibus primorum nostrorum
parentum cognitum sit furtum, itaque disti-
cta erant dominia, aliter enim furtum per-
petrari non poterat, quoniam præsupponit
habitum. l. decem. de verbo. obliga. Quam-
obrem si distincta sunt Dominia quomodo
primum gentes esse cœperunt? Ergo sequi-
tur quod ab eodem iure gentium, omnia
exempla ibi per I. C. relata, sint iuris gen-
tium, non autem ex secundario, quoniam
modicum fuit temporis intervallum, nec

ex aspectu possessio quæritur. l. quod meo.
 §. si venditorem. infra eodem. Itaque à for-
 tiori eodem modo retineri debet. adducit
 text. gloss. in l. prima. §. quod ait. de super-
 ficieb. facit etiam regula in l. patre furio-
 so. de his qui sunt sui, vel alien. iur. & in ca-
 pitu. ad apostolicam. de regularib. cum si-
 milibus. Quòd plura faciliùs conseruan-
 tur ex postfacto, quàm vt de nouo indu-
 cantur. Si enim à principio solo aspectu
 possessio acquiritur. dicto. §. si venditorem.
 & dicto. §. si iusserim. in lege nostra. Ergo
 84 multò magis retineri debet. † Ista conclu-
 sio non sic simpliciter à DD. recepta est. 28
 Nam falsum est, nec vlla lege probatur,
 aspectum duntaxat operari acquisitio-
 nem possessionis, imò semper necesse est,
 vt antecedit naturalis possessio. l. tertia.
 §. Neratius. infra eodem. Non obstant iu-
 ra adducta per gloss. in dicto. §. si vendito-
 rem. & in dicto §. si iusserim. Quia lo-
 quuntur quando affectio Domini traden- 8
 tis concurrat, ac possessio est vacua: quem-
 admodum expressè pòderat. I. c. in præ-
 allegatis iuribus, in dicto. §. si venditorem
 ibi, *vacuâque possessionem tradere, &c.*

Et propterea DD. in d. §. si iusserim. dicunt illum Paragraphum limitari debere, quando concurrat affectio tradentis, alias illum textum locum non habere. Idem planè dicendum est in casu, quando res esset in proximo. Nam loci vicinitas hoc sola non operatur: sed quando aliquid vltra accedit, vt puta traditio clauium, in quo casu memorata iura loquuntur. Nam propter traditionem clauium lex fingit translationem possessionis, vt etiam fingit per traditionem instrumentorum rei venditæ, vel donatæ. l. j. C. de donatio. Secunda conclusio ex d. glo.

85 & Barto. Colligitur, ¶ quòd quando possessio naturalis non est vnita cum ciuili, retineri possit: secus verò si vnita sit, quia tunc per absentem nō retinetur possessio naturalis, ita voluere Ioan. Accur. Bartol. consensuq; communi DD. omnes, excepto Iafone hīc, qui huic sententiæ ab omnib. probatæ reclamat, & DD. admiratur, atque argumenta

86 quædam adducit, ¶ quæ cū sint aliorum, sibi tamen ea, more solito, adscribit. Fuerūt enim Aretini & Socyni, quamuis neuter contra communem firmauerit. Hocq; primum erat fundamentum, quia magis debuisset

buisset retineri naturalis possessio, quando est vnita cum ciuili, quàm quùm separata est, atque disiuncta. Nam ita demum non seruaretur retentio possessionis naturalis, quando alter corpore ingressus fuisset possessionem absente domino, tunc non retineretur naturalis possessio, sed si non occupata esset naturalis per alium, quod omnino retineri debet sicuti. l. c. ibi sentire videtur, in d. l. clam possidere. §. qui ad nūdinas. j. eod. Secundò mouetur Iason argumento, quo vsus est Bartol. contra Iacobum ab Aren. Exitum non operari amissionē possessionis, sed benè animum. d. l. si id quod. §. si. cum similib. Tertiò quia plura inducuntur à lege ratione vnionis, quæ aliàs deneantur. Exemplum dedit Iason, quod & Socynus posuit. Substitutio pupillaris extinguitur, si præmoriatur substitutus, superstitē pupillo. l. qui ex plurib⁹ de suis, & legiti. Substitutio tamen vnita cum iure accrescendi, videlicet, quando substitutus erat cohæres, tum etiam si præmoriatur substitutus, ius substitutionis nō extinguitur, imò transit ad hæredes substituti. tex. est in l. qui patri. de acquir. hère. Quem ibi Bartolus

87 norat. † Verùm defendendo communem sententiam, quam tex. noster omnino probat, dicendum est, ita demum quem retinere possessionem naturalem, si rem detinuerit, aliàs secus. Secundò probatur ratione, idcò naturalem possessionem per absentem retineri non posse, quoniam cùm possessio naturalis sit meri facti, & in corpore consistat, atque naturali apprehensione, meritò lex non potuit inducere retentionem possessionis: quia in his quæ facti sunt, lex nō potest aliquid inducere per iura vulgaria. Et de hoc casus est in specie, in lege nostra. §. si vir vxori. & j. latius dicam. Non obstat primum fundamētum Iasonis, quia per textum nostrū infringitur, ac per supradictā rationem, neque secundum impedimento est, quoniā falsum est, vt suprà diximus argumentū Bartoli, exitū nō operari amissionē possessionis. d. l. si id quod. §. si. cum simi. iura enim memorata, & similia procedunt quoad possessionē ciuilē: secus quoad naturalē, de qua hic loquimur. Nec obstat etiā q̃ vnio plus operetur: Hoc enim procederet, quādo in potestate legis fuisset hoc inducere, vt. in exēplis d. l. qui patri. cū
simi.

fimi. ideò lex inibi hoc introduxit, ne sequeretur absurdū, vt quis decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus, id quod lex nullo modo admittit. l. ius nostrū. de reg. iu.

- 88 cū fimi. † Tertia cōclusio ex. d. gl. & Bar. colligitur huiusmodi, quod ideò naturalis possessio non retinetur, quoniā vnita est cū ciuili: nā cū animus grauetur, & defatigetur in retinenda ciuili possessione, ideò retentionem possessionis naturalis operari non potest. Ista ratio per gl. tradita cōmuniter recipitur, quāuis illam Iason hīc reijciat argumentis, quæ Socyni fuerūt, † qui aliam hīc rationē assignabat, quam Iason hīc cōmendat: quāuis ab illa postea recedat. Recetiores quoq; Perusini hanc eandē rationem laudāt: Socynus dicebat possessionē naturālē ynitā cū ciuili, hanc ob causam nō retineri, quoniam nulla utilitas ex illius retentione proueniat, ex quo sola ciuilis apta est ad producendam vsucapionem, seu prescriptionem, vt D. D. cōmuniter volunt, in d. §. ex contrario. Sed lex non solet inutilia inducere. l. j. §. dixerit. & ibi no. de publicia. † Facit quod dicitur, Ars & natura nihil frustra operantur. l. hæc stipulatio.

§. Diuus. vt lega. nom. caue. Quanquā verò hæc ratio valdè videatur probabilis, non est tamen admodum firma, neque solidā reddit diuersitatis rationē: & falsum est quod hic Socynus dicit. Naturalem non producere aliquos effectus, imo verò considerari possunt quemadmodum etiam Aret. hoc in loco sentit. Nam naturalis possessio tolli non potest per principem, cum in his quæ iuris naturalis sunt, princeps disponere nō possit, l. fin. C. si contra ius, vel vtilit. public. Item consideratur tanquā effectus. Nam qui possident naturaliter, fructus suos faciunt. Item ciuilis interdum perire potest per amissionē possessionis naturalis, quod non fieret, si vnita esset, ac propterea aliàs adducebam veram rationem diuersitatis pro sentētia Ioannis. Miror autem Doctores hanc rationem non animaduertisse.

- 91 † Ideo enim vt suprā dictum est, lex nō potuit inducere possessionis retentionem naturalis in persona Domini fundi, quoniam possessio naturalis merè facti est: id verò quod facti est, non potest tolli, neque induci à iure. l. in bello. §. facta. j. de capt. & postli. In his verò, quæ iuris sunt, lex habet libe-

ram-

ram potestatem inducendi eo modo, quo vult, propterea lex inducit retentionem civilis possessionis per absentem, eò quia dicta civilis possessio ab ipsa lege procedebat. Ideò lex inducit, vt animo retineretur d. l. licet. & l. quamuis. j. eo. titu. nostro. nam ea quæ iuris sunt, sequitur dominium quocunque vadat. l. si. C. de quoad. præsc. quod non militabat in possessione naturali, merito ergo &c. Et pro hac ratione quòd lex inducere non possit, probatur apertè in. d. l. cum hæredes. j. eodẽ. & in. d. l. denique. ex quib. caus. maior. Et clariùs in d. §. si vir vxori. vbi l. c. expressè dicit, nō tolli posse naturalem possessionem, quandoquidem facti erat. Et sic apertè inserta est negatio, *Non*, in textu. atque hæc ratio viam demonstrat diuersitatis causam, inter quatuor casus hîc per Ioannem enumeratos.

92 **Quarta** conclusio est, † V usufructuarium naturaliter possidere: ac propterea quocunque vadat hanc naturalem possessionem retinere. per tex. in l. iij. §. unde vi. j. de vi & vi armata. inducendo istum tex. cum l. j. §. hoc interdictum. iuncto etiã §. de iei. tit. In quib. iuribus manife-

stè apparet vsufructuarium retinere possessionem naturalem: cum aliàs non competit interdictum deiecto, nisi sit possessor. Et sic conclusio ista ab omnibus recipitur. Salua tamen pace Doctorum, posito sententiam ipsorum esse veram, non tamen necessario text. in d. §. unde vi. probare videtur vsufructuariū possidere naturaliter. Nam simile quoque interdictum, & simile remedium datur non solum habentibus possessionem naturalem, & civilem, verumetiam habentibus detentionem, quando quis spoliatus sit iure suo, vt videmus in simili. in l. officium. de rei vendi. vbi etiam officium illud iudicis datur habentibus tenuitatem, seu detentionem. Ex hac conclusione colligitur vsufructuarium naturaliter possidere. † Iste est difficillimus articulus, & in vtramque partem disputabilis, adeoque sibi inuicem iura aduersantur, vt veritas vix erui possit, vtrum vsufructuarium possideat naturaliter sibi, vel Domino. Hanc quæstionem Doctores, præsertim Iason in l. naturaliter. j. eo. in vtramque partem disputant. Nos firmiora argumenta

93 pro vtraque parte enumerabimus. † Pro cō-

94 muni

munis sententia, q̄ vsufructuarius naturaliter possideat, textus est vbi casus secundū omnes DD. in l. naturaliter. in prin. j. co. quo in loco I. C. vsufructuarium naturaliter possidere affirmat. Tenēdo contrariū, secundū aliorum sententiam, quæ verior est in puncto iuris, respondetur ad istum tex. illū non videri hoc probare, sed planē oppositū ostēdere: cū I. C. ibi vtatur verbo, *videtur*, quod denotat improprietatem iurib. vulgaribus. Secundò etiā respondetur, quòd licet textus dixerit naturaliter vsufructuariū possidere, non tamen I. C. declarat, nū sibi, an verò domino naturaliter possideat, sed quoniam iura magis probare videntur, illam non sibi possidere, sed Domino, vt. j. dicemus, idcirco tex. ille debet intelligi, vt verū dicat illum possidere naturaliter, non autē sibi, verū Domino directo. Ratio est, quia naturalis possessio propriè est, quando quis possidet pro suo, & non alieno iure, sed vsufructuarius non possidet pro suo, quoniam nouit rem esse alienam, haud iniuria lex voluit vsufructuarium præscribere posse: vt in dicta l. acquiritur. §. finali. suprà tit. proximi. Tertiò possemus etiam re-

pondere ad istum tex. quòd ibi loquatur ad uerbialiter. Dicit enim textus, *naturaliter videtur possidere.* & non naturalem habet possessionem, quasi diceret I.C. Quandoquidem usufructuarius fructus suos facit, propter talium acquisitionem, videtur naturaliter possidere. Secundò pro hac communi sententia adducitur text. in l. possessio quoque. in prin. j. eodem. in duobus locis, primò ibi, possessio, secundò ibi, *plurimum in iure matueretur.* presertim secundo loco probare videtur communem sententiam. Nā ex quò tex. vritur verbo, *tenet,* non videtur probare, sed dum dicit *plurimum in iure* & c. apparet usufructuarium naturaliter possidere. Nam si esset detentatio, nil iuris contineret, cum detentatio magis facti sit, quàm iuris, vt Bar. j. dicit. Contrarium verò tenēdo responderi potest, quātum ad primum, vt dictum est. Nam probat iste tex. propter verbum subsequēs. Ad secundum dein. respondetur, quòd illa detentatio in persona usufructuarij plurimū iuris habet. Acquirat enim fructus, lex etiā concedit interdictū vnde vi. d. l. iij. §. vnde vi. Habetque usufructuarius plures iuris effectus

effectus, cū naturalis possessio in eius absentia retineatur, & ius habet vsusfructuarius vtendi fruendi, quamobrem dicendum est textum illum communem sententiam non probare. Tertiò adducitur tex. in l. vt frui. in prin. si vsuf. pet. vbi I. C. appellat vsusfructuarium possessorem, licet Iason ad illum text. non respondeat. Nam I. C. ibi non dicit vsusfructuarium possidere, bene dicit competere vsusfructuario ius, quod solet competere possessoribus, quemadmodum apparet in d. §. vnde vi. Et sic text. potius contrarium probat, nimirum vsusfructuarium non possidere, sed pro possessore haberi. Quartò adducitur tex. in l. si. in verbo, Possessionem. j. vt possidet. Ad illum text. respondet Iason, illumq; loqui de quasi possessione iuris, non autem fundi scribit. Contrariam verò sententiam tenuit Bald. & quamplures alij magnæ eruditionis, & auctoritatis viri, Cumanus, Romanus, Alexander, Aretinus, ac alij quamplures, quorum sententia iuribus & rationibus magis consona est, quā communis. In primis comprobant textu legis nostræ, in §. per seruū. ibi, Non possidemus. Quamuis autē multi

maximā hīc vim faciant, facilè tamē huic
tex. occurri posset. Respōdetur enim ibi nō
possidemus ciuilit̃. Atque ista respōsio, si
cuti infrā dicemus, ad plura adaptari iura
potest. Secundō pro hac sententia adduci-
tur text. in l. acquiritur. §. fin. §. tit. prox. ibi,
non possidet, atque indistinctē. l. c. respon-
det nō possidere. Itaque quū lex indistin-
ctē loquatur, debemus dicere non posside-
re, neque ciuilit̃, neque naturaliter, l. non
distinguemus. de arbitr. l. de precio. de pu-
blic. cum similibus. sed si quis communem
defendere mallet, ad illum textum com-
munis solutio optimē procedere videtur,
nam cum lex ibi dicat simpliciter vsufrū-
ctuarium non possidere, id debemus intel-
ligere absolutē de ciuili: eō quia ibi dispu-
tatur de vsucapione, & text. ibi dicit non
posse vsucapere, subnectit rationem quia
non possidet: Non possumus igitur dice-
re textum potiūs loqui de naturali, ex quo
naturalis sola nullo modo vsucapionem
parere solet, vt Dd. latissimē dicunt in l.
tertia. §. ex contratrio. j. eodem. Præterea
textus ille intelligendus est de ciuili dunta-
taxat, quoniam verba simpliciter prolata in
dubio

dubio intelliguntur de actu potentiore. l. j. §. qui in perpetuum. cū ibi notatis. si ager. vectig. vel emphy. peta. Hæc eadē responsio potest dari ad textū in §. sed bonæ fidei. Inst. per quas pars nob. acqui. vbi Imperator idem de verbo ad verbum repetit, quod tex. dicit in d. l. acquiritur. d. §. fin. veruntamen si tex. ille in d. §. sz bonæ fidei. legeretur secundū Theophilum, optimè hanc sententiā probaret contra communem opinionē: nam ibidem Imperator dum rationem reddit, quamobrem is, qui habet vsumfructū nō præscribat, eandem causam subiungit, quā I. C. quoniam non possidet, habetur enim in textu: *Est autem possessio animo dominandi possidere.* Hic verò solummodò habetur. *Ius vtendi & fruendi.* Quæ quidem ratio, quemadmodum postea dicam hanc doctorum controuersiam dirimere videtur.

Tertiò vrget text. in l. certè. §. is qui de precario. dupliciter illum ponderando, primò dum dicit, vsumfructuarium, inquilinum, colonum, nō possidere. deinde multò fortius dum comparisonem instituit inter personas supradictas, & vsumfructuarium

quæ personæ nullo modo possident, neque naturaliter, neque ciuilitè. l. non solum. §. quod vulgò. j. tit. prox. Nihil enim illæ personæ detinent. Vt igitur bene argumentetur l. c. necesse est dicere usufructuarium nec naturaliter, nec ciuilitè possidere, aliàs non esset bona comparatio inter prædictas personas, ac redargui posset l. c. si tecus diceret. Communis DD. responsio ad illum textum, satis tuta non videtur, quoniã inibi loquatur textus, quando usufructuario ius usufructus nondum fuerit constitutum. Quamuis enim in fundo esset, non tamẽ ob id naturaliter possideret. met a hæc est diuinatione ad tex. istum, imò verò violatio, cum l. c. consideret dictas personas tenere, & nõ possidere. Manifestum itaq; est, hanc differentiam non esse faciendam, cum illo in loco ratio sit generalis. Quarto loco longè magis vrget. l. j. §. quod ait prætor aut dolo. j. quorum legatorum. vbi l. c. dictum generale expresse ponit, dicens, usus & usufructus non possidentur, sed tenentur. Ratio illa est generalis. doctorum autem responsio ad illum tex. nõ est admodum valida, quod scilicet inibi loquatur in casu patticulari, vide-

videlicet quando legatarius propria auctoritate usufructum occupasset, antequam sibi fuisset ab hærede constitutus: atque hoc ipsum quoque est diuinare, atque restringere insuper textum. & dictum, eius generale. Dum l. c. dicit. Me mouet, inquit, ad dicendum usumfructum non competere, quia usufructus non possidetur. & Minimè igitur obscurum est per rationem generalem, dictum in omni casu procedere. Etenim ratio solet augere, & declarare dictum. l. cum pater. §. dulcissimis. de legat. ij. Quia pro hac parte facit. l. sciendum. qui satiida. cogant. quo in loco usufructuarius tenetur satisfare, eò quia tex. dicit, *non possidet*. Huic benè respondent Iason, & Dd. quòd tex. ibi cum toto tit. requirit possessionem naturalem, & ciuilem cum dominio rerum immobilium. Postremò multum ad hanc sententiam facit text. in l. Colonus §. Iulianus. ad exhib. ubi sic legimus. *Quamquam rem teneat usufructuarius, non tamen possidet.* Id verò sic Doctores intelligere Iason affirmat, non possidet, scilicet ciuilitè, quam tamen solutionem idem Iason procedere non posse fatetur, & vt communis sententia

nihilominus defendatur, sic est dicendum. Quòd isthæc sententia & responsio cõmunis Dd. omninò aduersetur textui, nec locum possit habere ad illum tex. Cum enim I.C. ibi primò loquatur de eo, q̃ missus fuerat in possessionem ventris nomine, vel alia causa à Prætore, dicitq̃ue illos nō possidere, id intelligendum est, scilicet non possidere ciuilitè, ac naturaliter. Isti enim, vt s̃. est demonstratũ, detinere, non autem possidere dicuntur. d. l. non solum. Loquitur postea I.C. de vsufructu: eodemq̃; modo respondet non teneri illum ad exhibendum, quia nec iste utique possidet. Necessariò itaque apparet, cùm I.C. in præcedentibus personis voluerit illas nō possidere, sed tenere, eodem plane modo vsufructuarium non possidere, sed tenere, cùm ex eadem ratione decidat I.C. dicens. Nec utique iste possidet. Et sequeretur, vt suprà diximus. ad d. l. certè. non fuisse eandem rationem. quod expressim est contra textũ, item malam fuisse comparationem, quorum neutrum dicendum est, esset enim hoc redarguere I.C. Et ex præcedentibus liquet, hæc sententiam iuri magis esse consonam, paruique

95 uique esset laboris pro communi sententia iuribus. s. adductis resistere, cum pro hac parte allegatis è regione difficillimum foret, respondere. † Confunditur etiam rationibus ista communis. Primum quia naturalis possessio consistit in fundo, ut per tex. nostrum cum alijs. Ius verò usufructus non consistit in fundo. Nam usufructuarius non habet ius directum, neque dominus fundi dicitur, sed dicitur dominus Iuris usufructus, quemadmodum Bartolus dicit in l. prima de bonis autoritate iudicum possidentis. Et ex definitione usufructus conspicuum est. Est ius utendi fruendi. ut in l. prima de usufructu. Si ergo non habet ius in re, & in fundo, quomodo considerari poterit naturalis possessio? Nam usufructuarius non habet animum possidendi pro suo, quia scit rem esse alienam: ut dicit I. C. in dicta l. acquiritur. §. finali supra titulo proximo. Atque ista ratio optimè probatur in dicto §. Sed bonæ fidei, secundum Theophilum. Secundò facit. Nam possessio naturalis habet causam perpetuam & olim & hodie, cum etiā hodie traditio requiratur l. traditionibus C. de pactis. Ius

autem usufructus non habet causam perpetuam, quum morte exinguatur, alijsque causis accidentalibus. §. finitur. quib. modis vñf. amitta. Tertiò facit, quia validum est argumentum de toto quoad totum, sicuti de parte, quoad partem. l. quæ de tota. de rei vendica. Sed colonus facit fructus suos, sicut usufructuarius: veruntamen non sibi naturaliter possidet, sed domino, vt omnes vno ore D D. fatètur. Eodem modo usufructuarius si naturaliter possidet, non sibi, sed domino suo possidet. Et hoc videtur I. C. sentire, dum dicit in d. l. naturaliter. Naturaliter possidere videtur is, qui vñf. fructum habet. Non absque mysterio vñf. fuit I. C. illo verbo, *videtur*, quia propriè sibi nò possidet, sed domino suo. Quatenus Bartolus hic, cum glossa ac alijs sequentibus, tponit quæstionem, *quotuplex sit possessio*: variaz fuerunt D D. sententia: . Azo dicebat vnicam esse speciem possessionis: Ioannes verò duplicem, cuius sententiæ Accursius hic, multi q; alijs in locis ad stipulatur, licet contrarium senserit in d. l. licet. Sed ibi Accursius constanter non firmat, imò alijs in locis dicit, tutius esse sententiam Ioannis amplecti.

amplecti. Hic est subtilis articulus, in quo, ut sic dixerim, de cardine possessionis tractatur, & per discussionē istius articuli substantia possessionis apparebit. † Iam verò quantum ad sententiā Azonis, in qua plures fuere: Albericus de Rosate in d. l. licet dicit civilem possessionem in substantia nō differre à naturali, præterquàm in nomine, & qualitatib: Atq; lex inuenit diuersa nomina magis demonstrandæ rei gratia; quàm ad constituendam in substantia differentiam. Hoc idem voluit Besutius, Iacob. Butriga. Socy. hîc late, ac subtiliter hanc sententiam defendit. Idem faciunt omnes recentiores, ut patet per Ticinenses hîc. Idem etiam Alcia. in d. l. quæstio. de verbo. & rer. signifi. Præterea & Friburgenses Brisgoiæ hîc, & in d. §. ex contratio. alij. quæ in locis, necnon & Tholosani in d. l. naturaliter. §. nihil commune. j. eodem. Postremo & recentiores Perusini, & præceptor meus Raynaldus Petrutius Rotæ auditor. Pro hac sententia adducitur textus noster hîc, dum I. c. ponendo etymologiam vocabuli. loquitur duntaxat de possessione naturali, unde vnā esse apparet. † Sed tenēdo sen-

tentiam Ioannis, & communem, responde-
tur, textum hunc nostrum, propterea nos
non compellere ad dicendum vnā solum-
modò esse speciem possessionis. Nam I. c.
habuit rationē ad originem, & initium pos-
sessionis & illā denominauit ab origine, si-
ue à pedibus siue a sedib⁹, vt suprà dictū est.
Antiquitus enim possessio originē habuit
à naturali detentatione: cū omnia erāt cō-
munia. c. ius naturale. j. distin. postea super-
uenit lex positiua, & in lucem edidit ciui-
lem possessionem, nomine, & re differen-
tem, quemadmodum. j. dicemus. Ex quo
meritò sequitur duplicem esse possessionis
speciem.

Secundò pro hac sententia ponderabat
Azo tex. in d. l. licet. C. eodem. vbi est ratio,
q̃ possessio eadē sit quæ acquiritur & quæ
retinetur. Ergo eadem est, & sic vnica, ad
hoc comprobandum rectè quis adduxerit
textum in l. prima. §. hoc interdictum, & in
fine, infrà de vi & vi armata & in l. q̃ bona
fide: infrà eodem ibi, *ademiſti possessionem
quam animo &c.* Sed respondetur ad istū
textum possessionem, quæ acquiritur, &
quæ

quæ retinetur , imo potiùs diuerſa eſt vt idem Ioann. eundem textũ adducebat. Extingueretur enim naturalis poſſeſſio propter rei abſentiam , niſi lex induxiſſet ciuilem poſſeſſionem , quæ operatur animi retentionem, atque hoc modo poſſeſſio interrumperetur , neque eſſet continua, adeò vt alius uſucapere nõ poſſet, & ſic iuris effectus inutiles eſſent. Ad ſententiam confirmandam Socinus hîc , & Zaſius poſt ipſum adducunt dictã l. qui bona fide. dum textus dicit, qui & animo, & corpore poſſeſſioni incumbens, &c. & ſic naturaliter, & ciuilitè. Et loquitur I. c. in numero ſingulari , ergo vnica eſt poſſeſſio. Sed huic textui ſic occurrere poteris. Si eſt vnita poſſeſſio naturalis cum ciuili, tunc vnum, & idem eſt compoſitum , & ſic vnica quoque poſſeſſio, non igitur abſe lex in numero ſingulari loquitur. Sin verò diſiungantur, tum duæ ſunt ſpecies, vt infrà dicemus.

Quartò eſt textus in dicto . §. l. tertia §. genera. infrà eodem. dum textus dicit, tot eſſe genera poſſeſſionum, quot ſint modi acquirendi poſſeſſionem.

Subiūgit deinceps I. C. in summa vnum est genus poss. dēdi. Si genus ibi secundum I. C. sumitur pro specie. Bart. & omnes in. l. ij. §. mutui datio. si cert. perat. perinde est, ac si I. C. dixerit, vnica est species possessionis, & omnes recentiores dicūt huius quæstionis esse ibi casum, vnicam scilicet statuendam possessionem, & de hac quæstione amplius contendere ac disputare nullius esse momēti. Demiror autem DD. hoc in loco audaciam, qui tam inconsultò affirmant inibi casum pro hac sententia esse, cum text. ibi illorum intentioni nequaquàm inferuiat. quem tex. prius adduxit Socyn. hic. quod enim tex. ibi dicit, vnum est genus possiden- di etiam si vera sit illorum expositio, non ta- men is sensus est I. C. quòd vnicam posses- sionem esse velit, scilicet naturalem. Verum hic est verus & apertus I. C. sensus, vt appa- ret in. l. j. j. pro suo. vbi manifestè declarat in. d. §. genera, quomodo sit intelligendus in illis verbis. *quod si quis possederit rem ali- quam, siue pro emptore, siue pro donato, aut pro legato, aut pro hærede, vel quacunque alia causa atque titulo semper dicitur possi- dere pro suo.* Qui enim possidet pro hærede possidet

possidet pro suo, ac in effectū ex quacunq̃
causa possideamus, semper pro suo possi-
dere videmur. Atque hic quidem sensus est
l. c. in d. §. genera. qui probatur iuncta l. j.
pro suo. Ex quibus iam liquet istum textū
Azonis intencionem non probare. Nec socy-
nus illius textus adducendi fuit auctor, cū
omnes illum præ manibus habeant, quan-
quam & Zasius hīc gloriatur. Verū nihil ad
propositum text. ille. Quintò pro hac sen-
tentia facit secūdum Zasium hīc, & in d. §.
ex contrario: separatorum separata debet
esse ratio, at si diuersę species essent separa-
tæ naturalis, & ciuilis, profectò si extingue-
retur vna, remaneret altera, cū essent sepa-
ratæ, & vna ab altera non dependeret. At-
que hæc est natura separatorum, vt ipse hīc
inquit. Ostēdit hoc modo, si per ditur pos-
sessio animo, iam perditur possessio natu-
ralis. l. iij. §. in amittenda. j. eo. Conspicuum
igitur est naturalem absque ciuili non ma-
nere, & vna destructa, destrui etiam alte-
ram. Apparet itaque manifestè non esse se-
paratas species, vt Dd. communiter volunt
nullumque errorem vnquam tam crassum
in materia possessionis commissum esse,

dicam, verum esse, quantum ad substantiam, non considerari posse civilem à principio, nisi consideretur etiam naturalis. Et quamvis civilis absque naturali ex post facto stare possit, a principio tamen una atque eadem est; quantum ad substantiam, postea verò quantum ad formam in actu retentionis, & amissionis est diuersa, quoniam vt supra vidimus, civilis absque naturali stare potest, quamvis naturalis absque civili consistere nequeat. Septimò facit, quòd una eademque sit species. Nam civilis possessio nihil noui inducere videtur, nisi approbando, & reprobando, vt puta in re sacra, in persona seruorum, & alijs casibus, Ideò nō debet induci diuersa species. l. nam & ipsum. de iust. & iure. Hocq; sentiebat Azo hīc, vt refert Accurs. Ad istud autem argumentum respondebis, quemadmodum s̄. Quòd non solum civilis possessio approbat, vel improbat, imò ponit formam diuersam à substantia. Quia naturalis possessio propter rei absentiā amittebatur, civilis verò operatur retentionē, quod naturalis nō faciebat, hinc liquet alterā ab altera esse diuersam.

100 † Secunda sententia principalis fuit Ioannis, cui subscribit Accursius hîc, cæteri quæ Do. communiter, vt hîc per Alexan. Aret. Iaso, & reliquos, nimirû duplicem esse possessionem. Quæ sententia pluribus iurium autoritatibus suffulcitur. Primò namque adducitur text. in d. l. licet. vbi ponit Imperator inter diuersa. Ibi enim text. dicit, duplicem esse rationem possessionis, vnâ quæ in corpore, alteram quæ in animo consistit: vnde illas esse diuersas apparet: quod quando ponitur inter diuersa duo interuenire debeant, animus nimirum, & corpus. in retentione autem solus animus sufficit: ergo diuersæ sunt. Ad hoc sic respondetur, quâuis diuersimodè naturalis possessio acquiratur, retineatur quæ, id tamen quod retinetur, semper in substantia vnum & idem est, ac retentio ciuilis ob hoc nō mutat substantiam possessionis naturalis, vti accidēs per notat. in Instit. de iure persona. §. fin. & l. fin. §. quoties. de publica. & vectigal. Secundò videtur locus esse pro hac sententia in dicta l. nemo ambigit. C. eod. ibi, *Duplicem esse rationem possessionis, vnâ quæ in corpore, alteram quæ in animo consistit.* Et perinde

perinde est ac si Imperator his verbis vius
 fuisset, vnam quæ naturalis dicitur, alterâ
 quæ civilis nūcupatur: cū animus, vt supra
 diximus in principio sit naturalis, sic ciui-
 101 lis possessio. † Defendendo sententiâ Azo-
 nis, responderi potest ad istum text. quòd
 ibi intelligi re debeamus rationē pro qua-
 litate, hoc est, quòd duæ qualitates insint
 in possessione, vna quæ in corpore, altera
 quæ in animo consistit, videlicet q̄ ad hoc,
 vt possessio in lucē reddatur, necesse est vt
 animus, corpusque interueniat. d. l. iij. & l.
 quemadmodum. j. eo. Atq; hoc modo tex-
 tus ipse potius probaret contrarium, q̄ in
 substantia sit vnica, quamuis diuersæ sint
 102 qualitates. † Tertiò pro hac sententia Io-
 annis adducitur text. in l. ij. §. j. pro hærede.
 dum expressè ibi dicitur, *naturalis siue ci-
 uilis*, quo in loco de hac quæstione text. esse
 videtur, ac esse superfluum plurib. de hac re
 disputare. quem text. etiam considerabat
 Dynus in d. c. siue possessione. Et per istum
 textum, & alia Auinionenses professores
 Iuris asserunt verâ esse cōmunem sententiâ.
 Quāquam verò Bar. dixerit illū textū hoc
 non probare, cō q̄ naturalis possessio ibi

accipitur ꝑ detētatione per exēpla apposi-
 ta ꝑ I.C. quæ nō cadūt in naturalē possēssio-
 nem vt in Depositario, & Cōmodatario, q
 nō possidēt, sed detinēt, l. licet §. rei de posi-
 tæ, depositi. Atq; hæc respōsioglossæ, quāuis
 huius Bartolus mentionem nō faciat, licet
 ī hac solutione glossæ nō resideat, residet ta-
 mē in alia, vt ille te. à fortiori arguit. Quòd
 si in naturali possēssione, vel in ciuili nō da-
 tur immutatio possēssionis, à fortiori, nec
 in detētatione. Hic sensus colligitur ibi, in
 verbo, Propterea, qꝫ illationē denotare vide-
 tur, nec restrictiuē ad dictum generale su-
 mi debet. Exēpla enim nō restringūt dictū
 l. dāni infecti. cū vulg. de dān. inf. Idē omnino
 dicitur ad textum in l. j. §. de iꝯcitur. infrā
 de vi & vi arma. Bartoli respōsionem
 non possē procedere. Etenim si naturalis
 possēssio ibi acciperetur pro detentatione,
 sequeretur vnum contrā illum textum
 quòd illi qui detineret, competere debe-
 ret illud interdictum: quod est expresse con-
 tra illum textum, cū omnino illud inter-
 dictum possēssionem requirat. d. l. j. §. hoc
 interdictum, & dicto §. de iꝯcitur. Vbi ne-
 cesse est ad hoc, vt illud interdictum
 comp

competat, vt is vel naturaliter, vel ciuilit^r
 possideat, & videtur excludere detenta-
 tionem, dum expresse ibi excludit Colo-
 103 num. Et ratio est, cum non possideat. † Te-
 nendo veruntamen sententiam Azonis a-
 lio modo responderim. Quòd licet lege^s
 distinguendo nomina ista dicant, Siue ciui-
 lis, siue naturalis, non tamen ob id sequitur
 diuersas esse species. Nam nominum diuer-
 sitas non inducit diuersitatem in substan-
 tia, ita dicit Bartol. in l. si idem. C. de Codi-
 cill. Et sic procedat id, quod dicebat Alber.
 de Rosate, in dicta l. licet, quòd lex inue-
 nerit ista vocabula gratia commodioris do-
 ctrinæ magis, quàm ad constituendam di-
 uersam speciem. Quartò vltra iura præ-
 dicta videtur facere satis efficax ratio, quod
 scilicet debeant esse duæ species separatae.
 Nam lex pro absurdo habet, duos simul na-
 turaliter insolidū possidere d. §. ex contra-
 rio. Sed ingressus in possessionē alteri⁹, qua-
 si cū domino possidere dicitur vt dicit tex.
 in d. §. q. ad nūdinas. Necessariò igitur seq-
 uitur ad hoc vt cesset absurdum, duas esse spe-
 cies, vt vn⁹ naturaliter possideat, alter vero
 ciuilit^r. Ad hanc respōsionē replicat Azo

& Placentinus, in alia tamen quaestione, ^{ut} s. per gloss. vidistis, quod ingressus haberet possessionem naturalem naturaliter, alter verò haberet naturalem ciuilitur. Hęc responsio nullo modo procedit, cum expresse textui in d. §. ex cōtrario refragetur, quia duo naturaliter possidere non possunt, neque cōsiderari potest aliqua mixtura: quia duo quoque ciuiles possesores simul in solidum possidere nequeunt, quod si diceretur, prout multi dicunt, quod ingressus possessionem alterius non consequatur possessionem naturalem, sed duntaxat detentionem, naturalem verò dominus conferuet, Respondendum est illam responsionem aperte confundi vltra textū. in d. l. §. qui ad nundinas. per textum legis nostræ. §. per seruum. iuncta. l. si cui de libertate. §. licet. s. de liber. caus. quæ iura simul iuncta dicunt apprehensorem rei naturaliter possidere, itidem inuertitur huiusmodi responsio per text. in. l. iij. §. Nerua. vbi I. c. summā ponit. quod eatenus possidemus ciuilitur, quatenus naturalem possessionem nancisci possumus. Hinc apparet naturalem possessionem esse penes apprehensorem rei. Ad
idem

idem etiā facit tex. in l. qui bona fide. §. j. j. e. ibi. *ademiſti mihi poſſeſſionem, quam animo retinebam, licet corpore non retinerem.* Itaq; qui domino poſſeſſionem adimit, adimit naturalem. Verū contrarium defendēdo reſpondere poſſumus ad hunc modum. Fa- temur quidem illum, qui ingreſſus ſit poſ- ſeſſionem alterius, conſequi poſſeſſionem naturalem, ſed non ſequitur quòd etiam domin' non retineat per civilem, quæ cōſi- ſtit in animo. Quia ſi habet animum recu- perandi, neq; ſuſpicatur ſe poſſe repelli, ad- huc reſeruat ius recuperandi naturalē, per poſſeſſionem civile. Hoc eſt quòd inſinua- re voluit tex. in d. §. qui ad nūdinas. Quin- tò vltra DD. videtur nobis ſuffragari tex. in d. §. Nerua filius. inducēdo illū, vt ſ. vbi I. C. ſeparatim cōſiderat civile, & naturalē poſ- ſeſſionem, neq; obſtaret reſpōſio, quòd ille tex. loquatur in reb' mobilibus. Nā reſpon- ſio nō eſſet generalis. Alio tamen modo cō- trarium defendēdo reſpōdere poſſes, quòd illud verbum ibi, naturalem poſſeſſionē, ac- cipiatur pro detentatione, ſicuti videmus etiā in ſimili, in l. ſtipulatio iſta. §. hæc quo- que ibi, ad naturalem. j. de verbo. obligatio.

Sextò, quòd sint diuersæ species ostenditur ex diuersitate nominum. l. si idem. C. de codicil. Ad istud respòdetur, vti suprà dictum est, nimirum nominum diuersitatem non inducere diuersitatem in substantia. Septimo loco ego aliàs adducebam rationem huiusmodi, certum est ius quærendum, & ius quæsitum inter se differre. l. qui autem. in princ. quæ in fraud. credit. Verum naturalis possessio tendit ad ius quærendum, civilis autem ad iuris quæsi retentionem: patet igitur diuersas esse species. Sed respòderi potest, etiam naturalem possessionem eodem modo tendere ad retentionem iuris quæsi, sicut iam statim quæredi, per naturalem apprehensionem ius acquiritur, ac vno momento accedit approbatio civilis, nasciturq? statim civilis possessio, quamdo ortum habet naturalis possessio, & sic vno, & eodem tempore consideratur, vt sentit. tex. in d. l. licet. Octauò secundum Iasonem hîc, facit text. in l. quemadmodum. j. eo. ibi, nulla possessio. Ergo datur intelligi, plures fore species possessionis, propter illud verbum, nulla, quod sua propria natura plura significat. Hîc responderi potest, quòd

quòd ibi dictio, nulla, ponitur ratione cause, ut sensus sit, ut ex quacunque causa possessio acquiratur interuenire debeat corp⁹, & animus etiam in amittendo. nō autem quod I. C. significare velit plures esse species possessionis, sed plures sunt cause, modique, quib⁹ possessio acquiratur. d. §. genera. & d. l. j. j. p. suo Denique ad confirmationem istius sententiæ adducebatur etiam ratio hīc secundū Iasonem, & alios. Naturalis possessio solū non est sufficiens, ut effectus ciuiles producat. l. acquiratur. in fine. s. ti. proximi. verū necesse est ut ciuilis quoque interueniat. l. nostra. §. per seruum & in l. qui fundū. j. pro emptor. in prin. & ibi Bart. DD. latē in d. §. ex contrario. Apparet igitur duas esse species possessionis. Sed huic, ut iam sepius dixim⁹, responderi potest, quòd cum naturalis per ciuilem retinetur, eadem sit in substantia, ciuilis tantummodò operatur retentionem, & alios effectus, verū substantiam diuersam non inducit. Item ciuilis sola potest ciuiles producere effectus, quādo naturalis sit vacans, secus verò si res occuparetur p. aliū. Hoc videtur dicere tex. in d. l. nostra. §. per seruum qui in fuga. Doctores ita limitant in dicto.

§. ex contrario. & infra dicemus. Ex commemoratis superius, apparet articulum istum valde esse disputabilem in vtramque
 104 partem. † Ita tamen Doctorum quis pugnantes opiniones componere posset, quod duplex sit, & vnica possessio diuersis tamen respectibus, hoc modo distinguendo: Aut enim consideratur naturalis possessio vnà cum ciuili, quātum ad substantiam, & quid ditatem: Aut consideratur quantum ad formam, & solennitates à iure in possessione ciuili adhibitas. Nam vna eademque causa potest diuersis respectibus considerari, exemplo est testamentum, & matrimoniū. Testamentum enim quantum ad substantiam, hoc est, ad voluntatem testatoris, iuxta definitionem I. C. in l. j. de testamen. est iuris gentium. Cognitū enim eo erat, gentes quæ, vt sacre docent literæ, testabantur. Quātū verò ad formam, & solennitatem adhibitam à iure ciuili, testamentum est iuris ciuilis. Itidem & matrimonium, quantum ad substantiā, est iuris naturalis, ac gē-tium: quantum ad formam est iuris ciuilis seu iuris canonici. ita Bart. in terminis hoc dicit in istis exēplis, in l. si id quod de condi.

indebi. Eodem planè modo alibi diximus, dotem quantum ad substantiam, esse iuris gentium l. eas de capi. diminu. vti Barto. & DD. communiter volunt. in rub. in fin. solu. matri. Quantum verò ad formam contractus dotis est iuris ciuilis. Plura exempla referre possem, sed ad propositum nostrum redire satius fuerit. Si igitur consideramus possessionem naturalem, quantum ad primum casum: videlicet quoad substantiam, & quantitatem, vnica est possessio. Et hoc modo procedat sententia Placētini & Azonis. Certum enim est, vt diximus, eandem esse substantiam in ciuili, quæ est in naturali, nec quidquam aliud ius ciuile addere videtur, nisi quòd illa naturalis possessio animo retineatur, quòd per se naturalis remanere non potuisset, & sic magis, vt sentit Azo, propter approbationem, ac retentionem dici poterat ciuilis, argumento l. lege obuenire. de ver. signi. in l. ij. §. de illo. pro socio. cum simi. Et sic Azo considerabat ciuilem diuersam esse ad certum quid, nō tamen in substantia: sicque sententiā illius ab alijs receptam tueri quis potest. Ad hunc modum procedat sententiā Besutij, Butrij,

Zafij, Alciati, & aliorum, qui possessionem naturalem magis considerant in substantia, quàm in forma, ac solennitatibus.

Sin vero consideramus possessionem naturalem cum civili quoad formam, & approbationem à iure civili factam, item quò ad solennitatem, & modos, quos lex civilis induxit, videlicèt vt animo retineatur, animoque amittatur. l. si id quod. §. finali. l. tertia. §. in amittenda. & dicta l. licèt. cum alijs pluribus.

Item quod serui possidere non possint, & sic prohibendo. vt in l. quod seruus. infrà eodem. & l. cū seruus. suprà, titul. proximo. Item quòd res sacræ possideri nequeant. lege qui vniuersas. infrà, titulo proximo.

Aliaq; plura à lege induc̃ta, & addita naturali possessioni dicere possumus, civile possessionem diuersam esse à naturali, & è contrà. & sic diuersas esse species. Nam certum est, quòd forma dat esse rei. l. Iulianus. vers. sed & si. cum simi. ad exhib. Atq; hanc ob causam non immeritò diuersis nominibus, separatis lex naturalem appellauit, & civilem. Et hoc maximè, quòd variæ, vt diximus, sunt differentiæ inter naturalem, & civilem

ciuilem: propter quas lex introduxit diuersitatem specierũ. Nam ex leuioribus causis lex ciuilis introducit species, neque tam strictè procedit lex, quemadmodum Dialectici ac Philosophi. Probaturs hoc per. l. j. de prætor. stipula. quo in loco prætoriz stipulationes in specie diuiduntur, licet vna, & eadem sit substantia. Ad idem text. est in l. ij. §. postea. vers. deinde. de orig. juris. Vbi dicitur lege Hortensia factum fuisse, vt inter Plebiscita, & leges, species quardam interesset, licet eadem esset potestas. Est igitur per textum illum manifestum, legem ex minima causa constituere species: qui text. ad propositum illud est optimus, quem præceptor meus Decius quoque adducere solebat.

Post ipsum optimum adduco textum. in l. iam hoc iure. de vulgari & pupillari. ibi, Tertium quoque genus, & sic tertiam speciem, cum tamen eadem ibi erat substantia, quoniam duplex erat substitutio reciproca, quæ continebat vulgarem, & pupillarem, attamen propter formam illam, vt Dd. ibi dicunt, tertia statuitur
 105 species. † Quamquam Dd. Communiter,

vti vidistis, dicunt duplicem esse speciē possessionis, Bartolus tamen in hoc loco peculiarem habet sententiam. Omnes enim tā antiquos, quā modernos Dd. damnat, triplicemq; possessionem constituit, videlicet naturalem in persona vsufructuarij. d.l. acquiritur. §. si. & d.l. naturaliter. in prin. de in ciuilem in persona Domini absentis, et tertiam demum, quam vocabat corporalem, hancque esse, quando quis ingressus fuisset possessionem fundi absente domino. adducit tex. in l. si id quod. §. si. j. eo. Hæc singularis sententia Bartoli, ab omnibus, præterquam Romano hîc reiicitur. Afferit enim ipse omnes Dd. à mente iuris deuiasse, cum ipse potius in hac sua sententia, quam ex suo capite sic finxit magis, quàm iuris ratione aberrauerit. Romanus hîc ad corroborandam sententiam Bar. quædam iura adducit: scilicet tex. in l. fin. in verbo, corporalis. C. de fund. patri. lib. xi. qui contrarium potius probat, cum loquatur de possessione naturali, & ciuili vnita, videlicet de præscriptione quadraginta annorum. Non autem iniuria hanc Bart. sententiam damnare doctores: quoniam in verbis solum consistit

sistit, contra text. in l. ij. in fin. C. commu. de leg. Nam lex appellat interdum possessionem naturalem, nonnunquam corporalem, ut probatur per text. nostrum hinc, iuncta glo. in verbo, Naturali. in princip. Facit etiam tex. in l. j. §. interdictū. j. de vi & vi arma. & in pluribus alijs iuribus. Et quando quis alterius possessionem ingreditur, illa vel naturalis dicitur secundum D. d. d. §. qui ad nūdinas. vel iudicatur iniusta possessio. Sed possessio iusta, vel iniusta specie nō differunt: ut dicitur in d. §. ex contrario. Item corporalis, & naturalis non separantur: ut idem Bart. dicit in l. fin. de fundis patrimo. C. libr. xj. Cum text. ibi nominat possessionem corporalem, per quam acquiritur præscriptio. Et sic statuendum est, ut s. diximus, posse dici unicam esse, & duplicem, diuersis tamen respectibus. Præterea animaduertendus est hoc in loco maximus Bartoli error, quamuis illam Dd. non viderint, dū in hac sua sententia singulari, naturalem possessionem in persona usufructuarij collocat, quare excludere videtur naturalem possessionem unitam cum civili, quum tamē, ut ipse alijque sentiunt, melius fuisset dicere, qua

druplicem esse possessionem, & non excludere possessionem naturalem in persona domini, quæ differre videtur a naturali in persona usufructuarij. Verùm hîc locum habet, quod frequenter de Bartol. dici solet, quandoque bonus dormitat Homærus. Maximum enim hîc errorem commisit, ac talem quidem, vt nemo illius defensionem suscipere sit ausus. Veruntamen aûderem ego dicere, quòd D D. patefecerint, triplicem constitui possessionem: naturalem nimirum vnitam, seu distinctam cum civili, deinde civilem vnitam, seu distinctâ à naturali, denique mixtam possessionem naturalem, quæ de vtraque & naturali, & civili participaret, hæcque postrema esset illa, quæ in persona usufructuarij conspiceretur, vel Emphyteutæ, vel feudatarij &c. In his enim personis possessio de naturali, & civili participat, de civili quidem quo ad fructuum acquisitionem, & alia plura. Item possessio huiusmodi mixta animo cõseruatur, sicut civilis mera. Glossa enim & D D. omnes vnanimè hîc dicunt, usufructuarium, & à fortiore alios retinere possessionem naturalem quocunq; proficiant

ficiscantur dicta l. tertia. §. vnde vi. Nec est
dubium ex rerum mixtura constitui spe-
ciem. l. Imperium. Cum vulgar. de iurisdic-
tio. omnium iudic. Enimuerò de his vos
cogitabitis.

106 † Traditur & quarta species possessio-
nis à Doctoribus, quam appellant ciuili-
simam, quam Bald. artificialem nominat
in rubric. extrà de causa possessio. & pro-
prietat. Eandem Andr. Sicul. fictam vocat
in consil. lxxviii. incipient. Scripsit sapien-
ter. col. xix. libro secundo. Hac verò ratione
DD. hanc possessionis speciem appellarunt
ciuilissimam, & artificialem, quia duo ex-
trema siue qualitates quæ in possessione
sunt necessariae, vt lex disponit in dicta l.
tertia. in princip. & l. quemadmodum. non
interveniant. Ita volebat Bald. in rubric. de
contentio. inter me & domi. in vsib. feudo.
& in l. final. C. de sacrosanctis ecclesijs. Exē-
plo tali ostendebat, quādo legis dispositio
ne vel consuetudine absque aliquo actu
corporeo disponebatur possessionem trans-
ferri, adducebat text. in capitul. ex parte.
de rescript. Verum errabat, volebat enim

adducere textum, in c. ex literis. de consue. ubi consuetudo loci potest fingere possessionis translationem absque actu corporeo. Per quem text. etiamnum hodie moris est in Italia, ut possessio alicuius Ecclesiæ acquiratur, accipiendo terræ cespitem, vel simile aliquod signum manibus apprehendendo, ut sæpenumerò in facto vidi, atque id in mei ipsius persona sum expertus, cum ut principalis, tum ut procurator. Dictum Bald. sequitur Roma. hîc, & Alexand. pro cuius sententia potissimum fundamentum facit in l. raptores. in verbo, plenissima possessio. C. de episcop. & cleric. & ibi Bart. etiam singulariter notat, illum textum, quod ex legis dispositione possessio absque actu corporeo transferri possit. Hoc idem voluit Ang. in d. l. vniuersas. §. j. & hæc omnium Dd. sententia, qui propter prædicta ad ius municipale inferebant, disponens, ut possessio defuncti contineretur in persona hæredis, quod tale statutum valeat: Etenim si iure communi hoc conceditur, ut possessionis species absque actu corporeo inducatur, eodem modo dicendum est iure municipali, cum ius municipale

107 cipale sit ius civile illius ciuitatis. §. ius autem civile. Insti. de iur. natur. gent. & ciui. l. omnes populi. & ibi DD. de iustit. & iur. Solus Areti. hinc recedit à DD. sententia, quem rectissimè tã super ista quarta specie, quàm super statuto sentire arbitror, reliqua quæ DD. commenti sunt, mera esse somnia: quoniam nec legibus, neq; rationibus hoc cauetur. Atque imprimis ratio manifesta est, quia lex non potest disponere, & fingere circa ea, quæ facti sunt: at possessio facti est quocūque tempore: meritò ergo lex super hoc nihil debet inducere. Facit vulgata regula in l. i. bello. §. factæ. j. de cap. & postl. facit etiã in specie tex. noster. §. si vir uxori. Sed hæc sententia infirmatur per text. in l. denique. ex quib. cau. maio. vbi lex non fingit omnia ea quæ sunt facti. Ac propterea ibi, text. dicit iure postliminij non censi translationem possessionis, & continuationem fieri: quoniam possessio plurimū facti habet, & tamen lex ibi fingeat, omnia iura translata esse in reuersum ab hostibus: possessionem verò lex negat. Atque hæc est sententia Barto. & omnium DD. & in l. si is qui pro emptore. de vsucapio. Et nos aliàs

diximus in l. sciendum. de verborum obligationib. Deinde etiam optimus est textus in l. cum hæredes. infrà eodem. vbi in terminis istius statuti, lex adita hæreditate transfert omnia iura hæreditatis in hæredem, non tamen traslationem possessionis fingit: vt textus ibi dicit. Ratio est, quam Iuriconsultus omisit, quia possessio est facti. Quam rationem idem Iuriconsultus reddit in dicta l. denique. & in l. prima. §. Scæuola. si quis testamen. libe. esse iussu. fuerit, Atque ita tenendo non obstant suprà adducta per Doctores. Et primò textus in l. finali. C. de sacrosanctis ecclesijs. Nam inibi textus loquitur solummodo de dominio, vt hoc absque vlla traditione transferatur: id quod in pluribus casibus contingit. Huiusque rei ratio est, quia dominium est iuris, ideò lex facilius disponit, non ita verò in possessione, si in ea enim nullo modo fingit, quin illæ duæ qualitates, aut saltem vna illarum interueniat. Nam l. nostra §. si iusserim. & in l. quod meo. §. si vendito rem. Ideò lex fingit circa possessionē, quoniam mihi tradentis animus interuenit, & accipiētis rei aspectus. In casu verò nostro
neque

neque corpus, neque animus vtriusque, interueniat. Neque obstat text. in dicto capitulo ex literis. Contrarium enim potius probat, quemadmodum Alexander quoque hîc animauertit: cum textus ibi dicat de medio terræ. Ergo aliquis actus corporeus interueniebat. Et illa consuetudo, de qua ibi pontifex, fundamentum habet à iure nostro communi in dicta. l. tertia in principio. infra eodem. Vbi etiam Iurisconsultus dicit, quod si quis fundum ingrediat, non est necesse omnes tangere glebas, sufficit si partem terræ tetigerit, atque perinde est, ac si integrum fundum circumambulasset.

108 † Non obstat etiam textus, in l. raptores. in quo Alexander & alij potissimum collocant fundamentum ac præsertim Alexand. hîc dicit ad illum tex. responderi non posse, cum tamen haud magno labore euertere possit. Hallucinantur enim ibi Doctores, dum textus dicit, *Plena possessio*, non enim illius sensus est, quod possessio ex dispositione legis absque corpore, & animo transferatur, cum nullum de hac re verbum fecerit, sed voluit Imp. ibi innuere, quod

si quis rapuerit Vestalē virginem Deo di-
 catam, omnia illius bona confiscantur, ap-
 plicanturque loco illi, in quo Vestalis com-
 morabatur, & ipsa interim debet habere
 vsumfructum bonorum ipsam rapientis,
 quod illi solatium præbet lex: postquā ve-
 rò hac luce functa est, plena possessio in
 monasterium transfertur. Ergo illud ver-
 bum, *Plena*, ponitur, quia absque qualitati-
 bus transfertur possessio legis dispositione:
 sed dicitur plena propter consecutionem
 fructuum, & vsusfructus. Ideò quoque di-
 citur plena proprietas, seu plena possessio
 quando fructus interueniunt, vt dicebat
 Bald. in l. si plures. col. iij. C. de condit. in-
 fert. per tex. in l. si stipulatus sis. de vsur. se-
 cus verò si simpliciter, & vt per eum. Istud
 dictum sequitur Felin. in c. cum Ioannes.
 109 de fide instru. col. 10. in princ. † Non obstat
 tex. in c. contingit. cui Perusini recentiores
 non responsum esse dicunt per Aretinum.
 ad illum sic respondetur, quod cum tex. ibi
 dicat, *verus possessor*, velit significare posses-
 sionis translationem absque actu corporeo
 induci: id verò quod consequitur, & natura-
 lem, & civilem possessionem præsupponit
 text.

110 text. ibi terminus habiles ad translationem
possessionis. † Definitio civilis possessionis
quam tradit Bart. hîc, non videtur admo-
dum tuta. Primò enim dicebat Iason, non
idcirco dominus feudi, qui civilem habet
possessionem, ex qua directum retinet do-
minium. l. j. §. qui in perpetuum. iuncta gl.
s. si ager vecti. vel emph. petat. habebit ius
insistendi, quia nō posset perturbare feuda-
tarium in sua naturali possessione. Alterū
vitium est, quia isthæc Bartoli definitio, vti
deberet, cum suo definito non conuertitur.
l. j. §. dolum. s. de dolo. cū simil. Nam in re-
bus mobilib. civilis possessio absque natu-
rali perit. d. §. Nerua filius. Ex quibus falsa
Bartoli definitioprehenditur. Verunta-
men tenendo illā, quam Dd. omnes sequū-
tur, animaduertendum est, in quantū Bart.
voluit civilem solūmodò parere vsucapio-
nem, quæ quamuis sit communis sentētia,
legibus tamen non probatur adductis per
Doctores. Textus namque in l. j. §. per ser-
uum qui in fuga. in primis ponit casum in
seruo, & sic loquitur in casu speciali, vt
apparet expressè in d. §. Nerua filius. Item
l. c. in dicto. §. per seruum qui in fuga. con-

siderat quandim specialitatem, dum dicit
 111 id utilitatis causa esse receptum. † Debetis
 tamen dicere, communem sententiam ita
 procedere, vt sola civilis pariat effectum vsu-
 cationis, seu præscriptioni, nisi aduersare-
 tur naturalis possessio: quod si sic esset, du-
 bitarem de communi sententia, quia natu-
 ralis possessio attrahit ad se etiam civilem:
 vt patet in d. §. qui ad nundinas. cum l. l. eq.
 & in l. si id quod §. si. j. eodem. titul. nostro.
 102 † Præterea hanc sententiam retinendo, que
 est communi, potestis eam extendere, vt
 non solum habeat locum in sola civili pos-
 sessione, verum etiam in ficta civili posses-
 sione, per text. in l. nostra §. per seruū qui cor-
 poraliter. Vbi creditor per seruū corpora-
 liter habet civilem fictā, vt ibi apparet in ver-
 bo, *videri*, quod sui natura fictionem deno-
 tare solet. l. j. §. de i. cisse. j. de vi & vi ar. Facit
 etiam tex. in l. ceptam. j. tit. proximi. Ita dicit
 Arcerius in d. §. ex contrario. Cuius dictum
 sibi ascribit Iason prætermisso vero au-
 thore in suprā citato §. ex contrario.

Ex dictis Bartoli hic Dñs præfertim Iason,
 103 colligunt, † Ex præscriptione quadri vtile
 dominium, & illud ius acquisitum aduersa

tur directo dominio, vt præscribēs rerū do-
 miniū habere dicatur, quod magnopere ex-
 tollit Iason hīc ad ea, quæ tradūtur per Dd.
 in Authēti. Nisi tricēnale. C. de bon. mater.
 Quo in loco Dd. dicunt, in bonis mobilib⁹
 per vsucapionem acquiri directum domi-
 114 nium, † per præscriptionem vero in bonis
 immobilibus acquiri dominium vtile. Nā
 istud vtile dominium differt ab altero do-
 minio vtili subalterno. Emphyteuta enim
 ac feudatarius, qui habent vtile dominium.
 d. l. j. §. qui in perpetuum. Isti recognoscunt
 dominium, præscribens verò dominium ne-
 gat, & sic verus dominus efficitur. Huc per-
 tinent ea, quæ Bart. voluit. in l. minor. §. fin.
 de euic. & Bald. in c. fraternitatis. col. 4. de
 115 testib. Vbi dicunt, † quòd si quis in libello
 diceret se esse dominū, deinde probaret præ-
 scriptionem, debet obtinere, & sustinetur li-
 bellus. Hoc extenditur etiam si in libello di-
 ctum fuisset se esse verum dominum, ac po-
 steà probaret præscriptionem: per dictum,
 Barto. hīc. Quod non procederet si proba-
 ret se esse emphyteutam, vel feudatarium,
 quia tunc non sustineretur libellus. Et sic
 verum dominium quis consequitur ex præ-

scriptione, adeò vt si quis etiam in libello di-
 xisset, & se verum dominium, ac propieta-
 rium asseruisset, nihilominus libellus susti-
 neretur. Hoc fuit singulare dictum Baldi in
 l. ij. C. de condi. instit. col. ij. quod communi
 bus suffragijs est receptum. Ergo verò de
 illo non nihil dubito, vt etiam Iason hîc fa-
 cit: quia proprietas non reperitur nisi dire-
 cta. l. si tibi proprietas. de vsufu. accrescen.
 116 Vltimò ex dictis Bar. † in vltima oppositio-
 ne colligitur differentiam esse inter vsuca-
 pionem bonorum mobiliũ, & præscriptio-
 nem immobilium, vt scilicet per vsucapio-
 nem acquiratur directum dominium, per
 præscriptionē verò vtile. Ita voluit Accur.
 reiecta sententia Martini, cui omnes Dd.
 adstipulantur in d. Authent. nisi tricennale
 & aliàs C. de bonis matern. Canonistæ tra-
 dunt in Rub. extrà de. præscriptionib⁹. Sed
 antequàm ad hanc disputationem de scen-
 dam, animaduertendum est id quod non-
 117 nulli, † inter quos est Alciat. Olden. & qui-
 dam Galli animadueterunt, & ante illos ali-
 qui antiqui dixerunt, esse erroris viciũ fa-
 cere hanc differētiam in vocabuli proprie-
 tate, vt alia sit vsucapio, alia præscriptio.
 Imò

Imò vsucapio consideratur sicut in mobilibus, ita & immobilibus. Et hoc pluribus confirmari posset. Iurisconsulti nunquam hanc differentiam constituerunt, solum de vsucapionibus dixere, nihil distinguentes inter mobilia, & immobilia. Et pro hac sententia facit in primis rubrum de vsucapionibus, & prescriptionibus: facit optimus titulus. Instit. de vsucapio. Vbi Iustinianus eodem modo dicit bona mobilia, & immobilia vsu capi. Vbi constituit differentiam inter bona immobilia, & mobilia, qua in re vno
 118 & eodem verbo est vsus. † Quantum verò ad principalem quæstionem attinet, omnino verior videtur sententia Martini, quæ tametsi à paucis Doctoribus approbetur, eam præceptor meo Decio placere inueni, qui pro defensione illius vnà cum alijs ponderabat primò iura indistinctè loquentia, & simpliciter, dominium acquiri in bonis mobilibus per diuturnam possessionem. Itaque differentiam faciunt, ideò videtur absurdum iura simpliciter loquentia distinguere, vt vult communis sententia, quòd in bonis mobilibus acquiratur directum in immobilibus vtile, quæ subauditio, vt ita di-

cam, quodammodo I. c. ac Imp. adarguere videtur. Secundò pro hac sententia annotat textum, quem Oldendorpius quoque considerabat, nulla tamen facta Decij mentione, scilicet in l. traditionibus. C. de pactis. Quoniam text. ille absolutè, & simpliciter dicit dominia rerum acquiri vsucapionib⁹ estque violare illū tex. si partim directè partim vtiliter intelligatur, id quod confirmo per ipsum textum. Nam cum ibi dicat traditionibus, & vsucapionib⁹ dominia & c. necesse est, vt illud verbum, dominium, intelligatur directè, aliter enim nō esset bona cōparatio Imperatoris, & redargui posset, quia ex traditionibus directum dominium transfertur, si transferens est dominus rei. l. exēpto. in prin. de a ctio. emp. Eodem ergo modo accipiendum est istud verbum, vsucapionibus. Teriò facit ratio ascripta per I. c. in l. j. j. tit. prox. ibi, *Ne dominia rerum esset incerta*. Ad hoc vt ratio illa sit vniuersalis, debemus intelligere, dominium directum transferri, quia adhuc dominia inserta essent, cōtra mētē I. c. Quartò facit ratio rationis posita in d. l. j. dum text. dicit, considerando dominorum negligentiam. Huiusmodi

modi ratio magis procedere videtur in diu-
 terna possessione, & usucapione, quàm in
 trienniali. Ergo à maiori parte rationis dicen-
 dum videtur, potius directum dominium
 acquiri debere in præscriptione, quàm in
 usucapione. Quinò facit definitio l. c. in l.
 iij. eod. tit. de usucapio quæ sic se habet, usu-
 cipationem esse quâdam adiectionem, & ac-
 quisitionem Domini. Certum autem est,
 quòd definitio debet esse propria, sed hoc
 nõ esset, si parim pro utili dominio, & par-
 tim rursus p directo acciperetur. Quò igitur
 sit bona definitio, dicendum est utroque
 casu acquiri dominium directum, Sextò pro
 hac parte facit etiam tex. quam Decius ex-
 pendit in Institutionibus, de usucapionib.
 quo in loco, ut suprâ diximus iuris antiqui
 dispositionem Imperator refert, quod inter
 bona mobilia, & immobilia distinguit, ut
 illa anno duntaxat, hæc verò biennio usu-
 caperentur, quanquàm hoc Iustinianus, ut ibi
 apparet, correxerit. veruntamen ius anti-
 quum nullam constituabat in domini ac-
 quisitione differentiam, quoniam breue spa-
 tium, & modica erat temporis differentia.
 Itaque si ius antiquum in utroque casu de-

druplicem esse possessionem, & non excludere possessionem naturalem in persona domini, quæ differre videtur a naturali in persona usufructuarij. Verùm hîc locum habet, quod frequenter de Bartol. dici solet, quandoque bonus dormitat Homærus. Maximum enim hîc errorem commisit, ac talem quidem, vt nemo illius defensionem suscipere sit ausus. Veruntamen aûderem ego dicere, quòd D D. patefecerint, triplicem constitui possessionem: naturalem nimirum vnitam, seu distinctam cum civili, deinde civilem vnitam, seu distinctâ à naturali, denique mixtam possessionem naturalem, quæ de vtraque & naturali, & civili participaret, hæcque postrema esset illa, quæ in persona usufructuarij conspiceretur, vel Emphyteutæ, vel feudatarij &c. In his enim personis possessio de naturali, & civili participat, de civili quidem quo ad fructuum acquisitionem, & alia plura. Item possessio huiusmodi mixta animo cõseruatur, sicut civilis mera. Glossa enim & D D. omnes vnanimis hîc dicunt, usufructuarium, & à fortiore alios retinere possessionem naturalem quocunq; proficiant

ficiſcantur dicta l. tertia. §. vnde vi. Nec eſt
dubium ex rerum mixtura conſtitui ſpe-
ciem. l. Imperium. Cum vulgar. de iuriſdi-
ctio. omnium iudic. Enimuerò de his vos
cogitabitis.

106 † Traditur & quarta ſpecies poſſeſſio-
nis à Doctõribus, quam appellant ciuiliſ-
ſimam, quam Bald. artificialem nominat
in rubric. extrà de cauſa poſſeſſio. & pro-
prietat. Eandem Andr. Sicul. fictam vocat
in conſil. lxxviij. incipient. Scripſit ſapienter.
col. xix. libro ſecundo. Hac verò ratione
DD. hanc poſſeſſionis ſpeciem appellarunt
ciuiliſſimam, & artificialem, quia duo ex-
trema ſiue qualitates quæ in poſſeſſione
ſunt neceſſariæ, vt lex diſponit in dicta l.
tertia. in princip. & l. quemadmodum. non
interueniunt. Ita volebat Bald. in rubric. de
contentio. inter me & domi. in uſib. feudo.
& in l. final. C. de ſacroſanctis eccleſijs. Exẽ-
plo tali oſtendebat, quãdo legis diſpoſitio
ne vel conſuetudine abſque aliquo actu
corporeo diſponebatur poſſeſſionem tranſ-
ferri, adducebat text. in capitul. ex parte.
de reſcript. Verùm errabat, volebat enim

adducere textum, in c. ex literis. de consue. ubi consuetudo loci potest fingere possessionis translationem absque actu corporeo. Per quem text. etiamnum hodie moris est in Italia, ut possessio alicuius Ecclesiæ acquiratur, accipiendo terræ cespitem, vel simile aliquod signum manibus apprehendendo, ut sæpenumerò in facto vidi, atque id in mei ipsius persona sum expertus, cum ut principalis, tum ut procurator. Dictum Bald. sequitur Roma. hîc, & Alexand. pro cuius sententia potissimum fundamentum facit in l. raptores. in verbo, plenissima possessio. C. de episcop. & cleric. & ibi Bart. etiam singulariter notat, illum textum, quod ex legis dispositione possessio absque actu corporeo transferri possit. Hoc idem voluit Ang. in d. l. vniuersas. §. j. & hæc omnium Dd. sententia, qui propter prædicta ad ius municipale inferebant, disponens, ut possessio defuncti continetur in persona heredis, quod tale statutum valeat: Etenim si iure communi hoc conceditur, ut possessionis species absque actu corporeo inducatur, eodem modo dicendum est iure municipali, cum ius municipale

107 cipale sit ius ciuile illius ciuitatis. §. ius autem ciuile. Insti. de iur. natur. gent. & ciui. l. omnes populi. & ibi DD. de iustit. & iur. Solutus Areti. hinc recedit à DD. sententia, quem rectissimè tã super ista quarta specie, quàm super statuto sentire arbitror, reliqua quæ DD. commenti sunt, mēra esse somnia: quoniam nec legibus, neq; rationibus hoc cauetur. Atque imprimis ratio manifesta est, quia lex non potest disponere, & fingere circa ea, quæ facti sunt: at possessio facti est quocūque tempore: meritò ergo lex super hoc nihil debet inducere. Facit vulgata regula in l. i. bello §. facta. j. de cap. & postl. facit etiã in specie tex. noster. §. si vir vxori. Sed hæc sententia infirmatur per text. in l. denique. ex quib. cau. maio. vbi lex non fingit omnia ea quæ sunt facti. Ac propterea ibi, text. dicit iure postliminij non censeri translationem possessionis, & continuationem fieri: quoniam possessio plurimū facti habet, & tamen lex ibi fingeat, omnia iura translata esse in reuersum ab hostibus: possessionem verò lex negat. Atque hæc est sententia Barto. & omnium DD. & in l. si is qui pro emptore. de vsucapio. Et nos aliàs

diximus in l. sciendum. de verborum obligationib. Deinde etiam optimus est textus in l. cum hæredes. infrà eodem. vbi in terminis istius statuti, lex adita hæreditate transfert omnia iura hæreditatis in hæredem, non tamen traslationem possessionis fingit: vt textus ibi dicit. Ratio est, quam Iurisconsultus omisit, quia possessio est facti. Quam rationem idem Iurisconsultus reddit in dicta l. denique. & in l. prima. §. Scæuola. si quis testamen. libe. esse iussu. fuerit. Atque ita tenendo non obstant suprà adducta per Doctores. Et primò textus in l. finali. C. de sacrosanctis ecclesijs. Nam inibi textus loquitur solummodo de dominio, vt hoc absque vlla traditione transferatur: id quod in pluribus casibus contingit. Huiusque rei ratio est, quia dominium est iuris, idèò lex facilius disponit, non ita verò in possessione, si in ea enim nullo modo fingit, quin illæ duæ qualitates, aut saltem vna illarum interueniat. Nam l. nostra §. si iusserim. & in l. quod meo. §. si vendito rem. Idèò lex fingit circa possessionē, quoniam mihi tradentis animus interuenit, & accipiētis rei aspectus. In casu verò nostro neque

neque corpus, neque animus utriusque, interueniat. Neque obstat text. in dicto capitulo ex literis. Contrarium enim potius probat, quemadmodum Alexander quoque hîc animauertit: cùm textus ibi dicat de medio terræ. Ergo aliquis actus corporeus interueniebat. Et illa consuetudo, de qua ibi pontifex, fundamentum habet à iure nostro communi in dicta. l. tertia in principio, infrà eodem. Vbi etiam Iurisconsultus dicit, quòd si quis fundum ingredia-
tur, non est necesse omnes tangere glebas, sufficit si partem terræ tetigerit, atque perinde est, ac si integrum fundum circumambulasset.

108 † Non obstat etiam textus, in l. raptores. in quo Alexander & alij potissimum collocant. fundamentum ac præsertim Alexand. hîc dicit ad illum tex. responderi non posse, cùm ramen haud magno labore eueri possit. Hallucinantur enim ibi Doctores, dum textus dicit, *Plena possessio*, non enim illius sensus est, quod possessio ex dispositione legis absque corpore, & animo transferatur, cùm nullum de hac re verbum fecerit, sed voluit Imp. ibi innuere, quòd

si quis rapuerit Vestalē virginem Deo dicatam, omnia illius bona confiscantur, applicanturque loco illi, in quo Vestalis comorabatur, & ipsa interim debet habere vsumfructum bonorum ipsam rapientis, quod illi solatium præbet lex: postquā verò hac luce functa est, plena possessio in monasterium transfertur. Ergo illud verbum, *Plena*, ponitur, quia absque qualitatibus transfertur possessio legis dispositione: sed dicitur plena propter consecutionem fructuum, & vsusfructus. Idcò quoque dicitur plena proprietas, seu plena possessio quando fructus interueniunt, vt dicebat Bald. in l. si plures. col. iij. C. de condit. insert. per tex. in l. si stipulatus sis. de vsur. secus verò si simpliciter, & vt per eum. Istud dictum sequitur Felin. in c. cū Ioannes. 109 de fide instru. col. 10. in princ. † Non obstat tex. in c. contingit. cui Perusini recentiores non responsum esse dicunt per Aretinum. ad illum sic respondetur, quod cū tex. ibi dicat, *verus possessor*, velit significare possessionis trāslationem absque actu corporeo induci: id verò quod consequitur, & naturalem, & ciuilem possessionem præsupponit
text.

text. ibi terminus habiles ad translationem
110 possessionis. † Definitio ciuilis possessionis
quam tradit Bart. hîc, non videtur admo-
dum tuta. Primò enim dicebar Iason, non
idcirco dominus feudi, qui ciuilem habet
possessionem, ex qua directum retinet do-
minium. l. j. §. qui in perpetuum. iuncta gl.
s. si ager vecti. vel emph. petat. habebit ius
insistendi, quia nō posset perturbare feuda-
tarium in sua naturali possessione. Alterū
vitium est, quia isthæc Bartoli definitio, vti
deberet, cum suo definito non conuertitur.
l. j. §. dolum. s. de dolo. cū simil. Nam in re-
bus mobilib. ciuilis possessio absque natu-
rali perit. d. §. Nerua filius. Ex quibus falsa
Bartoli definitioprehenditur. Verunta-
men tenendo illā, quam Dd. omnes sequū-
tur, animaduertendum est, in quantū Bart.
voluit ciuilem solūmodò parere vsucapio-
nem, quæ quamuis sit communis sentētia,
legibus tamen non probatur adductis per
Doctores. Textus namque in l. j. §. per ser-
uum qui in fuga. in primis ponit casum in
seruo, & sic loquitur in casu speciali, vt
apparet expressè in d. §. Nerua filius. Item
l. c. in dicto. §. per seruum qui in fuga. con-

111 fiderat quandam ſpecialitatem, dum dicit
id vtilitatis cauſa eſſe receptum. † Debetis
tamen dicere, communem ſententiam ita
procedere, vt ſola ciuiliſ pariat effectum vſu-
capiſionis, ſeu præſcriptioni, niſi aduerſare-
tur naturalis poſſeſſio: quod ſi ſic eſſet, du-
bitarem de comuni ſententia, quia natu-
ralis poſſeſſio attrahit ad ſe etiam ciuilem:
vt patet in d. §. qui ad nundinas. cum l. ſeq.
& in l. ſi id quod §. ſi. j. eodem. titul. noſtro.

102 † Prætereà hanc ſententiam retinendo, quæ
eſt comuni, poteſtis eam extendere, vt
non ſolum habeat locum in ſola ciuili poſ-
ſeſſione, verum etiã in ficta ciuili poſſeſſio-
ne, per text. in l. noſtra. §. per ſeruū qui cor-
poraliter. Vbi creditor per ſeruū corpora-
liter habet ciuilem fictã, vt ibi apparet in ver-
bo, *videri*, quod ſui natura fictionem deno-
tare ſolet l. j. §. de iſciſſe. j. de vi & vi ar. Facit
etiam text. in l. exceptam. j. tit. proximi. Ita dicit
Arecin in d. §. ex contrario. Cuius dictum
ſibi aſcribit Iaſon prætermiſſo vero au-
thore in ſuprà citato §. ex contrario.

103 Ex dictis Bartoli hinc Dñ præſertim Iaſon,
colligant, † Ex præſcriptione quæri vtile
dominium, & illud ius acquiſitum aduerſa
tur

tur directo dominio, vt præscribēs rerū do-
 miniū habere dicatur, quod magnopere ex-
 tollit Iason hīc ad ea, quæ tradūtur per Dd.
 in Authēti. Nisi tricēnale. C. de bon. mater.
 Quo in loco Dd. dicunt, in bonis mobilib⁹
 per vsucapionem acquiri directum domi-
 114 nium, † per præscriptionem vero in bonis
 immobilibus acquiri dominium vtile. Nā
 istud vtile dominium differt ab altero do-
 minio utili subalterno. Emphyteuta enim
 ac feudatarius, qui habent vtile dominium.
 d. l. j. §. qui in perpetuum. Isti recognoscunt
 dominium, præscribens verò dominium ne-
 gat, & sic verus dominus efficitur. Huc per-
 tinent ea, quæ Bart. voluit. in l. minor. §. fin.
 de euic. & Bald. in c. fraternitatis. col. 4. de
 115 testib. Vbi dicunt, † quòd si quis in libello
 diceret se esse dominū, deinde probaret præ-
 scriptionem, debet obtinere, & sustinetur li-
 bellus. Hoc extenditur etiam si in libello di-
 ctum fuisset se esse verum dominum, ac po-
 steà probaret præscriptionem: per dictum,
 Barto. hīc. Quod non procederet si proba-
 ret se esse emphyteutam, vel feudatarium,
 quia tunc non sustineretur libellus. Et sic
 verum dominium quis consequitur ex præ-

scriptione, adeò vt si quis etiam in libello dixisset, & se verum dominium, ac proprietarium asseruisset, nihilominus libellus sustineretur. Hoc fuit singulare dictum Baldi in l. ij. C. de condi. instit. col. ij. quod communibus suffragijs est receptum. Ergo verò de illo non nihil dubito, vt etiam Iason hic facit: quia proprietas non reperitur nisi directa. l. si tibi proprietas. de vsufu. accrescen.

- 116 Vltimò ex dictis Bar. † in vltima oppositione colligitur differentiam esse inter vsucapionem bonorum mobiliũ, & præscriptionem immobilium, vt scilicet per vsucapionem acquiratur directum dominium, per præscriptionē verò vtile. Ita voluit Accur. reiecta sententia Martini, cui omnes Dd. adstipulantur in d. Authent. nisi tricennale & aliàs C. de bonis matern. Canonistæ tradunt in Rub. extrà de præscriptionib⁹. Sed antequàm ad hanc disputationem descendam, animaduertendum est id quod non-
- 117 nulli, † inter quos est Alciat. Olden. & quidam Galli animadueterunt, & ante illos aliqui antiqui dixerunt, esse erroris viciũ facere hanc differentiam in vocabuli proprietate, vt alia sit vsucapio, alia præscriptio.

Imò

Imò vsucapio consideratur sicut in mobilibus, ita & immobilibus. Et hoc pluribus confirmari posset. Iurisconsulti nunquàm hanc differentiam constituerunt, solum de vsucapionibus dixere, nihil distinguentes inter mobilia, & immobilia. Et pro hac sententia facit in primis rubrum de vsucapionibus, & prescriptionibus: facit optimus titulus. Instit. de vsucapio. Vbi Iustinianus eodem modo dicit bona mobilia, & immobilia vsucapi. Vbi constituit differentiam inter bona immobilia, & mobilia, qua in re vno
 118 & eodem verbo est vsus. † Quantum verò ad principalem quæstionem attinet, omnino verior videtur sententia Martini, quæ tametsi à paucis Doctoribus approbetur, eam præceptor meo Decio placere inueni, qui pro defensione illius vnà cum alijs ponderabat primò iura indistinctè loquentia, & simpliciter, dominium acquiri in bonis mobilibus per diuturnam possessionem. Itaque differentiam faciunt, idèò videtur absurdum iura simpliciter loquentia distinguere, vt vult communis sententia, quòd in bonis mobilibus acquiratur directum in immobilibus vtile, quæ subauditio, vt ita di-

modi ratio magis procedere videtur in diu-
 terna possessione, & vsucapione, quàm in
 triennali. Ergo à maiori ratè rationis dicen-
 dum videtur, potius directum dominium
 acquiri debere in præscriptione, quàm in
 vsucapione. Quinò facit definitio l. c. in l.
 iij. eod. tit. de vsucapio quæ sic se habet, vsu-
 cationem esse quâdam adiectionem, & ac-
 quisitionem Domini. Certum autem est,
 quòd definitio debet esse propria, sed hoc
 nõ esset, si partim pro utili dominio, & par-
 tim rursus p. directo acciperetur. Quò igitur
 sit bona definitio, dicendum est utroque
 casu acquiri dominium directum, Sextò pro
 hac parte facit etiam tex. quam Decius ex-
 pendit in Institutionibus, de vsucapionib.
 quo in loco, ut suprà diximus iuris antiqui
 dispositionem Imperator refert, quod inter
 bona mobilia, & immobilia distinguit, ut
 illa anno duntaxat, hæc verò biennio vsu-
 caperentur, quanquã hoc Iustinianus, ut ibi
 apparet, correxerit. veruntamen ius anti-
 quum nullam constituerebat in domini ac-
 quisitione differentiam, quoniam breue spa-
 tium, & modica erat temporis differentia.
 Itaque si ius antiquum in utroque casu de

dominio directo intelligebatur, simili profecto modo etiam correctio per Iustinianum facta intelligi debet de directo. Etenim Imperator nihil nisi tempus immutauit, voluitque, vt ipsemet dicit, ne domini tam naturè dominio defraudarentur. Sic non immutauit aliquid circa dominij acquisitionem, In hoc iuris antiqui dispositione seruauit: quoniam nullam constituit differentiam. Et quod non tollitur, stare non prohibetur. l. precipimus. C. de appel. hæcque Decij est inductio, quamuis ille non tam perspicue inducat. Postremò huic sententiæ opitulatur, quòd plures casus, & effectus considerari possunt, vt. j. dicemus, in quibus est maxima differentia, vtrum acquiratur directum, vel vtile: Ideoque tutior erit hæc sententia, vt dicamus in vtroque casu dominium directum acquiri. Cui sententiæ accedendo, 119 quæ in veritate robustior est. † Non obstat tex. in quo Accur. ceterique DD. potissimū construunt fundamentum, in l. j. in fin. de aqua pluuiæ arcen. vbi utilis actio, ac textus ille loquitur in diuturna possessione. Huic respondebat Oldendorpius in tractat. vsucapionum. quòd tex. iste non bene à DD. adducebatur,

ducebatur; omittebatq; casum antiquum
 possessionis. Itaq; cum I. C. in diuersis ter-
 minis loqueretur, non potest colligi ex tex-
 tu illo secundum communem sententiam,
 & Dd. totam legem non perspexisse. Hu-
 iusmodi responsio mihi non satisfacit, nimi-
 rum quæ expressim textui repugnat, qui
 semper de tēporis antiquitate locutus est,
 licet de seruitutē agri, & hoc apparet in tex-
 tu, in fine, ibi, *etiam de seruitute*. Cū dictio
 illa sit continuatiua ad præcedentia: ac
 I. C. semper idē thema retineat vsq; ad vlti-
 mum, vt ibi videre est. Propterea in his ra-
 tionibus ac responsione nulla vis est facien-
 120 da. † Decius verò meliùs meo iudicio re-
 spondet in d. l. traditionibus. Quòd tex. ille
 loquatur in seruitutib. vt loquitur à princi-
 pio ad finem vsq; Quapropter mirum nō
 est, si textus dicit utilis actio. Nam in rebus
 incorporalibus propriè non datur domi-
 nium, quemadmodum apparet per defini-
 tionem Bartoli communiter receptam in
 Dominio. in l. si quis vi. §. differentia. eo. tit.
 nostro. Vbi dicit dominium esse ius in re
 corporali. Meritò igitur cū propriè non
 sit dominium in incorporalibus, lex dicit

utilis actio. Hoc etiam probat tex. in simili
 in d. l. § qui in perpetuum Si ager vectig.
 &c. Neq; obstarer prætereà, si quis pro cõ-
 muni sententia adduceret rationem istam,
 q; per præscriptionem acquiratur directũ
 dominium, quia directum dominium vti
 proueniens à iure gentium, non potest tolli
 per principem absq; causa. l. Item si verbe-
 ratum. de rei vendi & in l. Lucius. de euct.
 secus verò in dominio ciuili Ad hoc enim
 responderi potest, quod idem in vsucapione
 dicendum esset. Sed replicari potest in hoc
 casu dominium directum à principe tolli po-
 tuisse, & à lege positua, propter causam na-
 turalem, quæ in dominorum negligentia
 consideratur. Nam licet vsucapio videatur
 esse contra ius naturale, inniteretur tamen
 rationi naturali propter publicam utilita-
 tem, ac negligentiam dominorum *Verunta-
 men*, defendendo Dd. sententiã, quæ dis-
 ferentiam statuit inter vsucapionem bono-
 rum, & illam, quæ est immobilium, vt suprã
 dictum est, tribus modis à Docto. limitatur,
 121 † Primò vt communis sententia proce-
 dat, nisi interueniat tempus, inicij memoria
 non existat in contrarium. Cum enim lex
 isto

isto casu constituat titulum, sequitur, ut do-
 minium directum acquiratur, quæadmodum
 acquireretur, si quis eam haberet à domino,
 ita est text. hoc modo inductus in l. hoc iure.
 §. ductus aquæ. de aqua quotidiana. & estiva.
 ut text. ille loquatur in seruitutibus in qui-
 bus titulus acquiratur. Ita dicebat Bald. in
 d. l. traditionibus. col. ij. vers. Ego dico. Et
 Alexan. ibi hoc idem refert, & sequitur ibi-
 dem Decius Socyn. in consi. 127. incip. visis
 capitulis. lib. ij. Ac Decius illo in loco plura
 congerit. Idemque hoc. Bald. in tract. præ-
 scrip. in. ij. quæstio. principi. dicit. Hanc verò
 limitationem Lancel. damnabat, qui frater
 Decij fuit, in d. l. traditionibus. Quamuis il-
 122 lius mentionem Decius non faciat. † Sic au-
 tem ad text. in d. l. hoc iure. §. ductus aquæ.
 respondebat, loqui illum text. in seruituti-
 bus, in quibus titulus non requiratur. l. si
 quis diuturno. si seruit. vendi. Hanc ego re-
 sponsum non approbo, quia per alia iura
 hoc probatur, ut patet in c. ij. de præscri. in
 123 vj. in fine. † Contra hanc tamen limitationem
 directam videtur esse text. in d. l. j. in fin. de
 aqua pluuiæ. arce. retento communi intel-
 lectu ad illum text. qui de tēpore loquitur,

cuius initij memoria non extat: Et tamen textus dicit vtilem competere actionem, & sic vtile dominium, egoque ita legendo dicebam. Reperio autem quosdam recentiores Bononienſes in Rubri. de vſucapionib. qui eundem text. adducunt, & cogitandum eſſe arbitrantur. Verum ſi Lancelloti procederet ſententia, facilis eſſet reſpoſio. Sed melius foret hanc limitationem defendendo dicere, quemadmodum ſuprà reſpondebat Decius, quòd ibi ſumus in ſeruitutibus, in quibus dominium propriè còſiderari nò poſteſt, meritò etiam directum per tempus immemorabile conſtitui nequit.

- 124 † Secunda limitatio eſt, vt ſententia communis procedat, quando præſcriberetur còtra dominum habentem vtrumque dominium, directũ atque vtile, ſecus verò ſi tantummodo directum: quia tunc per præſcriptionem acquireretur directum ad hoc vt præſcriptio aliquid operaretur. Ita nòtabiliter volebat Card. Alex. in. c. j. col. ij. de feudo non haben. propr. natu. feu. Vbi adducit Ray. de Forl. ita voluiſſe in d. Authẽ. niſi tricennale. C. de bonis mater. & Nico. Neapoli. in d. c. j. Hanc quoq; ſecundam limitationem

tionem refert, & sequitur Bald. in præallegato loco. † Tertia limitatio est, ut communis sententia locum non habeat, si iure municipalis caueretur per præscriptionem dominium acquiri: tunc enim, ut supra dictum est, eodem modo ut aliquid operaretur statutum ultra ius commune, acquireretur directum. Ita volebat Bal. in l. iij. j. tit. prox. & sequitur Alexan. cum Iasone in d. l. tra-

126 ditionib. † Semper enim, ut dictum est, verba aliquid operari debent. l. si quando. de leg. j. & c. si Papa. de priuil. in vj. Notat Bald. in Rubr. de contrah. & commit. stipul. quæstione xj. nullam syllabam in aliqua dispositione esse superfluam. Hanc limitationem supradicti reiiciunt Bononienses in præalleg. loco. Etenim iura municipalia recipiunt interpretationem à iure communi. l. ij. C. de noxalib. c. cum dilectus. de consue. Bart. & DD. in l. omnes populi. de iustit. & iure. Neque obstat secundum ipsos, inutile fore statutum, nec illud quid operari. Ex illorum enim sententia bifariam respondetur. Ac primò quidem non inutile statutum esse, cum pariat conditionem specialem ex illo statuto. Sicque ex eo duplex erit reme-

dium de iure communi, & de iure municipali. vt Bart. & Dd. tradunt in l. j. §. lex Falcidia. ad leg. Falcid. Deinde verò quoniā e isto statuto competeret præscriptio absque titulo, & sic aliquid operaretur, vt dicebat Rom. in l. Celsus. & ibi Alex. in Apostilis. tit. proximi. Atque ego idem planè sentio, de dominio directum nō acquiri propter istud statutum: cū difficile sit dominium directum auellere, quemadmodum postea dicemus. Sicque semper statutum interpretari debemus, vt quàm minimū ius commune

127 ne lædatur. † Ac ne quis existimet præcedentis articuli disputationem nullam in se continere vtilitatem. Quod enim à nobis in utramque partem est disputatum, vtrum utile, an verò directum dominium ex præscriptione acquiratur, plures inde possunt

128 considerari effectus, quorum † primus est si remanserit directum dominium, vt dominus directus possit cōtra alium tertium directa actione agere, remque à tertio possessorē vindicare, non tamen contra præscriptentem. tex. est in l. si quis emptionis. §. j. C. de præscri. trigin. annor. & ita Dynus dicebat in d. c. sine possessione. de regu. iur. in

† Alti

- 129 † Alter effectus considerari posset, quod si res præscripta peruenerit ad primum dominum, ille qui præscribit bona fide spacio triginta annorum, cum tantum quasiuerit utile, non potest rem ab eo vëdicare, quamuis habeat contra quemlibet actionem, ut est text. in d. l. si quis emptionis. §. j. secundum intellectû Ioannis glossatoris ibi communiter receptum. † Tertius effectus est, nam quando acquiritur dominium directum, in huiusmodi casibus exceptio præscriptionis impedit litis ingressum, ita Bald. & Salycet. in d. Auth. nisi tricennale. Felin. in Rub. extra, de præscrip. Atque tres istos iam enumeratos effectus refert & sequitur
- 131 Bald. in præalleg. loco. † Quibus ego ultra DD. adhuc duos adiungo, ita ut quartus sit effectus, sub quo plures alij considerari possunt, veluti à conditionis implemento, & si de hærede haberetur mentio, conditio verificari debere in hærede directo, ut patet in l. qui hæredi. & l. Mæuius. cum similibus. de conditio. & demonstrat. Plurimum autem refert, utrum quis sit directus hæres, vel utilis hæres ac dominus: Etenim multa in directum hæredem transeunt, quæ

non transirent in vtilem. Facit tex. in l. quia
 perinde. cum alijs ad S. c. Trebellia. bonus
 est tex. in l. qui liberis. §. hæc verba. de vulg.
 132 & pupilla. † Quintus effectus sit, quod dire-
 ctum dominium difficilius poterit auferri
 quàm vtile, cum dominium directum sit iu-
 ris gentium. l. ex hoc iure. de iusti. & iur. vti-
 le verò à iure positiuo. l. in rem. de reivendi.
 Facilius igitur princeps auferre poterit do-
 minium vtile, quàm directum. Nam dire-
 ctum à principe sine causa tolli non potest.
 l. item si verberatum. §. j. de rei vendica. & l.
 Lucius. de euictionib. Hinc est illud quod
 Dd. volunt, principē impedire posse præscri-
 ptionem, ne tempus interim currat. c. cum
 nobis. de præscri. & per Legistas in l. omnes
 populi. de iusti. & iur. licet absolutam præ-
 scriptionem princeps non tam facile possit
 impedire, quoniam ius quæsitum non præ-
 sumitur ita à principe auferri. l. ii. §. si quis
 à principe. & §. meritò. ne quid in publi. lo-
 co. Dd. in l. Gallus. §. & quid si tantum. de
 133 liberis & postumis. † Quantum ad definitio-
 nem naturalis possessionis ex dictis Bartoli
 134 primò colligitur, † eandem esse naturalem
 possessionem in persona Emphyteutæ, quæ
 est in

est in feudatario, & alijs personis. Ac quamquam vna potentior sit altera, nihil tamen in substantia, sed numero tantum differunt. Ideo non constituitur diuersa species. d. l. fina. de fundo instru. Idemque voluit Bart. in d. §. ex contrario. Idem verò Bart. refragatur huius sententiæ, in l. j. & fi. j. vti possidet. vbi directè contrariam tenuit, scilicet possessiones inter prænominatas personas inter se substantia differre. Mirum autè est Bartolum tanti momenti virum in re tam exigua sibi contrarium fuisse. Veruntamen si quis illum ab aduersariorum impugnationibus defendere cupiat, dicat Bartolum diuersimodè speciem considerasse, is enim hoc in loco & in d. §. ex contrario. magis philosophicè, proprièq; locutus est, quàm Iurècōsultorū more. In alijs verò locis latius sumpsit speciem, ita vt plerunque apud I. C. fieri solet. Et suprà monuimus ex modica, & leui admodum differentia leges diuersam constituere speciem. per l. j. de præto. stipul. & l. ij. §. deinde ex his. versic. deinde cum esset.

135 de orig. iur. † Deinde etiam ex dictis Bartoli colligitur, istud generale præceptū, quòd ea quæ differunt per plus, & minus, non cō-

stituunt differētiā. Cui Iason hīc occurrit
 ad hūc modum, seruitutes viā, itineris,
 actus differunt per plus & minus. l. j. de ser-
 uitutib. sed nihilominus secundum Bart. in
 l. qui vsumfructum. in fine. j. de verbo. obli-
 ga. specie differunt. Ad hoc responderet Ia-
 son declarando illam regulam d. l. fin. de
 fundo instr. hoc modo. Quod aut res diffe-
 runt per plus & minus facto hominis, vt in
 d. l. fin. veluti Naui ac Scapha, & tunc non
 constituunt diuersam speciem: aut verò dif-
 ferunt in iure, & tunc cōstituunt. Ratio ra-
 tionis huius declarationis est, quia, vt supe-
 rius diximus, lex facile speciem ex minima
 136 differentia inducit. † Præterea quoque ani-
 maduertendum est ad dicta Bart. quantum
 voluit vsufructuarium, ac feudatarium ius
 vsufructus, & feudi præscribere posse: de
 vsufructuario adducit text. in l. fin. in fin.
 C. de præscr. long. tempo. de feudatario ad-
 ducit tex. cum ibi notatis in l. competit. C.
 de præscript. trigint. annor. verum glos. ibi
 non loquitur in feudatario, sed in emphy-
 teuta. Sitamen a simili Bartolus voluisset
 extendere, potuisset adducere text. in c. j. §.
 si quis per triginta annos. si de feudo. fuer.
 coniro.

137 contro. Quo in loco pro illius sententia opti-
mus est casus. † Dictum Bartoli hinc declara-
re debetis, ut usufructuarius & feudatarius
prescribere possint ius feudi, & ius usufructus, non absolutè, ne dominum recognos-
cant, inò illum recognoscere debent. Sed
bene dominus feudi post spatium triginta
annorum nō potest expellere vasallum, de-
negando non iustam fuisse inuestituram. Si
verò per spatium triginta annorum domi-
num non recognouisset, prescriptio iuris
feudi nō curreret, ita voluit notabiliter Bal.
in. c. j. §. porrò. in Titul. qui olim feud. alien.
poterat. Et ita consuluit Alex. in consi. 169.
incip. viso themate. lib. ij. Et ita videtur tex.
esse in. d. c. j. §. si quis per triginta annos. ubi
textus duo requirere videtur: cum ut per
annos triginta possederit, tum, quòd domi-
nū recognouerit. Ita dicit singulariter Bru-
nus post alios in consi. 48. col. ij. quo in loco
138 copiose de hac re. † Postremò etiam ani-
maduertendum est, quòd Barto. hinc circa
possessionem corporalem dicebat posuisse
hanc differentiam loco commodioris do-
ctrinæ, quod alienum ab illius sententia vi-
detur, qua triplicem possessionis speciem

constituit diuersam in substantia, quæ vt su-
 perius diximus, ab omnib⁹ dānabatur. Tex-
 tus enim videtur esse, vt ibi notat Bal. in d.
 l. nemo ambigit. C. eod. ibi, *duplicem esse*
 139 *rationem possessionis*. † Item etiam est ad-
 uertendum, quòd Bar. vltimo loco dicebat,
 hanc corporalem possessionem duos pare-
 re effectus, vt ingresso corporaliter compe-
 teret interdictum, vti possidetis, & interdi-
 ctū vnde vi, si expulsus fuisset. Hoc videtur
 esse cōtra sententiā omniū DD. de qua DD.
 in d. l. naturaliter. §. nihil commune. j. eod.
 per tex. optimum, in c. ad decimas. de rest.
 spolia. in. 6. vbi si notoriè constat de non iu-
 re alterius, spoliatus non est restituendus.
 Et sic limitatur illa regula, spoliatos impri-
 mis esse restituendos: quoniam responde-
 tur ex dictis Bartoli, quòd illud procede-
 ret, quando ageret cōtra tertium, secus ve-
 rò si contra dominum. Etenim si de domi-
 nio constaret notoriè, tunc non esset resti-
 140 tuendus. † Circa quæstionem à Bartol. pro-
 positam, an in quasi possessione iurium in
 corporalium non personalium, prout est
 vsus, & vsusfructus, sed in quasi possessione
 iurium realium considerari possit duplex
 possessio

possessio, naturalis scilicet, & civilis, quæ cōsideratur in rebus corporalibus: Bartolus hīc subtiliter, & obscurè loquitur. Super cuius dictis Iason, latè hīc insistit. Ego ex dictis Bartoli, nonnullas conclusiones colligo, quarum prima est, vt naturalis possessio considerari possit, quoad effectum retentionis, vt sicuti in personalibus iuribus naturalis possessio parit effectum retentionis inter alios, ita & hic fundus ipsemet retinet hanc eandem possessionem. Exempli gratia (dicit Bart.) aqua semper defluens, adducendo tex. in l. qui fundum. in ij. respōso, quemadmodum serui. amittatur. Naturalis enim ille cursus aquæ ius retentionis operatur absque scientia domini, quia natura operatur ibi illum effectū, & lex semper considerat naturalem causam in seruitutibus, vt est optimus text. in l. foramen. de seruit. urbano. prędio. Atque in tali possessione, vt hīc per Bartolum, nulla scientia domini requiritur, natura, vt dixi, retinet fluxum aquarum, & similia. In possessione verò civili contrarium accidit, necesse est enim, vt interueniat scientia domini fundi dominantis, qui sciat scillo iure vti, aliàs

præscriptio locum non haberet. l. prima. §. Aristoteles de aqua quotidiana & æstiuæ.

- 142 † Ratio differentiæ est, nam fundus præscribit. l. qui in aliena. §. finali de negotijs gestis. Cum ergo res sit inanimata, potest talis res aliquid nobis quærere. glossa est singularis in. §. penultimo. Instituit. per quas personas nobis acquirit. merito lex voluit sciētiam domini necessariò interuenire debere. dicto §. Aristotel. Sicque in casu isto interuenit factum, & animus hominis, quemadmodum dicebat Panormita. in capitul. de quarta. col. quarta de præscriptio. Propter rationem supradictam absurdum esset, per fundum, & sic rem inanimatam nobis aquiri posse. Secunda conclusio est, fundum præscribere, non dominum fundi dicta. l. qui aliena. §. finali de negotijs gestis. Ad idem est bonus textus in l. prima. & ibi Bartol. si seruitus vendicetur.

- 143 † *Inferitur ex hoc ad practicam libellum* posse concipi in actione confessoria & negatoria nomine prædij, cum seruitus acquiratur fundo, & non domino. Potest etiam libellus concipi in personam domini, quemadmodum Bart. dicit in dicta l. prima si ser-

si serui. vendi. hoc idem dicit Bartol. in l. si prius. in. §. opposit. secundæ partis. de ope. noui nunciatione. Hoc idem dicunt DD. in §. æquè. Institut. de actionibus. Et ita est communis stylus.

Tertia conclusio, quæ ex dictis Bartoli
 144 colligitur, est huiusmodi. † Seruitutes habentes causam discontinuam, tempore præscribi non posse. l. seruitutes. de seruitut. tit. generali. secus verò si habeant causam
 145 continuam. † Quando autem seruitutes dicantur habere causam continuam, vel discontinuam, glos. & Doctores tradunt in dicta l. seruitutes. Dabant exemplum, in aquæ ductu, qui potest præscribi. l. ij. C. de seruitutib. & aqua. quem textum Barto. hic adducebat ad probandam ciuilem possessionem. Ponunt etiam exemplum in stillicidio, licet exempla hæc vera sint, non tamen rationem subiungunt, quamobrem in talibus exemplis seruitutes habeant causam continuam, propter eam tu sic dicere potes, dando regulam generalem. Seruitutes ita demum dici causam habere continuam, quando habent causam naturalem, quia causa naturalis facit causam perpetuam.

Atque hoc modo lex accepit perpetuam causam, licet id non assiduè fiat, ita express-
 146 se hoc dicit I. C. † Ex cuius dicto hæc regula colligitur, in l. foramen. de ser. vrba. prædio. vbi clarè textus dicit, causam naturalem esse perpetuam, quod verò facto hominis contingit, causam perpetuam non continere: quoniam causam naturalem non habet. Et ad intellectum illius textus in principio debetis addere ibi, *Foramen in imo pariete*, quæ verba defunt in nostris Codicibus. Et hoc modo planè procedit text. Idem videtur etiam sentire I. C. in d. l. seruitutes. Quoniam verò seruitutes causam discontinuam habentes non præscribantur, si tamen interueniret spacium temporis, cuius initij memoria non existeret, induceretur præscriptio. Sic Bart. hîc voluit limitando supradictam regulam, qui quamuis nihil adducat, est tamen Glof. in terminis recepta communiter in d. l. seruitutes. quæ adducit textum in l. de aqua plu. ar. cend. Ad idem tex. est in l. ij. §. ductus aquæ, de aqua quotid. & æstiuæ.

147 † Item animaduertendū est ad dicta Bartoli, qui sibi videtur aduersari, vult enim
 hîc in

hîc in quasi possessione ciuili requiri animum, ac scientiam domini, sed in l. hæc autem. in princ. circa fina. contrarium voluit. de seruitu. vrba. prædio. Vbi dicit, nullam quasi possessionem in iuribus incorporalibus animo retineri, eandemq; reddit rationem, quam Bartol. hîc, in princ. oppositio. Quod si verum esset, sequeretur seruitutes semper habere causam continuam, quod expressè contra leges foret illas, quæ differentiam inter causam continuam, & discontinuam cōstituunt. d. l. seruitutes. & d. l. foramen. Bartolus in hac cōtrarietate nullo
 148 modo defendi potest. † Veruntamen tenenda est eius sententia hîc, vt ciuilis possessio in quasi possessione istorum iurium incorporalium non possit absque animo considerari. Et quod animo retineatur, vt est natura ciuilis possessionis, text. habetur in dicta. l. licet. C. eodem. & dicta. l. si id quod. §. finali. Nam animus solus non tolleret differentiam, neque induceret causam continuam, vel discontinuam, sed sola naturalis ratio, quemadmodum antea diximus, per d. l. foramen. inducit causam perpetuā, vel non perpetuam. Nam lex perpetuam

causam considerauit, quando naturalis ratio militaret, hoc est potentia naturalis rationis, quamuis actus non esset assiduus dummodo natura considerari possit. Et ita expresse dicit text. in d. l. foramen. Quod si ex aqua ex celo descendat, dicitur continere causam naturalem & perpetuam, licet
149 non assidue pluat. † Ultimo loco ex dictis Bartoli generalis conclusio colligitur, quod in iuribus realibus incorporalibus possessio consideratur naturalis, quoad effectum retentionis. Item nascitur civilis ex quo in hac quasi possessione resultat effectus vsucapionis, quæ absq; civili possessione
150 ne nasci non posset. † Pro sententia illius optimus videtur esse text. in dicta l. nemo ambigit. C. eod. dum dicit inibi, duplicem esse possessionis rationem, vnam quæ in iure, alteram quæ in corpore consistat. Sequitur postea in tex. utraq; esse legitimam, itaque necesse est, ut textus ille de utraque possessione, civili, scilicet de civili possessione in iurib. incorporalibus, deinde altera de corporalibus, quia textus ille non intelligitur de naturali & civili possessione, quandoquidem utramque esse legitimam dicit,

dicit id quod in naturali possessione, quæ à
 lege positiva nō est introducta, verificari nō
 potest. Ergo de supradictis civilibus posses-
 sionibus ille tex. intelligendus est. Hac occa-
 sione ad istud propositum, & Ruyn. notat
 hūc tex. hīc, non tamen in hac quaestione,
 & ad hoc propositum, sed in illo præceden-
 ti articulo, dum disputabatur, vtrum vnica
 vel duplex esset possessio, atque hæc indu-
 ctio confirmari posset, si quis attentius le-
 gem illam, vsque ad finem introspiciat: dū
 loquitur ibi de præscriptione, quod in natu-
 151 rali locum habere nequit. † Cum naturalis
 sola non pariat effectum vsucapionis, vt su-
 perius per Bartolum, & DD. conclusum
 est. Bene verum est ad inductionem istam
 responderi hoc modo posse, quo præceptor
 meus Decius hīc respōdet, dum dicit posses-
 sionem naturalem posse dici legitimā pro-
 pter legis adprobationem argumento l. le-
 ge obuenire. de verb. signi. Item responderi
 posset ad illū tex. aliū esse sensum, cum dicit
 duplicē esse possessionis rationē hoc est, duas
 inesse qualitates in possessione, videlicet cor-
 152 pus, & animū, acipiēdo animū p iure. † Præ-
 terea etiā animaduertendū est, quātū Bart.
 existimat

existimat non requiri animum alicuius in
 quasi naturali possessione: imò ipsa natura
 lis possessio de se operatur effectum reten-
 tionis, per d.l. qui fundum. Istud Bartoli di-
 ctum nequaquã procedere videtur. Enim-
 uero in animi possessione siue naturali, siue
 ciuili animus prædominatur, & absque ani-
 mo neque naturalis, neque ciuilis possessio
 considerari potest. Etenim si quis animum
 non habet tenendi, vel acquirendi non in-
 ducitur naturalis possessio, multoque mi-
 nus ciuilis, vt patet in lege nostra. §. j. ibi,
Quia effectiorem tenendi non habet. & in
 plurib. alijs iuribus, & legibus. Facit etiam
 textus in l. quemadmodum. j. cod. ibi, nulla
 possessio &c. Ergo siue sit naturalis siue ci-
 uilis pendet ab animo. † Sed vt Bartolũ de-
 fendamus, mentem illius huiusmodi fuisse
 arbitror, vt animum in hac naturalis pos-
 sessionis retentione excludere vellet, Et
 quod à principio animus interuenire non
 debeat, hoc enim est planè impossibile, Es-
 set enim detentatio asinina. Ideoque Bart.
 ab initio animum interuenire debere existi-
 mauit. Verùm si animus cessaret, vel per
 mortem naturalẽ vtentis, vel alio quocun-
 que

que modo, naturalis cursus aquarum induceret effectum retentionis seruitutis, vt in exemplo appposito hîc per Bart. per d.l. qui fundum. Et videtur esse verisimilis mens Bart. licet obscure dicat, idque comprobatur. Nam iura per Bart. adducta necessario non probant, imò potius contrarium probare videntur. Textus enim in d.l. qui fundum. iuncta l.j. §. animū requirere videtur. Clari⁹ idem innuit textus in l.j. §. quæsitū. quem etiam Bartol. hîc adducit. dum text. dicit, duxisse videtur: Sicque animū inesse I.C. fingit. ita quoque Iason in hoc loco, nec
154 non Ticinenses sentiunt. † In glossa in verbo, *Primi* dum quærit, quomodo quæretur possessio in rebus, de quibus in textu, vtrum solo aspectu, an verò etiam apprehensione. Glos. tres refert sententias: quarum prima est, vt distinctio fiat inter res animatas, & inanimatas, id est, inter animalia, & corpora: vt est fundus, & similia. In secūdo casu dicebant quidam distinguendum esse, an res essent possessæ ab alio, aut verò vacarent, & sic in nullius bonis. Hęc sententia à Bartolo, Alexandro, cæterisque Doctor. improbatur, nullamque differentiam inter
res

Alij aliam responsionem dabant, quod in l. clauibus. tractabatur de possessione, hic verò de dominio. Hanc sententiam reijcit Bartolus: quia idem est, nam ex possessione sequitur dominium. Defendi posset istorum sententia contra Bartolum textus enim noster hic non vult ex possessione dominium acquiri, sed bene dominium habuisse originem à possessione. Ista secunda sententia communiter ab omnibus damnatur, vt hic per Alexandrum post Bartolum & alios.

155 † Tertia fuit distinctio inter res quæ per inuentionem acquiruntur, & inter alias res, vt primo casu non sit necessaria apprehensio, atque exemplum ponunt in thesauro. in l. nunquam. §. thesaurus. suprà titulo proximo. Verum hæc tertia sententia communi consensu reprobatur, quoniam cōtra tex. est in d. §. thesaur⁹. qui licet dicat inuentoris fit, intelligitur tamen apprehensione. vt est casus legis in dicto. §. Neratius vbi I. C. vult expresse, naturalem apprehensionem esse necessariā in acquisitione thesauri. Dicebat præterea hoc in loco Barto. id esse contra verbi proprietatem inuenire, quod

quod sui natura designat inuentionem cū
 apprehensione. per l. si Barlatoram. C. de
 fideiussio. Item hæc sententia repugnat tex.
 nostro, hîc in fine. vbi de gemmis loquitur,
 & lapillis &c. qui expressè requirit apprehensionem, per quem tex. vt suprà in notabilibus videre est, reprehendebamus Porcū
 in §. item lapilli. Institu. de rerum diuissio.
 Ex dictis Bartoli post glo. conclusiones nō-
 156 nullæ colliguntur. † Et prima est, vt modus
 quærēdi per inuentionem intelligatur per
 occupationem. d. §. Neratius. & d. l. si Barlatoram. & per textum nostrum. per quæ iura Alexander hîc dicit glossam in §. item lapilli, & in d. §. thesaurus. qui volebat ex sola inuentione possessionem acquiri, perperā dixisse. Et quanquā Gui. à Cuneo dictam glo. propugnare voluerit, vt intelligatur sic quo ille qui primus thesaurum inspexerit, præferatur secundo. Hoc enim dicit Alexā. & benè, & est cōtra text. in d. §. thesaurus. iuncto §. Neratius. & textus est, in l. nostra in fine. quæ omnino voluit ius acquiri ex apprehensione, non ex aspectu, vel alio modo.
 157 † Secunda conclusio quæ ex Barto colligitur talis est, quòd verbum inuenire, debeat

intelligi cum effectu, hoc est, cum apprehensione. per l. si Barsatorum. C. de fideiussori. Et ex isto dicto Bartoli hinc inferunt ad iura
158 municipalia, † quæ in hisce terminis sic dis-
ponerent, exempli gratia, si ius municipale
disponeret, inuentus nocturno tēpore cum
armis, & gladio, tali pœna plectatur, tunc
istud statutum intelligi debet si inuentus
fuerit, & apprehensus, si verò non fuerit ap-
prehēsus, etiam si de delicto constaret per-
petrato cōtra prohibitionem statuentium,
vt pax & tranquillitas in ciuitate conserue-
tur: quoniam multa aliquando mala exo-
riūtur: is qui arma gestasset, pœnam statuti
euaderet. Hoc idem ante Bartolum voluit
Cinus in dicta l. licet. C. eodem. Idem quo-
que voluit Alberic. in d. l. licet. inferens ad
aliud simile statutum, quòd si iure munici-
pali caueretur, si quis inuenerit bannitum,
is consequatur centum florenos non suffi-
cit inuenisse, nisi etiam apprehenderit, ad
hoc vt præmium propositum consequatur
atque ex eadem ratione voluit Baldus in
fortioribus terminis, in l. item lapilli. de rer.
159 diuisione. † Quòd si statutum prohiberet
mulieres portare gemmas, ac margaritas

nisi esset nobilis, vel illustris mariti vxor, vti communiter huiusmodi iura municipalia & apud nos, & apud vos reperiuntur, & quedam gemmas ac Margaritas gestare visæ fuerint, si tamen non apprehendantur, non erunt puniendæ. Et Alberic. etiam post Iacobum ab Areti. in l. quod ait lex. infra de adulter. per illum textum ac idem rursus

160 † Alb. in. ij. parte statutorū, quæst. 118. incip. statutum. voluit in prædictis locis q̄ si iure municipali cautum esset, vt inuētus in ludo tesserarū, hac vel illa pœna puniatur, si non sit apprehensus, quantūvis testibus conuictus fuerit nulla pœna coërceri debeat. Propter eandem rationē Bart. Veronem in consi. 23. incip. spectabiles domini prætores. colum. prima. defendit quendam, qui lanæ artem adulterat contra statuti prohibitionem, quamuis enim inuentus sit artificia lanæ adulterans, quandoquidem tamen apprehensus non fuit, puniendus non erat. Idem planē voluit consulendo Alexand. in consi. 24. incipien. Animaduersis. colum. 9. lib. ij. Quod si statutum puniret aliquem si noctu in alterius ædibus reperiretur quamuis visus, si tamen apprehensus non fuerit

pœna

pœna non erit mulctandus. Plura similia ad istud statutum adducere possem, ac plures Doctorum adiungere decisiones, verū his impræsentiarum contentus ad fundamenta istius sententiæ descēdo, quæ omnium ferè suffragio recipitur & comprobatur. † Hanc sententiam Bartol. & aliorum tenuit in primis hīc Ange. & in l. qui seruū j. de verb. obligatio. in l. si fugitiui. C. de seruis fugit. Imola. Castren. Alexan. Aretin. & Iason hīc, & in d. l. qui seruū. & Alexand. etiam in d. §. Neratius. hanc sentētiā sequuntur: Dicitque Iason hoc in loco istam communem esse sententiam, à qua & consulendo, & iudicando recedendum non sit, pluresque talis pœnas statuti euasisse, & similia scribit propter Bartol. aliorumque sententiam hīc. Hancque sentētiā plerique recentiorum sequuntur, vt hīc per Ticinenses, & Perusinos. Istius autem communis sententiæ potissimum fundamentum est, quoniam proprietas verbi inuenire, hoc denotat, vt necessaria sit apprehensio. d. l. si Barsatoram. vbi casus pro hac sentētia. Secundò videtur esse textus in d. §. Neratius. iuncta d. l. nunquam. §. thesaurus. vbi

inuenire dicitur cum apprehensione. Tertiò facit ratio, quoniam in pœnis mitior pars semper est accipienda. l. si præses. j. de pœnis. cum simil. Et hanc sententiam omnes ferè scribentes sequuntur, & refert Bartolom. Cassaneus in compendio suo de constitutionibus Burgundiæ, in tit. j. §. j. in ver. *Aduennes & troués*. Num primo, quòd dum Mediolani assessorè ageret eo tēpore, quo Galliarum Rex domininabatur illi ciuitati, & quidā inquisitus fuerat, eò quòd arma gestauerat contra Regia edicta, ac testibus conuictus, defendebatur nihilominus ex suprà dictis Doctorum decissionibus: Sicque iudicatum fuisse refert illum in statuti pœnam non incidisse. Ac propterea, vt eodem in loco commemorat Carolus de Ambasia Regius Locumtenens tum temporis ad tollendas istas disputationes iussit vt in statuto adderetur, si inuētus fuerit, vel

162 per tres testes cōuictus. † Aduersam tamē sententiam nonnulli arripuere. In primis Angelus sibi contrarius in dicta l. tertia. §. Neratius. Imola. Roma. Nicol. de Neapoli. qui ad hoc ponderabat text. iuncta gloss. in l. prima. per gloss. final. C. de thesaur. libr. x. vbi

vbi volebat hanc quæstionem resolui statuti prohibentis armorum gestationem, vt sufficiat si conuictus sit testibus, quamuis apprehensus non fuerit. Hoc idem voluit Feli.in cap.i.j.colum.iiij. de rescript.& hoc idem Aretinus sibi contrarius in dicto §. Neratius. qui pro hac sententia adducet textum in l.raptores.C.de raptu virgin.ibi, *Inuentus & deprehensus*, ponderando illā copulam, ET, quæ ponitur inter diuersa per notata in Rubrica.C.de iur.& facti ignorant. Verum iste tex.hanc sententiam non probat, imò potiùs cōtrarium videtur probare, quòd simul copulari debeant. Adducunt etiam cap.j.de dilationibus.ad finem. dum dicitur, inuentus à iudice, qui fuit conuictus, meliùs hic textus probat quàm superior, huic quoque sententiæ viua ratio

163 succurrit. † Nam statuentium mens, non autem verba sunt inspicienda, magis enim mens est inspicienda, quàm verba. l.non aliter. §. cum in verbo. de leg. iij. Lex etenim rebus, & non verbis est imponenda. l.ij. in fi. C. commu. de legat. Itaque si respicimus mentem statuentium, voluerunt ij punire portantes arma contra sua interdicta, ac

ratio illorum finalis erat, vt scandala, rixæ
contentionnesque quæ inde exoriri solent,
id quod experientia rerum docet magistra,
è medio tollerentur. Ideoque si præter vo-
luntatem statuentium fecerunt, eos vt de-
linquentes puniendos esse constituerunt.
Hæc ratio militat siue quis fuerit inuen-
tus, & apprehensus, siue fuerit testibus con-
164 uictus. † Et vbi eadem est ratio, vti dici so-
let, debet etiam eadem esse iuris dispositio.
I. illud. ad l. Aquil. l. fina. C. ad legem Falcid.
165 cum similibus. † Hocque verisimile est,
quod si statuentes interrogati fuissent nùm
eorum mens talis fuisset, vtique respon-
dissent verisimiliter, & ideò validum de-
bet esse argumentum etiam in statutis,
glossa est singularis in specie, in l. tale pa-
ctum. §. finali. per illum textum de pact. in
verbo, Exceptionem. in fine, quæ commu-
niter recipitur. Optimus tex. est in l. his so-
lis. & ibi Bald. C. de reuocand. dona. Atque
ista interpretatio ad huiusmodi ius muni-
cipale per Doctores supradictò modo ne-
quaquam procedere potest, quia interpre-
tatio illorum, vti à iure aliena, & absurda
166 redarguenda foret. † Statuentes enim non
debent

debent adeò absurdè disponere, vt dispositio ipsorum tanquàm insipida redargui possit. Optimus est text. in l. Saluius Arist. de legat. præstandi cum similibus. Absurda enim videtur ista Doctorum interpretatio. Et quòd ista fuerit mens statuētium, velle nimirum delinquentes punire siue apprehensi, seu testibus conuicti fuerint, ac legem ita interpretandam esse, pluribus iuribus posset comprobari. In primis autem textu in §. Reuerendissimis. in Authen. de sacrosanctissimi. episc. & in l. secunda. & ibi glo. C. de custo. reorum. In quibus iuribus verbum, *Apprehensus*, sicut verbum, *visus*, intelligitur seu factò, seu testibus conuictus. Ad hoc repetentes Florentini plura iura adducunt, qui hanc sententiā sequuntur.

167. tur. † Pro cuius confirmatione accedit, quòd verba illa ad iudicem diriguntur. Iudicis verò officium est delinquentes conuictos castigare: capitul. constitut. de accusatio. & in l. congruit. de offic. præsidis. Præterea hæc sententia sic confirmatur. Nam cū de puniendis delictis tractatur, versatur fauor publicus: lita vulneratos. ad l. Aquil. tunc verba legis, seu statuti latius interpre-

tari debēt, vt statutū quāquā loquatur per
 verbū, inuētus, intelligatur etiā si cōuictus
 ex identitate rationis, quemadmodum su-
 168 periore loco diximus. † Et quod verba la-
 tē interpretentur, quando de fauere publi-
 co agitur, dictum est Bartoli in l. si quis in
 graui. §. vtrum ad S. c. Syllan. Item si vera
 esset Dd. sententia, vt necessaria esset appre-
 hensio, hoc modo facilē homines inuitaren-
 tur ad delinquendum, quod non est dicen-
 dum, quoniam hoc esset contra mentem le-
 gislatoris arg. l. conuenire. de pact. dotalib.
 in l. fin. C. de pact. in l. si vnus. §. illud. & §.
 pactum. de pactis. Facit etiam, quia ob hāc
 interpretationem facilē fraus in legem cō-
 mitteretur, quod nullo modo dicendum
 est, ideō verba latē interpretari debent. c. si
 ciuitas. & ibi notat. de senten. excommu. in
 vj. bonus est tex. in l. sed Iulianus. §. in mu-
 tui. ad S. c. Macedonia. Et hanc senten-
 tiam defendēdo, quæ non solum in puncto
 iuris verior est, verum etiam consulendo,
 & iudicando, & si mihi casus contingeret,
 ita iudicārē, atq; cōsulerem, quicquid dicat
 hīc Iason in cōtrarium, non esse recedendū.

169 † Non obstant suprā adducta. Primò text.

in l.

in l. si Barsatoram. in qua lege tota vis consistit, respondetur enim ad illum textum primò vt DD. hîc dicunt, ac Iason refert, quòd ibi sumus in casu, in quo præmium pollicitum fuisset Decurioni promittenti famosum latronem inuenire, meritò vt ibidem dicitur ad hoc vt consequatur præmium illud, debet in iudicio exhibere. Hæc respõsio est merè diuinatoria, cùm nullum verbum ibi de præmij promissione sit positum. Ideoque vt diuinatiua est reiicienda. argum. l. si putator. ad l. Aquil. & in Auth. de testa. imper. ibi, Nobis. Item non conueniret titulo, sub quo lex illa collocata est, cùm de fideiussoribus loquatur. Secundò respondetur, quòd ideò in d. l. si Barsatoram. necesse est vt magistratibus exhiberetur, nec sufficiat inuenire, quia absque apprehensione magistratus nõ potuisset in illũ animaduertere, secus in casu nostri statuti, quandoquidem enim testibus conuictus erat, quamuis non fuerit apprehensus, potuisset cõdemnari: & ita Iason hîc dicit, sed ante eum DD. quoque tradiderunt. Et iste intellectus, si quis diligentiùs rem inspiciat, glossæ inibi fuit. Atque hæc satis bona solu-

171 tamen adducendo. † Quarto loco tu potes
 respondere, quod textus ille Doctorum sen-
 tentiam non probat. Nam ideò ibi talis pro-
 missio necessariò requirit apprehensionem
 quoniam talis casus est in illa lege: Lisantias
 ille decurio pro Barsatora latrone fideiussu-
 rat illum, sisti in iudicio, ob id cùm ex fide-
 iussione obligatus fuisset, meritò lex impo-
 nit ibi necessitatem, vt illum in iudicio ex-
 hibeat, & nō sufficit inuenisse. Istum intelle-
 ctum probat ibi textus dum dicit, *exhibere
 compellendus est*. Non enim fuit ibi promif-
 sum aliquid, quia ipso non compelleretur
 nisi ex propria sua voluntate. Sed illa ver-
 ba, *compellendus est*, expressam denotāt
 necessitatem, quæ ex ipsi⁹ fideiussione pro
 illo latrone facta causatur. Neque obstat si
 quis obijciat ibi nullum verbum esse de fi-
 deiussione, nam respondeo, necessariò sic
 intelligi debere vt lex conueniat cum Ru-
 bro, sub quo collocata est. Et in eodem
 titulo apparet etiam de simili obligatione
 facta magistratibus aliquē sisti in iudicio:
 vt est textus in l. sancimus. C. de fideiussori.
 Tertia conclusio, quæ ex dictis Bartoli
 172 colligitur, est † quod per traditionem cla-

- uiri cēsetur tradita possessio mercium, si sciat locū determinatū ille, cui tradūtur clauēs. Ita Bar. hīc intelligebat tex. in d. l. clauibus
- 173 propter text. in §. Neratius. † Alexā. verò Bar. hīc redarguit, nimisque eū voluisse restringere textū incusat, in d. l. clauibus. qui dūtaxat cōsiderat, si clauēs tradantur iuxta horrea, id quod etiam probare videtur tex. in lege nostra. §. si iusserim. Ad tex. in dicto §. Neratius. respondebat Alex. textum loqui de rebus, quæ per inuentionem quērtuntur, in d. Authen. l. clauibus. de rebus quæ acquiruntur per occupationem. Scissellus hīc aliter respondebat, cuius responsionem nostri hīc approbant, aliud nimirum esse in fundo, aliud in domo. Nam in domo facilius est inquirere, ac inuenire, quàm in fundo, quoniam totum oportet euertere fundum,
- 174 dum, si quis inuenire velit thesaurū. † Ista responsio si quis mētem Bartoli intueatur non est diuersa, quia Bart. hoc idem voluit. Etenim merces sunt in loco determinato, licet sint loca diuersa in domo, & in illo loco certo videntur esse merces, thesaurus verò in qualibet fundi parte absconditus est, vt vix per diligentem inquisitorem reperiri

riri possit. argumen. dict. §. Nerua filius.
 Apparet ergo emptorem scire locum de-
 terminatum. Quarta conclusio Barto-
 175 est, vt per traditionem clauium possessio
 ita demum transferatur, si traditæ fuerint
 claues in re præsentî iuxta horrea, ita in d.
 l. clauibus. aperte dicitur, dum conditiona-
 liter l. c. loquitur, *Si apud horrea. &c. &*
 ita glo. ibi voluit. Eodem modo Alex. dam-
 nabat Bart. quod ista esset nimia restrictio
 ad d. l. clauibus. primò quoniam text. in d.
 §. si iusserim. idem dicit simpliciter, & non
 conditionaliter, vt traditis clauibus cellæ
 vinariæ, vina quoque pro traditis habeantur:
 secundò quia aliàs nullum esset specia-
 le in traditione clauium, si in re præsentî, &
 iuxta horrea: quoniam aspectus absque cla-
 176 uium traditione hoc operatur. † Dd. hîc,
 vt per Iason. & Claudium à Seiselo cõmu-
 niter tenent sententiam Bartoli, de qua ex-
 presse constat in dicta l. clauibus. dum dicit
 textus ibi: *si apud horrea &c. &* intelligerẽ
 prout Alexan. intelligebat, si apud horrea,
 id est, si in proximo loco. per l. penes. & l. a-
 177 pud. de verborum significat. † Iste intelle-
 ctus ad d. l. clauibus. tollitur per d. text. ibi

dum dicit, & si non aperuerit horreâ, quæ verba manifestè denotant rei præsentiam, & non loci proximitatem. Et ita tenendo non obstat textus in dicto §. si iusserim. in fine. Quia responderetur, quòd text. ille, quamuis indistinctè loquatur, intelligi tamen debeat secundum dictam l. Clauibus. Quia per vnìcam legem distinguentem plures leges ita interpretari debent, quantumuis simpliciter loquantur. Nam vna lex aliam declarat iuribus vulgarib. Nec obstat, quòd non operaretur quid traditio clauium, quinimò operatur, nam etiam si non inspiciantur merces reconditæ in horreo, earum tamen transferatur possessio absque traditione, & adprehensione, dummodo clauium interueniat traditio.

- 178 † Veruntamen si quis contrarium maluerit amplecti, videtur contra hanc communem sententiam ad dictam l. clauibus. obstare textus in l. prima. C. de donationibus: vbi per traditionem instrumentorum venditionis tràssfertur possessio, nec tamen inibi distinguitur, quo loco facta fuerit instrumentorum traditio, num in præsentia

tia rerum, nec ne. Secundò refragari videtur ratio. Nam certum est, quòd cùm possessio posteaquàm acquisita est, animo tantùm retineatur. dicta l. licet, & alijs iuribus. idcò solo animo amittitur. d. l. si quis id quod. §. finali. in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. cum l. sequenti. infrà eodem. Verùm sicuti per constitutum, ac alios modos amittit quis possessionem. dicta l. quod meo. in principio. & per traditionem instrumentorum vt dictum est, cò quia in talibus casibus constat possessorem velle desinere possidere, ac alium còstituire possessorem. dicta l. quod meo. Similiter dicendum videtur quòd per traditionem clauium nulla habita loci ratione quis velit desinere possidere, cū eadem ratio videatur inesse, idcirco idē ius erit statuendum. l. illud. ad l. Aquiliam, cum similibus. Sed hoc tamen vobis cogitandum relinquo, quia textus videtur esse contrarius in d. l. clauibus. Notandum est tamen, quòd licet clauium traditio operetur translationem possessionis, hoc verū est, si animo transferendæ possessionis præcedente titulo † clauis tradita sint: secus vero si tantùm causa custodiæ: quia tunc

possessio non transferretur, vt patet in. l. cū
pater. §. pater pluribus. & ibi Bart. de lega.
ij. atque in hac materia, an & quando, ac
quibus modis acquiratur possessio, statues
180 regulam cum suis limitationib. † Regula
hac est, duo sunt necessaria in acquirenda
possessione, videlicet animus, & corpus,
quemadmodum etiam in principio dixi-
mus. d. l. iij. in princ. & in §. in amittenda. &
in. l. quemadmodum. j. cod. & d. l. nemo. C.
cod. Hæc verò regula plures exceptiones,
seu limitationes admittit, quarum glossa
sex enumerat. casus est in d. l. iij. Aliquādo
nos in antiquis nostris scriptis plures recen-
181 suimus. Prima limitatio sit † oculis, & aspe-
ctu acquiri possessionem absque naturali
apprehensione. d. §. si infferim. & dicto §. si
venditorem. Hoc intelligendum est, si vtri-
usque partis affectus concurrat, tradentis
pariter, atque accipientis. Et ad hunc mo-
dum suprà dicta iura communiter intelli-
182 guntur. Altera limitatio † est, vt proximè
diximus, per traditionem clauium transfer-
ri possessionem. d. l. clauib. intelligendo il-
lam, quemadmodum antea dictum est.
183 † Tertia limitatio est, per instrumentorum
ven-

ditionis traditionem transfertur quoque
 184 possessio. d. l. j. C. de don. Quarta est, † per
 clausulam constituti transfertur possessio,
 quando quis constituit se alterius nomine
 possidere, vt est casus in d. l. quod meo. in
 princ. Ac propterea periti notarij, seu tabel
 liones nunquam non in instrumento ven
 ditionis, & similium istam clausulam appo
 nunt, quæ magnos parit effectus Et hoc ca
 su introducitur vera possessio. l. certè. in
 prin. §. j. j. de preccario. ibi, *proprie habere di*
 185 *citur.* † Quod nunquam mihi placuit, vt
 scilicet per hunc modum introduceatur ve
 ra possessio, imò vera ficta introducitur,
 vti verba mihi per l. c. relata innuere vi
 dentur. Quòd autem vera possessio intro
 duci non possit, ratione quæ infringi non
 potest, moueor. Etenim Coruus Cygnū.
 parere non potest, nec contrà, & quòd cau
 satum debeat eiuldem esse naturæ, cuius
 est caussa. tex. habetur in l. manumissiones,
 de iustit. & iure. & in l. quòd min⁹, & ibi aliàs
 dixi, de fluminib. Sed modus constituti fi
 ctus est à lege introduct⁹ vt patet in l. quod
 meo. in prin. Ergo possessionis translatio &
 acquisitio ficta debet esse. Quòd autē ficta sit,
 probatur naturali ratione in sæpi⁹ iam me-

morata. l. quod meo. nam possessio naturalis non acquiritur nisi naturalis accedat apprehensio, lege nostra in principio cum alijs. & dicto §. Neratius. Ergo ubicunque naturalis apprehensio non interuenerit, & lex inducat acquisitionem possessionis, necesse est, ut hoc per fictionem legis contingat. Huic impedimento non est text. in d. l. certè. §. j. ibi, *Proprie habere*, vel secundum Pand. Florentinas habere propriè dicar. Illa verba ostendunt non esse propriam acquisitionem sed per fictionem quandam ac in eius utilitatem, cuius interim actus geritur. nam text. ibi dicit, quod si procurator me mādare, vel ratū habere precario regauit, propriè habere dicar, & tamē in illis casibus est per fictionē legis, & nō proprie: nam qui aliquid mādare facere, propriè facere nō dicitur. l. j. §. de iecisse. cum vul. §. de vi & vi armata. Hocque utile esset propter iura municipalia, quæ proprie sunt intelligenda. l. iij. §. hæc verba. de nego. gestis. & ibi Barr. 186 & in. l. j. §. hoc interdictum. de fōte. † Quinta limitatio est propter custodis appositionem, ut j. eod. l. quarundam, verum enim vero iste casus propter custodis appositionē specialis non videtur, ibi nanque sola cu-

stodia non operatur, verum rei præsencia, ut mihi tex. sentit, quamvis etiam consideret custodiæ appositionem, sat est, quod textus ibi duo requirere videtur, licet DD. pertranseant. Sexta limitatio est, si aliquis vsumfructum sibi retineret rei venditæ, vel donatæ. Nam isto casu possessio transfer-

187 tur in ipsum emptorem, vel donatarium. l. quisquis. C. de donatio. † An etiam extra istos casus per glos. enumeratos in d. l. iij.

188 alij casus reperiantur. † Et primò quærendum est, utrum feudi inuestitura per impositionem pilei, vel annuli dationem transferatur possessio feudi. Imò d. l. iij. dicitur, *Quod non*: quoniã nō reperitur iure cautū, ut præter istos casus, & similes supradictos intelligatur translata possessio, nisi consuetudo aliud introduceret: adducit notata in c. ij. de consue. & not. per Inn. in c. ex literis de resti. spolia. & ita Alex. dicit in d. l. iij. col. iij. addens glos. j. in c. auctoritate. de institut. veruntamen fateatur ibi Alex. quòd si inuestitura fieret in re præsentī, hoc casu transferretur possessio feudi. argu. d. l. clauibus. & facit optime etiam tex. in d. §. si iusserim. & ita dicebat Cynus in d. l. j. C. de donatio. But. in c. fin. de causa possessio. & propriet.

Septima limitatio est in l. si adoptauero. de precario. per quem textus inferebat Car
189 din. † Quòd monasterium in quandam cōsequentiā videbatur possidere eas res, quas ingressus illud monasteriū prius possidebat. Etenim si adoptauero aliquem, qui res aliquas possedisset, in mei personam transfertur possessio rerum per adoptatū
190 possessorum. † Octaua limitatio considerari potest, si consuetudo vel ius municipale ita statueret, vt possessio transferretur. d. c. ex literis. de consuetu. qui tex. originem traxit à d. l. iij. in prin. j. eo. quo in loco dicitur, eum qui fundi partem tangit, perinde vide-
191 ri ac si totū fundum tetigisset. & c. † Nona limitatio est, quòd si haberem detentationem rei, exempli gratia, essem depositarius, vel alia ratione detinerem, rem ac dominus rei mihi depositario rem donasset. trāfferretur tūc possessio in meam personam ob domini voluntatem, & quasi breui manu, arg. l. singularia. Si cert. petat. ita DD. dicunt in h. certi condic. §. fin. & ubi Barto. si cert. petat. facit etiam tex. in l. qua ratio ne. §. interdum. s. tit. prox. ubi dominiū trāfertur absque traditione. Intellige tamen hanc limitationem veram esse, si dominus
rei

rei sciret illam rem penes depositariū esse,
 secus verò si ignorasset, nā tunc non trans-
 ferretur. ita Romā. dicebat in d. §. fin. addu-
 cendo glo. singula. in l. quādam mulier. de
 rei vendic. Iason allegabat ad hoc textum
 192 in l. ij. j. eod. tit. nostro. † Decima limitatio
 est, propter sigilli vel signi appositionē, ex-
 empli gratia, vendidi tibi trabes, aut simi-
 le quidpiam, emptor apposuit suum signū
 vel sigillum, isto casu transferetur posses-
 sio rei in ipsum emptorem propter illius
 signi additionem. Ita DD. tradidere in d.
 l. ij. in prin. adducendo tex. in l. quod si ne-
 que. §. fin. iuncta glo. de peri. & commo. rei
 vend. vbi dicitur, quod si emptor trabes ve-
 ditas signaret, illas haberi pro traditis. Ve-
 rū hęc non videtur limitatio, vt propter
 signum vel sigillum transferatur possessio,
 nam si emptor apposuit sigillum, rē inspe-
 xit, quo casu propter rei præsentiā, vt
 iam sæpe dictum est, possessio transfertur
 d. §. si iusserim. & d. §. si venditorem. Item
 circa hanc limitationem est animaduerten-
 dum, posita ea pro vera, secundum commu-
 nem sententiam non tamen absolute verū
 est, sigillū vel signum operari rei traditionē
 in omni. rebus, sed dūtaxat pcedere in re-

bus corporeis, non itidem in materia liquida, quæ fluere posset, ut puta in vino, oleo, ac similibus signum enim tum per emptorem appositum non operatur predictarum rerum traditionem. ita est tex. in l. j. in. §. si dolium. eodem. titulo. de periculo. & commo reivenditæ, qui textus ex diametro dicta l. quod si neque. §. finali. & ibi Accur-
 tius. hunc in modum hæc iura sibi inui-
 cem contraria conciliabat, videtur repugna-
 re. nam text. in d. §. si dolium dicit, quod si-
 gnum apponatur, ne aliquid submitatur.
 sed aliter textus secundum Pandectas Flo-
 rentinas legitur, quæ habent, ne quid sub-
 193 mutetur. † Undecima limitatio considera-
 ri potest, si princeps alicui contulisset feu-
 dum per modum legis, hoc est cum plenitu-
 dine suæ potestatis: quia tunc ille in quem
 collatum est feudum, verus efficeretur pos-
 sessor absque naturali apprehensione: cum
 princeps sit lex animata in terris, authenti-
 de consul. §. fin. ita dicebat Zasius in dicta l.
 tertia in principio colum. iij. vers. addite.
 Nihil ipse adducebat, sed facit optime di-
 ctum Baldi in præludijs feudorum colum.
 10. quod eo ipso quod princeps donat, vel
 tradit, transfert dominium, neque alia
 traditio

traditio vel possessio requiritur adducit
 textus in l. bene à Zenone. C. de quadrien.
 prescrip. Alexand. hoc idem dicit in consi-
 lio. 348. incip. in causa & lite. colum. vltima
 libr. secundo. Hoc idem dicit Bald. in capit.
 audientiam. de præscrip. per illum textum.
 Et idem dixit notabiliter in capitu. primo
 quid sit investitura. Quod si papa vel prin-
 cept dicat assignamus tibi tale oppidum
 cum plenitudine iuris vel per alia huiusmo-
 di verba non est necessaria. Possessio facti.
 Vtrum autem casus iste verus sit, videbis
 Iasonem in l. quoties. C. de rei vendica. col.
 ij. & seq. Aliquando consului contrarium
 in hac specie super feudo, consuetudo ta-
 men in contrarium est. Et ita etiam Zasius
 dicit in prælegato loco se non potuisse obti-
 nere in facto corā paribus curiæ Cæsareę
 maiestatis. Et circa hanc limitationem mul-
 tum refert, vtrum vera sit, nec ne. Etenim si
 transfertur possessio, sequitur quòd si prin-
 cept alium de feudo investiret, ac transla-
 ta fuisset possessio præferretur ille qui inue-
 stituram habuisset. Quando enim princeps
 duobus concedit feudum, præfertur ille,
 qui obtinuit possessionem naturalem. ar-
 gumento d. l. quoties. C. de rei vendicatio-

ne quamuis princeps postea ad interesse teneatur.

194† Duodecima & vltima limitatio fit in iuribus incorporalibus. Exempli gratia, in iure eligendi, præscribendi, iurisdictionem exercendi, & in similibus. Nam etiam si ius corporale non interueniat, transferretur tamen possessio, nihil secius. Ita eleganter voluit Innocentius in capitulo. cum M. columna tertia. depositi. Atque huius rei ratio manifesta videtur, quandoquidem enim iura incorporalia propriè non possidentur. dicta l. tertia cum similibus. l. sequitur. §. si viam. infra titulo proximo. Ideò non necesse est, vt naturalis apprehensio interuenire debeat. Nam lex in huiusmodi casibus facile concedi possessionis translationē, absque vlla apprehensione naturali.

Plures aliàs limitationes, possem subnectere, verum tamen hisce contentus ad laudem Dei omnipotentis hanc legi in principio quæ difficillimā possessionis materiam continet, & in qua non pauci Doctorum errores, id quod pace ipsorum dixerim, fuerunt admissi, finem imponam.

FINIS.

I N D E X

M A T E R I A R V M I N
H I S C O M M E N T A R I I S C O N -
tentarum ordine Alphabetico

digestus. A

Nimius, & corporis actus in
acquirēda possessione re-
quiruntur. nu. 1. fo. 55.

Animus in possessione requi-
situs quomodo à Doctōri.
accipiatur. ibid. nu. 2.

Author nouiter declarat, & DD. sententias re-
conciliat. n. 3 fo. 56.

Ars, & natura nihil frustra operatur. n. 30.
fo. 92.

Argumentum a betymologia, seu allusione vo-
cabuli validum est. n. 15. fo. 69.

Argumentum à contrario sensu non habet lo-
cum in statutis. n. 21. fo. 24.

B

Bellum quando dicatur. n. 29. fo. 91.

Bellum à Principe indictum absque iusta causa
iustum nō iudicatur, vbi author Panormi-
tani, & Arcini tenet sententiā. n. 30. fo. 92.

A

INDEX

Bona effici capientium si capiantur in proprio vel hostium territorio, secus si in alieno. n. 31. fo. 93.

Bona effici capientium, siue in proprio siue in alieno dominio capta fuerint: secundum Ioā. Riccium. nu. 32. fo. 93.

Bona quemadmodum olim, ita nunc quoque in quibusdam casibus remanere communia. n. 20. fo. 72.

C

Capta in bello efficiuntur capientium. n. 23. fo. 82.

Prima authoris declaratio ad regulam prædictam. ibid. n. 24.

Secunda declaratio. ibid. n. 25.

Tertia declaratio. ibid. n. 26. fo. 83.

Quarta authoris sententia ad tertiam declarationem, n. 27. fo. 84.

Quarta declaratio. n. 28. fo. 91.

Corporalis possessio duos effectus parit. n. 139. fo. 212.

Conuentiones initæ inter fratres de non diuidendis bonis perpetuò vel inter socios initæ, non valent. n. 18. fo. 70.

Contrariorum eandem esse disciplinam, qualiter accipiendū: & in quibus. n. 13. cum seq. fo. 16.

Correlatiuorum eadem ratio. nu. 19. fo. 22.

Domin

A L P H A B E T I C V S.

D

Dominium quid. nu. 1. & seq. fo. 4.

Dominium quotuplex. n. 5. & seq. fo. 9.

Dominia iure gentium primæuo non erant distincta. n. 16. fo. 68.

Rationes quamobrem dominia hodie distincta sint. n. 17. fo. 69.

Errant DD. omnes asserentes dominia esse de iure gentium secundario. n. 18. fo. 70.

F

Fictio idem operatur in casu ficto, quod veritas in casu vero. n. 8. fo. 63.

Fundus præscribit, quamuis sit res inanimata. n. 142. fo. 214.

Ideo libellum concipi posse in actione confessoria & negatoria nomine feudi, licet etiam concipi possit in personam domini. ibid. n. 143.

G

Gemmae & Margaritæ differunt. n. 34. fo. 96.

Gemmae, Lapilli, & Margaritæ in littore maris repertæ inuentoris efficiuntur, quod tamen varijs modis declaratur. n. 43. fo. 100.

Prima declaratio quando nihil in eis artificij apparet, sed duntaxat sola natura. ibi. n. 44.

Secunda declaratio ponitur aliud esse si in priuatorum sedibus reperiantur. ibid. n. 45.

INDEX

Tertia declaratio noua per authorem ponitur, secus nimirum fore, si in montibus reperiantur n. 46. fo. 101.

Gemmarum, ac lapillorum inuentio non sufficit quoad possessionem. n. 47. fo. 102.

I

Insula maris occupantis efficitur, & quicquid in ea edificatur, liberum est ab omni iurisdictione, ideoque Venetiarum ciuitas, quæ in mari edificata est, ab omni iurisdictione est, exempta. n. 33. fo. 95.

Ius naturale duplex est, primæuum & secundarium. Item duplex est ius gentium, ut DD. omnes tradunt. n. 79. fo. 142.

Videtur verius quod vnicum sit ius gentium. n. 80. fo. 143.

Intellectus l. ex facto. de vulg. & pupill. nu. 27. fo. 33.

Intellectus l. foramen. de seruit. vrb. præd. cum alijs, nu. 146. fo. 216.

Intellectus l. maximum vitium. C. de liber. præterit. n. 23. fo. 26.

Intellectus l. nemo ambigit. C. cod. n. 150. fo. 218.

Intellectus l. prospexit qui & à quib. n. 24. fo. 28.

In Iurib. realibus incorporalibus naturalis possessio consideratur quod ad effectum retenti-
onis.

onis. n. 149. fo. 218.

Intellectus nouus, & verus ad l. 3. §. genera.
eod. tit. ab authore traditur.

Intellectus nouus ad l. raptores. C. de Episc. &
Cler. n. 108. fo. 191.

L

Lapillus varijs modis accipitur. n. 35. fo. 96.

Inquisitio facta an Titius percussit Caium
lapillo, non valet, tanquàm incerta, vt Flo-
rentiæ aliàs contigit. nu. 36. fo. 96.

Libellus etiam alternatiuus procedit, dummodo
concludat. n. 40. fo. 98.

M

Modus quarendi per inuentionem, intelligitur
per occupationem. n. 156. fo. 224.

N

Naturalis possessio an amittatur per absentiam
cùm quis rem detinere desistat plures repe-
riuntur DD. sententiæ. n. 82. fo. 146.

Si res est in præsentì vel loco proximo, his duob.
casibus absens retinet naturalem possessio-
nem ibid. n. 83.

Ista tamen conclusio sic simpliciter à DD. posi-
ta non videtur procedere, vt declaratur. ibid.
n. 84. fo. 147.

Secunda Bartoli sententia est post glossam quòd

quando possessio naturalis non est vnita cū
 civili retineri potest, secus verò si vnica sit
 nu. 85. fo. 148.

Iason contra prædictam conclusionem solus op
 ponit, cuius argumenta fuerunt Aretini &
 Sozini. nu. 86. fo. 148.

Communis tamen. D. D. sententia ab obiectioni-
 bus Iasonis defenditur. ibid. numero. 87. folio.
 150.

Tertia conclusio colligitur quæ ratio sit cur pos-
 sessio naturalis non retineatur vnita cum ci-
 uili. nu. 88. fo. 151.

Sozinus verò aliam rationem assignabat, à qua
 tamen Iason recedit. ibid. nu. 89.

Naturalis possessionis definitio. numero. 133. folio.
 208.

Ex definitione manifestum est, non immutari
 substantiam in persona Emphyteote, Feu-
 datarij, cæterisque personis. ibidem, numer.
 134.

Naturalis possessio considerari potest, quantum
 ad effectum retentionis, quemadmodum in
 personalibus iuribus naturalis possessio po-
 nit effectum retentionis inter alios, sic etiam
 fundus retinet hanc eandem possessionem,
 quemadmodum & aqua semper defluens.
 num.

nume. 141. fo. 213.

P

Princeps non potest auferre dominium, & quam ob causam non possit auferre dominium, ratio traditur. nu. 19 fo. 2.

Principes utrum possint nec ne prohibere vassallos suos venari, ancupari, &c. numer. 21. folio. 72.

Naturalis sola possessio non parit effectum usucapionis. nu. 151 fo. 219.

Non requiri animum alicuius in quasi possessione, sed tantummodo sola possessio naturalis hoc operatur, atque ita Bartolus existimavit. ibid. nu. 152.

Bartoli sententiam a nonnullorum obiectionibus auctor noster defendit. ibidem. num. 153. folio. 220.

Possessio vnde appellata fuerit, utrumne a pedibus, an vero a sedibus: Qua in re Doctorum antiquorum sententiam aduersus Alciatum, & quosdam alios recentiores Doctores auctor noster tuetur. numer. 4 fo. 60.

Veruntamen Tandectæ Florentinæ de hac superscripta re rectius loquuntur. nume. 5 fo. 62.

Alciati vera, & genuina sententia ad textum nostrum. ibid. n. 6.

Possessio quam ob causam potius à pedibus denominata sit, quam ab alio quopiam actu corporeo appellata fuerit. n. 11. fo. 65.

Baldi ratio ab nonnullorum obiectionibus defendi, & iueri potest. n. 7. fo. 63.

Castrensis rursus aliam rationem assignabat, quæ tamen vsque adeo valida, & iuta videtur. n. 9. fo. 64.

Noua & vera traditur ratio. n. 14. fo. 67.

Possessio quam ob causam potius à corpore fuerit denominata, quam ab animo, Doctores inuoluunt. n. 11. fo. 65.

Prima ratio est Castrensis quemadmodum hoc in loco per eum, quem tamen Iason perperam reprehendit. ibid. n. 12.

Florentinorum recentiorum sententiam non bene intelligi à Perusinis, ab authore nostro defenditur. n. 13. fo. 66.

Noua ratio ab authore traditur. n. 14. fo. 67.

Possessio proprie locum habet in mobilibus secundum communem DD. sententiam. n. 49. fo. 103.

Ideoque disputatio hodie locum non habet per Pandectas Florentinas. n. 50. fo. 104.

Testator

Testator si legat possessiones suas, vel possessionē rerum suarum, vtrum contineantur mobilia. nu. 51. fo. 105.

Quidam inter quos est Cynus, Petrus, & alij dixerunt non contineri mobilia, propter communem vsum loquendi. Author verò non solum ex communi vsum loquendi, verum etiā ex proprietate vocabuli dicit contineri. nu. 52. fo. 105.

Possessio vtrum iuris sit vel facti apud DD. ardua, & perquam difficilis quæstio est. nu. 53. fo. 102.

Quam quæstionem author in vtramque partem disputat. n. 54. fo. 102.

Possessio quotuplex sit, varia. DD. sententiæ fuerūt, quæ quidem quæstio subtilissima est. nu. 96. fo. 164.

Prima sententiā Azonis fuit, scilicet vnicam esse: civilem possessionem, in substantia nihil à naturali differre, præterquàm in nomine & qualitatibus, cuius sententiā à Socino, Tici- nensibus, & Friburgensibus, nec non & à Gallis probatur. nu. 97. fo. 165.

Prædicta author in vtramq; partem disputat. nu. 98. fo. 165.

Secunda sententiā fuit Ioannis, Cui Bartolus,

Accursius caterique. DD. communiter ad
 stipulantur, quod imò duplex sit possessio,
 naturalis, & civilis. nu. 100. fo. 172.

Nouæ rationes traditæ ab authore pro sententia
 communi. nu. 103. fo. 175.

Authoris noua concordia tradita, quod posses-
 sio duplex sit, vel vnica, ex qua omnes dispu-
 tationes cessare videntur. nu. 104. fo. 180.

Bartoli sententia à DD. nō recipitur vt triplex
 nimirum sit possessio, idque author pluribus
 modis probat. nu. 105. fo. 183.

Possessio quæ à DD. civilissima appellatur per-
 peram & absque vlla ratione ponitur, sicuti
 author viuus rationib. ostēdit. n. 106. fo. 187.

Neque statuto, neque consuetudine quarta pos-
 sessionis species probatur. nu. 107. fo. 189.

Quoniam Bartolus in fine dicitur triplicem po-
 suisse possessionis speciem gratia commodio-
 ris doctrinæ sibi met contradicere videtur.
 n. 138. fo. 211.

Vtrum in quasi possessione iurium corporalium
 non personalium possit considerari duplex
 possessio naturalis, & civilis. nu. 140. fo. 212.

Bartolus voluit in quasi possessione civili requiri
 animum, & domini scientiam, in alijs autem
 sibi contrarius fuit. n. 147. fo. 216.

Verunt

Veruntamen melius hoc in loco sensit, quam in alijs prædictis locis, quemadmodum author dicit. n. 148 fo. 217.

Possessio quomodo acquiratur in exemplis textus nostri, utrum ex solo aspectu, an verò etiam apprehensione, maxima doctorum est disceptatio. n. 164 fo. 230.

Regula est, ut possessio acquiratur absque apprehensione, quæ plures exceptiones patitur. n. 180 fo. 240.

Prima est, oculis & aspectu acquiri possessionem absque naturali apprehensione. ibid. n. 181.

Secunda exceptio est, per traditionem clauium. ibid n. 182.

Tertia exceptio est per traditionem instrumentorum. ibid. n. 183.

Quarta est per clausulam constituti, & quod hoc casu vera possessio transferatur differtur. n. 184 fo. 241.

Author negat veram possessionem transferri sed fictam. ibid. n. 185.

Quinta est exceptio propter custodis acquisitionem. n. 186 fo. 242.

Ultra prædictas exceptiones ab Accursio, & alijs traditas, author plures casus subiun-

git. nu. 187. fo. 243.

Primus casus sit inuestitura feudi, per impossi-
tionem pilei, vel annuli dationem. ibid. n. 188.

Secundus casus quando res venirent in quan-
dam consuetudinem. n. 189. fo. 244.

Tertius si consuetudo vel ius municipale sic cō-
stituerit, vt possessio tran ferretur. n. 190. fo.
244.

Quartus per retentionem rei mihi postea tradi-
tae & donatae. nu. 191. fo. 244.

Quintus est propter sigilli vel signi appositio-
nem. n. 192. fo. 244.

Sextus est, si princeps alicui feudum aliquod per
modum legis scilicet cum plenitudine pote-
statis suae contulisset. Quamquam Docto-
res ita voluerint, vt tamen Zasius ac alij
dicunt, per ista verba: *Assignamus tibi feu-*
dum, non transfertur possessio facti. ibid. nu.
193. fo. 246.

Vltimus casus sit in iuribus incorporalibus ve-
luti in iure eligendi, prescribendi iurisdicti-
onem, & similibus. 194. fo. 248.

2

Quae differunt per plus & minus, non consti-
tuunt differentiam. Quod procedit, quan-
do proueniūt ex facto hominis. secus verò vbi
in iure

in iure differunt. n. 135. fo. 209.

S

Statutum paniens inuentum tempore nocturno cum armis, intelligitur si apprehendatur. n. 48. fo. 103.

Seruitutes habentes causam continuam tempore praescribi non posse. nu. 144. fo. 215.

Seruitutes quando dicantur habere causam continuam, & quando discontinuam Doctores exemplis declarant in aquaeductu nimirum, stillicidio & similibus. Veruntamen huiusmodi exempla rem satis non explicat, ideo author melius declarat. nu. 145. fo. 216.

T

Thesaurus non acquiritur absque apprehensione. nu. 155. fo. 223.

Testes non plene probant asserentes Titium mulierem violenter cognouisse, cum id & actiue & passiue intelligi possit. n. 37. fo. 97.

V

Venenum simpliciter prolatum non necessario concludit, ideoque inquisitio facta non valeret. n. 38. fo. 97.

Authoris circa praedicta sententia. n. 39. fo. 97.

Venenum quamuis accipiatur varijs modis atamen secundum usum communem loque-

INDEX.

di accipitur pro malo. n. 41. fo. 98.

Verba semper intelligi debent, prout verisimile est. n. 42. fo. 99.

Verbum inuenire, intelligi debet cum effectu scilicet cum apprehensione. nu. 155. fo. 223.

Vsufuctuarius naturaliter possidet propterea quocumque vadat possessionem naturaliter retinet. n. 92. fo. 153.

In hac tamē questione Doctores ancipites fuisse, idcirco illam author in utramque partē disputat. n. 93. fo. 154.

Pro parte affirmatiua vsufuctuarium naturaliter possidere plura adducuntur. ibi. n. 94.

Novissimē quoque rationibus quibusdam confunditur. n. 95. fo. 163.

Vsufuctuarius, & feudatarius iure vsus fructus, & feudi secundum Bartoli sententiam præscribere possunt. nu. 136. fo. 210.

Quod dictum intelligi debet, ne domini illos expellere possint, sed propterea liberantur à domini recognitione. n. 137. fo. 211.

FINIS.

